

**15 TEMMUZ 2016 SONRASI BİRLEŞMİŞ
MİLLETLER TARAFINDAN VERİLEN İHLAL
KARARLARI**

**JUSTICE
SQUARE**

İÇİNDEKİLER

HAKKIMIZDA	4
I. BİRLEŞMİŞ MİLLERLER TARAFINDAN 2017 YILINDA VERİLEN KARARLAR	5
1. REBİİ METİN GÖRGEÇ (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU.....	5
2. KÜRŞAT ÇEVİK (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU	7
3. CUMHURİYET GAZETESİ'YLE İLİŞKİLİ 10 KİŞİ (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU	9
II. BİRLEŞMİŞ MİLLERLER TARAFINDAN 2018 YILINDA VERİLEN KARARLAR.....	12
1. MESUT KAÇMAZ, MERAL KAÇMAZ VE ÇOCUK İKİ KİŞİ (PAKİSTAN VE TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU	12
2. MUHARREM GENÇTÜRK (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU.....	15
3. AHMET ÇALIŞKAN (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU	18
4. MESTAN YAYMAN (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU	21
5. HAMZA YAMAN (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU ..	24
6. ANDREW CRAIG BRUNSON (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU.....	27
III. BİRLEŞMİŞ MİLLERLER TARAFINDAN 2019 YILINDA VERİLEN KARARLAR	30
1. İSMET ÖZÇELİK, TURGAY KARAMAN VE İ.A. (TÜRKİYE) - İNSAN HAKLARI KOMİTESİ.....	30
2. MUSTAFA CEYHAN (AZERBAYCAN VE TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU	32
3. MUSTAFA ÖNDER (FAS) - İŞKENCEYE KARŞI KOMİTE.....	34
4. ELMAS AYDEN (FAS) - İŞKENCEYE KARŞI KOMİTE.....	36
5. FERHAT ERDOĞAN (FAS) - İŞKENCEYE KARŞI KOMİTE	37
6. MELİKE GÖKSAN VE MEHMET FATİH GÖKSAN (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU	39
7. ERCAN DEMİR (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU	42
8. İSMET BAKAY (FAS) - İŞKENCEYE KARŞI KOMİTE.....	43
IV. BİRLEŞMİŞ MİLLERLER TARAFINDAN 2020 YILINDA VERİLEN KARARLAR	45
1. ABDULMUTTALİP KURT (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU.....	45

2. AKİF ORUÇ (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU	47
3. FARUK SERDAR KÖSE (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU.....	50
4. ARİF KOMİŞ, ÜLKÜ KOMİŞ VE KÜÇÜK DÖRT KİŞİ (MALEZYA VE TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU	52
5. KAHRAMAN DEMİREZ, MUSTAFA ERDEM, HASAN HÜSEYİN GÜNAKAN, YUSUF KARABİNA, OSMAN KARAKAYA VE CİHAN ÖZKAN (TÜRKİYE VE KOSOVA) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU	55
6. LEVENT KART (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU	58
7. AHMET DİNÇER SAKAOĞLU (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU.....	61
9. NERMİN YAŞAR (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU	64
10. OSMAN KARACA (KAMBOÇYA VE TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU	67
V. BİRLEŞMİŞ MİLLERLER TARAFINDAN 2022 YILINDA VERİLEN KARARLAR.....	70
1. ALETTİN DUMAN VE TAMER TİBİK (MALEZYA VE TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU	70
2. MUKADDER ALAKUŞ (TÜRKİYE) - İNSAN HAKLARI KOMİTESİ	74
3. GÖKHAN AÇIKKOLLU ADINA EŞİ MÜMİNE AÇIKKOLLU (TÜRKİYE) - İNSAN HAKLARI KOMİTESİ.....	76
VI. BİRLEŞMİŞ MİLLERLER TARAFINDAN 2023 YILINDA VERİLEN KARARLAR	78
1. ALİ ÜNAL (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU.....	78
2. MUHAMMET ŞENTÜRK (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU.....	81
3. CİHANGİR ÇENTELİ (TÜRKİYE) KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU	84
VII. BİRLEŞMİŞ MİLLERLER TARAFINDAN 2024 YILINDA VERİLEN KARAR.....	87
1. MERYEM TEKİN (TÜRKİYE) KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU.....	87
2. AKIN ÖZTÜRK (TÜRKİYE) KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU	90

HAKKIMIZDA

Türk hukukçular tarafından Hollanda merkezli kurulan Stichting Justice Square temel insan hakları ve yaşanan hak ihlalleri konularında farkındalık oluşturmak ve bu alanda mücadele etmek amaçlı kurulmuş bir sivil toplum kuruluşudur. www.justicesquare.org

15 TEMMUZ 2016 SONRASI BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TARAFINDAN VERİLEN İHLAL KARARLARI

I. BİRLEŞMİŞ MİLLERLER TARAFINDAN 2017 YILINDA VERİLEN KARARLAR

1. REBİİ METİN GÖRGEÇ (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU¹

a. Olaylar

Başvurucu, bir yakalama kararı olmaksızın ve gerekçesi açıklanmaksızın FETÖ/PDY suçlamasıyla 16.08.2016 tarihinde gözaltına alınmıştır. Emniyet Müdürlüğündeki sorgusu, avukatının yokluğunda yapılmış; kendisiyle birlikte gözaltına alınan eşiyle veya çocuklarıyla haberleşmesine izin verilmemiştir. Başvurucu, hakkındaki suçlamalardan ilk defa 21.08.2016 tarihindeki sorgusunda haberdar olmuştur. Bunun öncesinde avukatıyla çok kısa bir süre ve kayıt altında görüşebilmiş; yakalama gerekçesi bildirilmediğinden, sorguya hazırlık yapamamışlardır. Başvurucu, yetersiz ve kötü koşullar altında nezarete kalmıştır. 26.08.2016 tarihinde Emniyet Müdürlüğündeki bir odada sulh ceza hakimi tarafından sorgulanmış, öncesiyle avukatıyla kısa bir süre görüşebilmiş, avukatın savunma yapması kısıtlanmıştır. Suçlamalara dayanak yapılan MASAK raporunun tamamını incelemesine izin verilmemiştir. Hakimlik, başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir. Silivri Cezaevinde de kötü koşullarda kalan başvuru, 26.11.2016 tarihinde tahliye edilmiştir.

b. Tespit Edilen İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

(a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;

(b) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmadan tutulma - III. Kategori.

1 <https://arrestedlawyers.org/wp-content/uploads/2018/12/Opinion-No.-12017-concerning-Rebii-Metin-G%C3%B6rge%C3%A7-Turkey.pdf>

c. Kararla İlgili Hususlar

Suçlamalar hakkında derhal bilgilendirilme hakkı, cezai isnatların bildirilmesine ilişkindir ve İnsan Hakları Komitesinin de belirttiği gibi bu hak, hem olağan ceza kovuşturmalarıyla bağlantılı hem de askeri kovuşturmalarla ya da cezalandırmaya yönelik diğer özel rejimlerle bağlantılı da uygulanmaktadır. Yetkililer, başvurucunun 16.08.2016 tarihinden 26.11.2016 tarihine kadar tutulmasını haklı kılan herhangi bir yasal temeli resmi olarak ileri sürmemişlerdir. Sonuç olarak, başvurucunun tutulması keyfiydi ve I. Kategoriye girmektedir (§ 45).

Dile getirilen ve Hükümetin itiraz etmediği olgular, ilk bakış itibarıyla Bay Görgeç'in Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (Sözleşme) altındaki haklarının ihlalini ortaya koymaktadır (§ 48). Ayrıca avukattan anlam ifade eden bir yardım almanın engellenmesi ve nerede olduğuna dair aile üyelerine haber verememesi de ihlal oluşturmaktadır (§ 49). Tutuklamanın hukukiliğine bir mahkeme önünde itiraz etme hakkı, demokratik bir toplumda yasallığı korumak için hayati olan bağımsız bir insan hakkıdır. Bu hak, silahların eşitliğini de kapsamaktadır. Bay Görgeç'in gözaltına alınmasının ve tutuklanmasının merkezinde yer alan raporun yalnızca bir paragrafına erişim sağlanması, silahların eşitliği ilkesine uyulduğu şeklinde değerlendirilemez (§ 50).

Çalışma Grubu ayrıca, tutulma koşullarının tutukluların savunmalarını hazırlama yeteneklerinin yanı sıra adil bir yargılama şanslarını ne derecede olumsuz etkileyebileceğini değerlendirmesi gerekmektedir. Bay Görgeç'in tutukluğu, vahim şartlarda gerçekleşmiştir (§ 51). Çalışma Grubu, itiraz edilmeyen işkence ve kötü muamele iddiaları hususunda özellikle endişelidir (§ 52).

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserinin belirttiği üzere, bir kişinin o ya da bu şekilde Gülen Hareketi'yle temasının veya münasebetinin olmamasının ender bir durum olduğuna dair genel bir kabul vardır (§ 53). İnsan Hakları Komiseri, bu itibarla FETÖ/PDY üyeliğini veya bu örgüte desteği cezalandırırken; yasadışı faaliyetlere iştirak edenler ile şiddete karışmaya hazır olduğundan haberdar olmaksızın, Hareket'e sempati duyanları ve onu destekleyenler ya da Hareket'le bağlantılı yasal şekilde kurulmuş kuruluşların üyeleri arasında ayırım yapılması ihtiyacına işaret etmiştir (§ 54).

Çalışma Grubu sonuç olarak, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde ve Türkiye'nin kabul ettiği uluslararası belgelerde ortaya konan adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası kurallara uyulmamasının, Bay Görgeç'in özgürlükten yoksun bırakılmasına keyfi bir nitelik verecek derecede ağır olduğunu (III. Kategori) tespit etmektedir (§ 56).

Çalışma Grubu, Bay Görgeç ve eşine yapılan muameleler arasındaki benzerliklerin farkındadır (§ 58). Çalışma Grubu, şüphelilerin aile üyelerini gözaltına alma ve pasaportlarına el koyma gibi uygulamaların vakayı adiyeden olduğunun gözükmesi cihetiyle, Türkiye'deki görüldüğü kadarıyla yaygın olan "biriyle ilişkisi nedeniyle suçluluk" uygulamasını endişeyle kaydetmektedir. Çalışma Grubu, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri tarafından yapılan "bir şüphelinin aile üyelerine de potansiyel şüpheli olarak davranan herhangi bir tedbirin, demokratik bir toplumda olağanüstü hal süresince bile var olmaması gerektiği" beyanına en güçlü desteğini açıklamak istemektedir (§ 59).

Çalışma Grubu, Türk Hükümetini, ilan edilen olağanüstü hal durumunda da adil yargılanmanı temel unsurları da dahil olmak üzere insan hakları yükümlülüklerine bağlı kalmaya teşvik etmektedir (§ 60).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucunun durumunu düzeltecek ve uluslararası normlara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (1) Başvurucuya tazminat ve diğer giderim yollarının sağlanması.

Diğer taraftan, İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Ceza Özel Raportörü'ne, bu başvuruyla ilgili olarak Çalışma Grubu tarafından bildirimde bulunulmuştur.

2. KÜRŞAT ÇEVİK (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU²

a. Olaylar

Emniyet Müdürlüğü bünyesinde çalışan başvuru, 21.07.2016 tarihinde gözaltına alınmış ve 29.07.2016 tarihinde tutuklanmıştır. Aynı gün, dosyaya ilişkin kısıtlama kararı

2 <https://docs.un.org/en/A/HRC/WGAD/2017/38>

alınmıştır. Başvurucu, avukat hakkı yönünden kısıtlamalara maruz kalmıştır. 30.01.2017 tarihinde FETÖ/PDY üyeliği suçuna ilişkin düzenlenen iddianamede Bylock kullanıcısı olduğu iddiasına dayanılmıştır.

b. Tespit Edilen İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

(a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;

(b) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmaması - III. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

Yakalanan bir kişiye, yakalama gerekçeleri bildirilmeli ve kişi, hakkındaki suçlamalardan hemen haberdar edilmelidir. Mevcut davada Bay Çevik, resmi bir suçlama olmaksızın altı aydan fazla tutuklu kalmıştır (§ 74). Bay Çevik'in "şüphelenilen suçtan haberdar edildiği" iddiası, tutulmasının yasal gerekçelerinden veya ona yöneltilen cezai isnatlardan haberdar edilme hakkına uyulduğu hususunda Çalışma Grubunu ikna etmemiştir (§ 75). Yetkililerin, Bay Çevik'in tutukluluğunu haklı kılan herhangi bir yasal temele resmi olarak dayanmaları itibariyle Çalışma Grubu, tutulmasının I. Kategori altında keyfi olduğunu değerlendirmektedir (§ 76).

Bay Çevik'in yasal temsilcisi müvekkiliyle sık sık ve mahrem şekilde görüşmemiştir ve dosyaya erişim kısıtlanmıştır (§ 77). Çalışma Grubu ayrıca, Bay Çevik'in tuttuğu bir avukatın Gülen mensubu olmakla suçlandığını ve yasaklandığını kaygıyla not etmektedir (§ 78). Çalışma Grubu, bilgilerin savunmasını hazırlaması için Bay Çevik'e açıklanmasına yönelik kısıtlamanın orantılı olduğuna ya da dosyanın avukatına ve Bay Çevik'e gösterilmemesinin meşru ulusal güvenlik amacıyla korunduğuna ikna olmamıştır (§ 79). Yukarıdaki hususlar itibariyle Çalışma Grubu, Bay Çevik'in etkili yasal temsile, savunmasının hazırlanması için yeterli zaman ve olanaklara sahip olma ve kendi seçtiği bir avukatla görüşme hakkına Türk Hükümeti tarafından uyulmadığına ikna olmuştur (§ 80). Çalışma Grubu, yasal temsilcilerin misilleme, müdahale, korkutma, engelleme ve taciz korkusu olmaksızın görevlerini yapabilmesi gerektiğini ayrıca hatırlatmaktadır (§ 81).

Bay Çevik, bildirildiği şekliyle Eylül 2016 tarihinde Anayasa Mahkemesine başvurmuştur ve henüz bir karar verilmemiştir. Çalışma Grubu, böyle bir gecikmenin, uluslararası hukukun ilgili kurallarını ihlal ettiğini değerlendirmektedir (§ 82).

Tutulmanın hukukiliğine bir mahkeme önünde itiraz etme hakkı, demokratik bir toplumda meşruiyeti korumak için hayati olan, müstakil bir insan hakkıdır. Mutlak bir uluslararası hukuk kuralı olan bu hak, bütün özgürlükten yoksun bırakma şekillerine ve bütün özgürlükten yoksun bırakma durumlarına uygulanmaktadır. Herhangi bir gerekçe dayanan herhangi bir özgürlükten yoksun bırakılma, yargının etkili gözetim ve denetimine tabi olmalıdır (§ 83).

Çalışma Grubu sonuç olarak, adil yargılanmaya ilişkin uluslararası kurallara uyulmamasının, Bay Çevik'in özgürlükten yoksun bırakılmasına keyfi bir nitelik verecek ağırlıkta olduğunu ve III. Kategori altında keyfi tutulmaya girdiğini tespit etmektedir (§ 87).

Çalışma Grubu, Türk Hükümetini, olağanüstü halde dahi adil yargılamanın temel unsurları da dahil olmak üzere insan hakları yükümlülüklerine bağlı kalmaya teşvik etmektedir (§ 88).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucunun durumunu düzeltecek ve uluslararası normlara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (2) Başvurucunun hemen tahliye edilmesi; (3) Başvurucuya tazminat ve diğer giderim yollarının sağlanması.

Diğer taraftan, Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü'ne, bu başvuruyla ilgili olarak Çalışma Grubu tarafından bildirimde bulunulmuştur.

3. CUMHURİYET GAZETESİ'YLE İLİŞKİLİ 10 KİŞİ (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU³

a. Olaylar

Cumhuriyet Gazetesi çalışanları olan başvurulardan, Bay Çelik, Günay, Güngör, Gürsel, Kara, Kart, Sabuncu, Utku ve Öz, 31.10.2016 tarihinde gözaltına alınmış ve avukatlarıyla görüştürülmeksizin 4 gün tutulduktan sonra 05.11.2016 tarihinde hakim önüne

3 <https://docs.un.org/en/A/HRC/WGAD/2017/41>

ıkarılmışlardır. Başvurucu Atalay ise 11.11.2016 tarihinde gözaltına alınmış ve 12.11.2016 tarihinde hakim önüne çıkmıştır. Başvurucular, FETÖ/PDY ve PKK/KCK terör örgütlerinin amaçları doğrultusunda hareket ettikleri isnadıyla tutuklanmıştır.

b. Tespit Edilen İhlaller

zgrlkten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

(a) Hak ve özgürlüklerin kullanımından kaynaklı tutulma - II. Kategori;

(b) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmaması - III. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

Özgürlüğünden yoksun bırakılan herkesin, yalamanın hemen ardından da olmak üzere hukuki yardım hakkına sahiptir. Bu, teamül hukuku uyarınca askıya alınamaz bir hak olan tutulmanın hukukiliğine bir mahkeme önünde itiraz etme hakkının etkin kullanımı sağlayan önemli bir şarttır (§ 81).

Başvurucuların, tutulmalarının ilk dört günü avukata erişimi engellenmiştir. Hükümet, 668 sayılı KHK'nın 3. maddesine dayanmıştır. Ancak alışma Grubu, bu kısıtlamanın meşruiyetine dair Hükümetin makul herhangi bir açıklama yapamadığını ve kısıtlama ihtiyacının orantılılığını gösterecek makul herhangi bir gerekçe sunamadığını kaydetmektedir (§ 82). Ayrıca avukatlar, sonrasında da mvekillerini haftada bir gün bir saat ziyaret edebilmiştir. Avukatların, mvekilleriyle mahrem olarak görüşebilmesi ve konuşmalarının gizliliğine tamamen saygı gösteren koşullarda şphelilerle konuşabilmesi gerekmektedir (§ 83). Çalışma Grubu, avukata erişime uygulanan kısıtlamaların orantılı görülemeyeceğini tespit etmektedir. İçtihatlarındaki dört uçlu orantılılık testini uygulayan alışma Grubu, bir darbe teşebbüsünün ertesinde kamu güvenliğinin ve düzeninin korunmasının meşru bir amaç olabileceği ve avukata erişim üzerindeki kısıtlamaların bu amaçla mantık olarak bağlantılı olabileceği fakat daha az müdahale edici tedbirlerin bulunması gerektiği ve yoksa dahili, dengenin sanığın avukat hakkı lehine kurulması gerektiği görüşündedir (§ 86).

Çalışma Grubu, adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası kurallara uyulmamasının, başvurucuların özgürlükten yoksun bırakılmasına III. Kategori uyarınca keyfi bir nitelik verecek bir ağırlıkta olduğunu tespit etmektedir (§ 90).

Hükümetin olağanüstü hal kanunlarını basındaki muhalifleri susturmak için kullanması, uluslararası eleştiriye maruz kalmıştır (§ 92). Çalışma Grubu, olağanüstü hal KHK'larının kullanımının, düşünce ve ifade özgürlüğünün meşru kullanımı üzerinde ciddi caydırıcı etkiler yapabileceğinden endişelidir (§ 93). Hükümet'in askıya alması ile ilgili olarak Çalışma Grubu, dile getirilen darbecilerin kökünü kazınması amacı ile basın baskı altına alınması arasında makul bir bağlantı olmadığını değerlendirmektedir (§ 94).

Çalışma Grubu, düşünce ve ifade özgürlüğünün kısıtlandığı veya insan hakları savunucularının söz konusu olduğu davalarda daha yüksek bir inceleme standardı uygulamaktadır (§ 95). Çalışma Grubu ayrıca, "üye olmaksızın, bu örgütlerin örgütsel amaçlarına uygun olarak terör örgütlerine yardım etmenin" Ceza Kanunu'nun 220/6 maddesi uyarınca soruşturulması ve kovuşturulmasının, bu hükmün muğlaklığından dolayı endişelere yol açtığını kaydetmektedir (§ 96).

Yukarıda belirtilenlere dayanarak Çalışma Grubu, başvuru sahiplerinin özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarının hak ve özgürlüklerini kullanmalarından kaynaklandığını ve tutulmalarının II. Kategoriye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 97).

Ceza muhakemesinde adil yargılamanın temel güvencelerinden birisi, kanunsuz suç olmaz ilkesi de dahil olmak üzere yasallık ilkesidir. Muğlak ve geniş şekilde kaleme alınmış kanunların, yasallık ilkesini ihlal ettikleri için kötüye kullanılma potansiyelleriyle ifade özgürlüğü hakkının kullanılması üzerinde caydırıcı etkisi vardır (§ 98). Çalışma Grubu, yasallık ilkesinin ihlalinin, başvuru sahiplerinin özgürlükten yoksun bırakılmasının II. Kategoriye girdiği tespitinin ağırlığını artırmaktadır (§ 101).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvuru sahiplerinin durumunu düzeltecek ve uluslararası kurallara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (2) Başvuru sahiplerinin hemen tahliye edilmesi; (3) Başvuru sahiplerine tazminat ve diğer giderim yollarının sağlanması.

II. BİRLEŞMİŞ MİLLERLER TARAFINDAN 2018 YILINDA VERİLEN KARARLAR

1. MESUT KAÇMAZ, MERAL KAÇMAZ VE ÇOCUK İKİ KİŞİ (PAKİSTAN VE TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU⁴

a. Olaylar

Pakistan'daki Pak-Türk okullarında öğretmen olarak çalışan Bay ve Bayan Kaçmaz ile çocukları, Türkiye'ye iadelerini engelleyen sığınmacı belgeleri bulunmaktaydı. Kaçmaz ailesi, 27.09.2017 tarihinde sabaha karşı evlerine baskın yapan sivil kıyafetli Pakistan polisince zor kullanılarak gözaltına alınmışlar ve bir askeri kışlada kimseyle görüştürülmeksizin tutulmuşlardır. Başvurucuların yakınları 28.09.2017 tarihinde mahkemeye itiraz etmişler ve mahkeme, ailenin sınırdışı edilmemesine hükmetmiştir. Ancak Kaçmaz ailesi, 14.10.2017 tarihinde zorla Türkiye'ye gönderilmiştir. Türkiye'ye geldiklerinde, Bay ve Bayan Kaçmaz FETÖ/PDY üyeliği şüphesiyle gözaltına alınmış ve Bay Kaçmaz ayrı bir yere götürülmüştür. Çocukları, bir arkadaşları tarafından polisten alınmıştır. Hükümet, Bay Kaçmaz'ın suçunu kabul ettiğini ve 16.10.2017 tarihinde tutuklandığını bildirmiştir. Bayan Kaçmaz da tutuklanmıştır. Her iki başvurucu hakkında da dava açılmıştır.

b. İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

- (a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;
- (b) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmaması - III. Kategori;
- (c) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

Pakistan Bakımından

Çalışma Grubu, Pakistan Hükümetinin Kaçmaz ailesinin keyfi yakalama ve tutuklamaya karşı korunma hakkını ihlal edildiğini tespit etmektedir (§ 46). Kaçmaz ailesinin tutukluluklarına şahsen itiraz edememeleri, etkili başvuru haklarını ihlal etmiştir (§ 47).

4 <https://arrestedlawyers.org/wp-content/uploads/2018/12/Kacmaz-Family.pdf>

Çalışma Grubu, 27.09.2017 ila 14.10.2017 tarihleri arasında özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarının I. Kategori altında keyfi olduğu sonucuna varmıştır (§ 49).

Kaçmaz ailesini yakalarken, gözaltına alırken ve sınır dışı ederken Pakistan Hükümetinin adil yargılanma haklarının ağır ihlallerini gerçekleştirdiği de değerlendirilmiştir (§ 50). Yaşamlarının veya özgürlüklerinin tehlikeye gireceğine ya da işkence veya kötü muameleye uğrayacaklarına inanmak için esaslı gerekçeler bulunduğu; kişiler, başka bir ülkeye sınır dışı edilmemelidir (§ 54). Birleşmiş Milletlerin çeşitli organları, özellikle darbe teşebbüsünün ardından Türkiye'de yaygın insan hakları ihlallerini belgelemiştir (§ 55). Pakistan Hükümetinin, bu bilgileri dikkate alması gerekmektedir (§ 56).

Pakistan Hükümeti ayrıca, Kaçmaz ailesini, işkence veya başka bir kötü muameleye uğrama tehlikesi altında olacaklarına inanmak için esaslı nedenlerinin olduğu başka bir ülkeye göndermeme yükümlülüğünü ihlal etmiştir. Pakistan Hükümeti, topraklarına yasal şekilde bulunan yabancıları ancak hukuka uygun olarak ulaşılan bir karar gereğince sınır dışı edilmelerini temin etme ve yetkili bir makam önünde sınır dışı işlemini denetletmelerine ve temsil edilmelerine izin verme yükümlülüklerini de ihlal etmiştir (§ 57).

Çalışma Grubu, adil yargılanma haklarının ihlallerinin Kaçmaz ailesinin özgürlükten yoksun bırakılmalarına III. Kategori uyarınca keyfi nitelik verecek bir ağırlıkta olduğu sonucuna varmaktadır (§ 60).

Çalışma Grubu, Pakistan Hükümetinin, Türk Hükümetinin talebi üzerine Kaçmaz ailesini yasaklanmış bir ayrımcılık gerekçesiyle tuttuğunu ve davanın V. Kategoriyeye girdiğini tespit etmektedir (§ 61).

Türkiye Bakımından

Çalışma Grubu, Türk Hükümetinin Pakistan Hükümetiyle birlikte sorumlu olduğunu tespit etmektedir (§ 69).

Çalışma Grubu, Bay Kaçmaz'ın özgür iradesiyle yapılmışsa bu beyanların (şifreli bir iletişim programı indirdiği ve yapıya ilişkin bilgilerin buradan paylaşıldığı), nasıl silahlı terör örgütü üyeliğini veya onun bir suç işlediğini gösterdiğine ya da şifreli bir program kullanımı içeren cezai isnatların, ifade veya dernek kurma özgürlüğü hakkıyla nasıl bağdaştığına dair Türk Hükümetinin tatmin edici bir açıklama sunmadığını değerlendirmektedir (§ 72).

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserinin belirttiği üzere, bir kişinin o ya da bu şekilde Gülen Hareketi'yle temasının veya münasebetinin olmamasının ender bir durum olduğuna dair genel bir kabul vardır (§ 73). İnsan Hakları Komiseri bu itibarla, yasadışı faaliyetlere iştirak edenler ile şiddete karışmaya hazır olduğundan haberdar olmaksızın, Hareket'e sempati duyanları ve onu destekleyenler ya da Hareket'le bağlantılı yasal şekilde kurulmuş kuruluşların üyeleri arasında ayırım yapılması ihtiyacına işaret etmiştir (§ 74).

Çalışma Grubu, ne Bay ve Bayan Kaçmaz'ın gözaltına alınma ve tutuklanmasının yasal bir temelini olduğunun ne de onlara haklarının tanındığının kanıtlandığını tespit etmektedir. Çalışma Grubu, başvuruçuların tutukluluklarının I ve III. Kategoriler altında keyfi olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Türk Hükümetini, onları derhal ve koşulsuz şekilde salıvermeye ve Kaçmaz ailesinin Türkiye'den ayrılma haklarına uyulmasını sağlamaya davet etmektedir (§ 76).

Çalışma Grubu, Pakistan Hükümetine ilişkin belirtilenlere benzer gerekçelerle; Türk Hükümetinin Bay ve Bayan Kaçmaz'ı siyasi veya diğer görüşleri temelinde, V. Kategoriyeye aykırı şekilde özgürlüklerinden yoksun bıraktığını değerlendirmektedir (§ 77).

İki küçük, herhangi bir cezai meseleyle alakalı şekilde Türkiye'de soruşturma altında olmadıklarından; Çalışma Grubu, kısa süreli tutulmalarının hiçbir yasal temelini olmadığını ve adil yargılamanın herhangi bir temel yönlerinden herhangi birinin onlara sağlanmadığını tespit etmektedir. Türk Hükümeti, iki küçüğün tutulmasının hukuka aykırı veya keyfi olmamasını ve en son başvurulacak tedbir olmasını temin etme yükümlülüğünü ihlal etmiştir. Tutulmaları bu nedenle, I ve III. Kategorilere girmektedir (§ 79).

Çalışma Grubu, Türk Hükümetini, insan hakları yükümlülüklerine bağlı kalmaya ve mümkün olan en kısa sürede olağanüstü hali sonlandırmaya teşvik etmektedir (§ 81).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvuruçuların durumunu düzeltecek ve uluslararası normlara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (2) Bay ve Bayan Kaçmaz'ın hemen tahliye edilmesi; başvuruçulara tazminat olanağının ve uğradıkları psikolojik travmayı gidermeye yönelik olanlar da dahil olmak üzere diğer giderim yollarının sağlanması; (3) Başvuruçuların yurt dışından hukuka aykırı getirtilerek özgürlüklerinin keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız

bir soruşturma yürütülmesi ve hak ihlallerinden sorumlu olanlar hakkında gerekli yaptırımlara hükmedilmesi.

Diğer taraftan, İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Ceza Özel Raportörü'ne ve Terörle Mücadele Ederken İnsan Hak ve Temel Özgürlüklerinin Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü'ne, bu başvuruyla ilgili olarak Çalışma Grubu tarafından bildirimde bulunulmuştur.

2. MUHARREM GENÇTÜRK (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU⁵

a. Olaylar

Üniversitede akademisyen olan başvuru 29.07.2017 tarihinde gözaltına alınmış, 18 günlük gözaltının ilk 5 gününde kimseyle görüşmesine izin verilmemiştir. Sonrasında avukatıyla yaptığı görüşme ise bir görevli eşliğinde ve ses kaydı alınarak gerçekleşmiştir. Başvuru olumsuz koşullarda tutulmuş ve kötü muameleyle karşılaşmıştır. Başvuru, 18.08.2016 tarihinde tutuklanmıştır. Cezaevinde de kötü koşullarda kalmış ve bir müddet telefonla yakınlarını aramasına izin verilmemiştir. Yaklaşık 9 ay sonra düzenlenen iddianamede, üniversitede çalıştığı, çocuklarını Hizmet Hareketi'yle bağlantılı okullara gönderdiği ve Bank Asya'da hesabının olduğu gerekçesiyle, FETÖ/PDY üyeliğiyle suçlanmıştır. Duruşmalarda kendisini savunmasını için yeterli zaman tanınmamıştır. İçerik bilgisi olmaksızın, bir polis memuru tarafından hazırlanan bir rapora dayanarak ByLock kullanıcısı olduğu söylenmiştir. Başvuru, gözaltına alındığı andan itibaren, uzun bir süre kulağındaki rahatsızlığa ilişkin tedavi alamamıştır. Duyma problemi yaşadığından dolayı, duruşmalarda söyledikleri net olarak anlayamamıştır. Avukatın dosyaya erişimi kısıtlanmış ve gizli tanık başvuruçunun yokluğunda dinlenmiştir. Anayasa Mahkemesine yapılan başvuru, kabul edilemez bulunmuştur.

b. İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

(a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;

5 <https://arrestedlawyers.org/wp-content/uploads/2018/12/Muharrem-Gen%C3%A7t%C3%BCrk-Turkey.pdf>

(b) Hak ve özgürlüklerin kullanımından kaynaklı tutulma - II. Kategori;

(c) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmaması - III. Kategori;

(d) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

Kişilerin kimseyle görüştürülmeksizin tutulması, mahkeme önüne çıkma ve tutulmalarına bir mahkeme önünde itiraz etme haklarını ihlal etmektedir. Bay Gençtürk'ün kimseyle, özellikle avukatıyla irtibata geçememesi nedeniyle, etkili başvuru hakkı da ihlal edilmiştir (§ 77). Çalışma Grubu, tutulmasının hukukiliğine itiraz etme hakkından mahrum bırakılması nedeniyle; Bay Gençtürk'ün ilk beş gündeki tutulmasının keyfi olduğu ve bu dönemdeki tutulmasının I. Kategoriyeye girdiği sonucuna ulaşmaktadır (§ 79).

Çalışma Grubu, Hükümet nezdindeki, ByLock gibi normal bir iletişim programının basit bir kullanımının nasıl yasadışı cezai bir eylem teşkil ettiğini kanıtlayamadığını kaydetmektedir. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserinin raporunda kayıt altına alındığı üzere, Gülen Hareketi'nin yaygın kapsama alanını not edildiğinde; "bir Türk vatandaşının, o ya da bu şekilde bu Hareket'le temasının veya münasebetinin olmaması, ender bir durum olacaktır" (§ 85). Çalışma Grubu, Bay Gençtürk ByLock uygulamasını kullanmış olsa bile; bunun, ifade özgürlüğü hakkının basit bir kullanımı olacağını değerlendirmektedir. İnsan Hakları Komitesine göre, düşünce ve ifade özgürlüğü hakkı askıya alınamaz çünkü "onun askıya alınması, olağanüstü hal sürecince asla gerekli olamaz" (§ 86).

Çalışma Grubu, Bay Gençtürk'ün yakalanma ve tutuklanmasının haklarının kullanılmasından kaynaklandığı ve II. Kategoriyeye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 88).

Bay Gençtürk'ün tutukluluğunun, II. Kategori altında keyfi olması nedeniyle, Gençtürk'ün yargılamasının hiçbir şekilde gerçekleşmemesi gerekmektedir (§ 89). Mahkeme'nin başvurucuya yönelttiği sorular ve bildirildiğine göre savcının duruşma sırasında uyuya kalması nedeniyle; Çalışma Grubu, kuvvetli bir mahkeme nezdindeki bağımsızlık ve tarafsızlık yoksunluğu görüntüsüne işaret etmektedir (§ 91). Bay Gençtürk'ün yargılamayı duyamaması ve mahkemenin durumu düzeltecek uygun tedbirleri almaktaki kusuru, onu yargılamasına adil şekilde katılma olanağından yoksun bırakmıştır (§ 92).

Çalışma Grubu ayrıca kendini, özgürlüğünden yoksun bırakılan bütün kişilere insani biçimde ve insanoğlunun özünde mevcut haysiyetine saygıyla davranılması gerektiğini Hükumete hatırlatmak zorunda hissetmektedir (§ 93).

Bay Gençtürk ve avukatına, gizli kabul edilen dava dosyasına erişim verilmemesi, silahların eşitliği ilkesinin ağır bir ihlalidir. Hükümet, daha az kısıtlayıcı yolların yeterli olamayacağını kanıtlayamamıştır (§ 95). Savunmanın gizli tanığı sorgulamasına izin verilmemesi de yargılamadaki silahların eşitliğinin ağır bir reddinin işaretlerini taşımaktadır (§ 96). Hükümet, Bay Gençtürk'ün avukatını haftada bir kez 20 dakika görebildiğini ve bir gardiyanın ses kayıt cihazıyla yanlarında olduğu iddiasına bir yanıt vermemiştir. Avukatla görüşme hakkı, avukatın müvekkiliyle mahrem şekilde bulaşmasını ve şüpheliyle, görüşmelerinin mahremiyetine tamamiyle saygı gösteren şartlarda görüşebilmesi şartını gerektirmektedir. Dahası, haftalık 20 dakikalık görüşmelerin, terör suçlamaları gibi böylesine karmaşık bir davada savunmaya yeterince hazırlanma imkanı sunduğu söylenemez (§ 97).

Son olarak Bay Gençtürk'ün tahliye taleplerine ilişkin gerekçeli bir karar verilmemesi, müstakbel itiraz sahiplerinin itiraz hakkını etkili kullanımından istifade etmelerini engelleyeceği için ihlal oluşturmaktadır (§ 98).

Çalışma Grubu, adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası normlara uyulmamasının, Bay Gençtürk'ün tutulmasına keyfi bir nitelik verecek ağırlıkta olduğu sonucuna varmaktadır (III. Kategori) (§ 99).

Çalışma Grubu ayrıca, Bay Gençtürk'ün tutukluluğunun, siyasi ve diğer görüşleri temelinde ayrımcılık oluşturduğunu ve V. Kategoriye girdiğini değerlendirmektedir (§ 103).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucunun durumunu düzeltecek ve uluslararası kurallara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (2) Başvurucunun hemen tahliye edilmesi; (3) Başvurucuya tazminat ve diğer giderim yollarının sağlanması; (4) Başvurucunun özgürlüğünün keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız bir soruşturma yürütülmesi ve sorumlular hakkında gerekli yaptırımlara hükmedilmesi.

3. AHMET ÇALIŞKAN (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU⁶

a. Olaylar

Üniversitede akademisyen olan başvuru, 26.08.2016 tarihinde, herhangi bir delil ve karar sunulmaksızın FETÖ/PDY suçlamasıyla gözaltına alınmıştır. Evinde yapılan aramada, bazı materyallere ve belgelere el konulmuştur. Avukatının yokluğunda polis tarafından sorgulanmış ve tutuklandığı 31.08.2016 tarihine kadar, kimseyle görüştürülmemiştir. Soruşturmada gizlilik kararı alınmış; başvuru hakkında Hizmet Hareketi'yle bağlantılı bir üniversitede çalıştığı, Bank Asya'da hesabının olduğu ve bir gizli tanığın hakkında ifade verdiği gerekçesiyle iddianame düzenlenmiştir. Başvurucuya yöneltilen isnatlar laptopunda bazı sitelerin çerezlerinin bulunması, Hizmet Hareketi'yle bağlantılı bir liseye gitmesi ve tanık beyanına göre örgüt içinde faaliyet göstermesi ve toplantılara katılmasıdır.

b. İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

- (a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;
- (b) Hak ve özgürlüklerin kullanımından kaynaklı tutulma - II. Kategori;
- (c) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmaması - III. Kategori;
- (d) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

Çalışma Grubu, yakalama anında gözaltı kararının Bay Çalışkan'a gösterilmediği ve gözaltına alınma gerekçesinden gereği gibi bilgilendirilmediği sonucuna ulaşmaktadır (§ 72). Bir tutulmanın yasal temelini olmasi için yasada yakalamaya izin veren bir maddenin olması yeterli değildir ve yetkililerin bu yasal temele dayanması ve olayın şartlarına bir yakalama kararı yoluyla uygulaması gerekmektedir. Bay Çalışkan'ın 31.08.2016 tarihine kadar gözaltına alınmasının gerekçelerinin ona bildirilmemesi, ihlal oluşturmaktadır (§ 74).

6 <https://arrestedlawyers.org/wp-content/uploads/2018/12/Ahmet-Caliskan-Turkey.pdf>

Tutulmanın hukukiliğine itiraz etme hakkının etkin biçimde kullanılmasını sağlamak için tutulan kişilerin, yakalama anından itibaren kendi seçtikleri bir kişinin hukuki yardımına erişebilmelidir. Bu olanak, tutulmasının ilk beş gününde Bay Çalışkan'a tanınmamıştır. Bu durum, tutulmasının hukukiliğine itiraz etmek hakkını etkin şekilde kullanma yeteneğini ciddi olarak ve olumsuz şekilde etkilemiştir (§ 76).

Bay Çalışkan'ın tutulmasının bir yakalama kararı sunulmaksızın gerçekleşmesi, beş gün herhangi bir suçlama yöneltmemesi ve tutulmanın hukukiliğine itiraz hakkını kullanmaktan bilfiil alıkonulması nedeniyle; Çalışma Grubu, tutulmasının keyfi olduğu ve I. Kategoriye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 77).

İsnat edilen eylemler, herhangi bir kişinin yapabileceği normal faaliyetlerdir (§ 82). İfade özgürlüğü, sınırlara bakılmaksızın her türlü bilgi ve görüşleri araştırma, alma ve aktarma hakkını kapsamaktadır ve bu hak, siyasi görüşler de dahil olmak üzere diğerlerine aktarılabilecek her türdeki fikir ve düşünce mesajlarının açıklanmasını ve alınmasını içine almaktadır (§ 84). Hükümet, el konulan belgelerin, suç örgütüyle bağlantıyı ve suç faaliyetlerini nasıl kanıtladığını da açıklayamamıştır. Çalışma Grubu, bu belgelere sahip olmanın ifade özgürlüğünün meşru bir kullanımından başka bir şey olmadığı görüşündedir (§ 85). Çalışma Grubu, Bay Çalışkan'ın gözaltına alınmasının ve tutuklanmasının, haklarının kullanımından kaynaklandığı ve II. Kategoriye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 86).

Özgürlükten yoksun bırakılması, II. Kategori altında keyfi bulunduğu; herhangi bir yargılamanın gerçekleşmemesi gerekmektedir (§ 87).

Bağımsızlık şartı özellikle hakimlerin atanma usullerine ve niteliklerine işaret etmektedir. Yargı ve yürütmenin görevlerinin ve yetkilerinin açıkça ayırt edilemeyeceği ya da ikincisinin ilkinin kontrol edebileceği ve yönlendirebileceği bir durum bağımsız mahkeme kavramıyla bağdaşmamaktadır (§ 90). Düşünce ve İfade Özgürlüğünün Korunması ve Geliştirilmesi Özel Raportörü, yatay itiraz sisteminin uluslararası standartları karşılamadığını ve kişileri yasalara uygun ve adil yargılanma güvencelerinden yoksun bırakacağını gözlemlemiştir (§ 92). Çalışma Grubu, gerekli bağımsızlık ve tarafsızlık derecesinden yoksun bir mahkeme tarafından Bay Çalışkan'ın tutukluluğuna izin verildiği ve yargılamanın yürütüldüğü sonucuna varmaktadır (§ 93).

Özgürlüğünden yoksun bırakılan herkes, tutukluya tutukluluğun yasal olmadığını ya da tutuklama gerekçelerinin artık ilgili olmadığını savunurken yardımcı olabilecek bilgiler de dahil olmak üzere tutuklamaya ilişkin olan veya devlet tarafından mahkemeye sunulan belgelere erişim hakkına sahiptir. Eğer böyle bir kısıtlama, ulusal güvenliğin korunması gibi meşru bir amaç takip edilirken gerekliyse ve orantılıysa ve devlet, daha az kısıtlayıcı tedbirlerin aynı sonucu elde edemeyeceğini gösterirse; bilgilerin açıklanması kısıtlanabilir (§ 95). Mevcut davada, Bay Çalışkan'ın ve avukatının dava dosyasına erişimi üzerindeki kısıtlamanın neden gerekli olduğuna ve meşru bir amaç izlenmesiyle nasıl orantılı olduğuna dair hiçbir savunma sunulmamıştır. Çalışma Grubu bu temelde, Sözleşme'nin 14 (3) maddesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşmaktadır (§ 96).

Adil yargılanma hakkı ihlallerine ilişkin söylenenler, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri tarafından belirtilen genel şablonu yakından izliyor görünmektedir (§ 97). Bay Çalışkan'ın ailesiyle irtibattan mahrum bırakıldığı iddialarına da bir yanıt verilmemiştir. Çalışma Grubu, Herhangi Bir Biçimde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunması İçin Prensipler Bütünü'nün 19. ilkesinin ihlalini tespit etmektedir (§ 98).

Çalışma Grubu, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından yargılanma hakkından mahrum bırakıldığı ve hem kendisine hem de avukatına, dava dosyasına tam erişim hakkı verilmediği için adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası kurallara kısmen uyulmadığı sonucuna varmaktadır. Bu uymama, özgürlükten yoksun bırakılmasına keyfi bir nitelik verecek ağırlıktaydı (III. Kategori) (§ 99).

Çalışma Grubu, siyasi veya diğer görüş veya konum temelinde ayrımcılık oluşturduğundan; Bay Çalışkan'ın tutulmasının keyfi olduğunu ve V. Kategoriye girdiğini değerlendirmektedir (§ 103).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucunun durumunu düzeltecek ve uluslararası kurallara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (2) Başvurucunun hemen tahliye edilmesi; (3) Başvurucuya tazminat ve diğer giderim yollarının sağlanması; (4) Başvurucunun özgürlüğünün keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız bir soruşturma yürütülmesi ve sorumlular hakkında gerekli yaptırımlara hükmedilmesi.

4. MESTAN YAYMAN (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU⁷

a. Olaylar

Vali yardımcısı olarak görev yapan başvurucu, KHK'yla meslekten ihraç edildiği 01.09.2016 tarihinde, herhangi bir yakalama kararı gösterilmeksizin gözaltına alınmıştır. 07.09.2016 tarihine kadar yakalama gerekçeleri kendisine bildirilmemiş ve avukatı dahil kimseyle görüştürülmemiştir. Sonrasında avukatıyla bir görevlinin yanında ve kayıt altında konuşabilmiştir. Başvurucu, 07.09.2016 tarihinde savcılıkça salıverilmiş fakat ertesi gün tekrar gözaltına alınmış ve 11.09.2016 tarihinde tutuklanmıştır. Sohbetlere katıldığı gerekçesiyle terör örgütü üyeliğiyle suçlanmış; daha sonrasında, ByLock kullanıcısı olduğu ileri sürülmüştür. Eylül 2017 tarihinde hakkında dava açılmış; ByLock'la ilgili inceleme yaptırma ve tanık dinletme talepleri reddedilmiş ve duruşmalar öncesinde avukatıyla görüşememiştir. Tutukluluğu süresince başvurucu, genellikle kalabalık bir koğuştaki kalmıştır. Yaklaşık bir yıl akrabalarını aramasına izin verilmemiştir. Diğer tutuklu ve hükümlülerin aksine, 2 ayda bir açık görüş hakkı tanınmıştır.

b. İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

- (a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;
- (b) Hak ve özgürlüklerin kullanımından kaynaklı tutulma - II. Kategori;
- (c) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmaması - III. Kategori;
- (d) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

İlk gözaltı için bir yakalama emrinin çıkarıldığı görünmekle birlikte; bu, Bay Yayman'a gösterilmemiştir. İkinci defa gözaltına alındığında ise hiçbir gerekçe sunulmamıştır. Bu nedenle Çalışma Grubu, Sözleşme'nin 9/2 maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmaktadır (§ 76).

7 <https://arrestedlawyers.org/wp-content/uploads/2018/12/Mestan-Yayman-Turkey.pdf>

Ayrıca bir tutulmanın gerçekten hukuki olduğunu tespit etmek için, tutulan bir kişinin, tutulmasının hukukiliğine bir mahkeme önünde itiraz etme hakkı vardır. Bu hak, tutulma yerine ya da mevzuatta kullanılan hukuki terminolojiye bakılmaksızın uygulanır. Herhangi bir gerekçeye dayanan herhangi bir özgürlükten yoksun bırakma şekli, yargının etkin gözetim ve kontrolüne tabi olmalıdır (§ 77). Bu hakkın etkili kullanımını sağlamak için, tutulan kişinin yakalama anından itibaren seçtiği bir avukatın hukuki yardımına erişmesi gerekmektedir. Çalışma Grubu, avukata erişim hakkının Bay Yayman'a en azından tutulmasının ilk 5 günü tanınmadığı sonucuna varmaktadır (§ 78).

Bay Yayman'ın yakalanma ve gözaltına alınmasının bir yakalama kararı sunulmaksızın iki defa gerçekleşmiş olması, ilk ve ikinci gözaltı işleminde altı ve dört gün resmi bir suçlama yöneltilmemesi ve tutulmasının hukukiliğine itiraz etme hakkını kullanmaktan fiilen alı konulması nedeniyle; yakalanması ve gözaltına alınmasının keyfi olduğu ve I. Kategoriyeye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 79).

Çalışma Grubu, Birleşmiş Milletler insan Hakları Yüksek Komiserliğinin, Güneydoğuya ilişkin güncellemeyi de içeren, olağanüstü halin Türkiye'deki insan hakları üzerindeki etkileri hakkındaki (Ocak-Aralık 2017) raporunu dikkate almaktadır (§ 83). Çalışma Grubu, Bay Yayman'ın davasının bu raporda tanımlanan şablonu izliyor gibi görüldüğünü kaydetmektedir (§ 84).

Hükümet, Bay Yayman'ın davranışlarında onun bir suç örgütünün destekçisi olduğu şeklinde yorumlanabilecek yasadışı herhangi bir eylemi gösterememiştir. Gülen Grubu tarafından düzenlenen sohbetlere 2013 yılında katılması, bu örgütlenmenin Türk makamları tarafından yaklaşık iki yıl sonra terörist örgüt olarak tanımlanmasından çok önce gerçekleşmiştir. Hükümet, Bay Yayman'ın sohbetlere katılmasının herhangi bir suç eylemine yol açtığına dair bir delil gösterememiştir (§ 86).

Hükümet, ByLock gibi normal bir iletişim uygulamasının Bay Yayman tarafından basit bir kullanımının nasıl yasadışı suç eylemi oluşturduğunu gösterememiştir. Elde edildiği belirtilen konuşma kayıtlarının, nasıl suç faaliyeti olarak yorumlanabileceği belirtilmemiştir (§ 87). Bay Yayman, ByLock uygulamasını kullanmış olsa bile; bu, sadece düşünce ve ifade özgürlüğü hakkının kullanımını oluşturacaktır. Olağanüstü halde askıya alınması asla gerekli olmayacağından; düşünce özgürlüğü, asla askıya alınamaz (§ 88).

Ayrıca bir taraf devlet, ifade özgürlüğünün kullanımı üzerine kısıtlamalar getirdiğinde; kısıtlamalar, hakkın kendisini tehlikeye atmamalıdır (§ 90). Çalışma Grubu, barışçıl ve o zamanlar meşru olan sohbetlere katılmanın, barışçıl toplantı ve örgütlenme özgürlüğü hakkını nasıl ihlal ettiğini Hükümetin ortaya koyamadığını gözlemlemektedir (§ 92). Çalışma Grubu bu nedenle, Bay Yayman'ın yakalanması ve tutuklanmasının haklarının kullanımından kaynaklandığını ve II. Kategoriye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 93).

Bay Yayman'ın özgürlükten yoksun bırakılmasının II. Kategori altında keyfi olduğu tespiti itibariyle, Bay Yayman'ın yargılanmaması gerekmektedir (§ 94).

Çalışma Grubu, yargılamanın öncesinde Bay Yayman'ın avukatıyla özel olarak görüşme olanağından mahrum bırakıldığını kaydetmektedir. Ayrıca avukatıyla olan görüşmesi, 14/3 (b) maddesinin gereklerini karşıladığı söylenemeyecek 20 dakikayla sınırlandırılmıştı. Diğer yandan Bay Yayman'ın, duruşmalar öncesinde avukatıyla görüşmesine engel olunmuştur (§ 99).

Çalışma Grubu, görünüm itibariyle Bay Yayman'ın Sözleşme'nin 14/3 (e) maddesi altındaki haklarının da ağır ihlallerinin oluştuğunu değerlendirmektedir (§ 100). Çalışma Grubu, hakimın savunma tarafından savunmalarını kısa kesmeleri yönünde taleplerde bulunduğunu ve ana tanığın ifadesini Bay Yayman ve avukatının yokluğunda aldığını gözlemlemektedir. Bu, Bay Yayman'ın haklarının diğer bir ciddi inkarını oluşturmaktadır (§ 101).

Çalışma Grubu, Bay Yayman'ın davasında adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası normlara kısmen uyulmadığı sonucuna varmaktadır. Bu kısmi uymamanın, özgürlükten yoksun bırakılmasına keyfi bir nitelik verecek (Kategori III) ağırlıkta olduğunu tespit etmektedir (§ 103).

Çalışma Grubu, siyasi veya diğer görüş veya konum temelinde ayrımcılık oluşturması nedeniyle Bay Yayman'ın tutulmasının keyfi olduğunu ve V. Kategoriye girdiğini değerlendirmektedir (§ 107).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucunun durumunu düzeltecek ve uluslararası normlara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (2) Başvurucunun hemen tahliye edilmesi; (3) Başvurucuya tazminat ve diğer giderim yollarının sağlanması; (4) Başvurucunun

özgürlüğünün keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız bir soruşturma yürütülmesi ve sorumlular hakkında gerekli yaptırımlara hükmedilmesi.

5. HAMZA YAMAN (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU⁸

a. Olaylar

Yargıtay üyesi olan başvuru, 18.07.2016 tarihinde, savcılığın talimatı olduğu söylenerek gözaltına alınmıştır. Gözaltında kötü koşullarda tutulmuş ve ilaçları verilmemiştir. Avukatıyla bir gün sonra, 2-3 dakikalığına ve polis gözetiminde konuşabilmiştir. 20.07.2016 tarihinde, arama kararına değil el koymanın onaylanması kararına istinaden konutunda ve iş yerinde arama yapılmıştır. Başvuru, 20.07.2016 tarihinde tutuklanmış; bir süre sonra başka bir cezaevine gönderilerek tek kişilik bir hücreye konulmuştur. Soruşturma aşamasındaki gizlilik kararı nedeniyle başvuru veya müdafisi dosyayı inceleyememiştir. Cezaevindeki avukat görüşleri bir görevlinin gözetiminde ve kayıt altında gerçekleşmiştir. Tutukluluğunun devamına ilişkin kararlar, inceleme tarihi geçtikten hemen sonra tebliğ edilmiş; 12 ay boyunca bir hakim önüne çıkarılmamıştır. 05.01.2018 tarihinde, hakkında iddianame düzenlenmiştir.

b. İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

- (a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;
- (b) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmaması - III. Kategori;
- (c) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

Hiç kimse, yasayla ortaya konulan nedenler ve usuller dışında özgürlüğünden yoksun kılınmamalıdır. Bay Yaman, savcılığın talimatından önce gözaltına alınmıştı ve konutu, bir arama kararı değil el koymanın onaylanması uyarınca aranmıştı. Bu şekilde elde edilen herhangi bir delil hukuka aykırıydı ve Bay Yaman'ı tutuklamaya yasal temel oluşturamaz (§ 69).

8 https://arrestedlawyers.org/wp-content/uploads/2018/12/a_hrc_wgad_2018_78.pdf

Hükümet, hakimlerin, gözaltı alındıkları anda suçüstü halinde yakalanmış olarak değerlendirileceğini belirtmiştir. Masumiyet karinesine aykırı görüldüğü için Çalışma Grubu, aynı fikirde değildir. Bir şüpheli, ya bir suçun işlenmesi esnasında veya ondan hemen sonra ya da suçun işlenmesinden kısa süre sonra sıcak takipte yakalanırsa; suçüstü hali olur. Çalışma Grubu, Bay Yaman'ın suçüstü halinde yakalanmadığını ve gözaltına alınması için ileri sürülen hiçbir yasal temelin bulunmadığını değerlendirmektedir (§ 70).

Çalışma Grubu, tutuklamaya ilişkin kararların zamanında tebliğ edilmesini sağlamadaki kusurun, mahkemenin tutuklamanın hukukiliği hakkında gecikmeksizin karar vermesini gerektiren Sözleşme'nin 9/4 maddesinin ihlalini oluşturduğunu değerlendirmektedir (§ 71).

Çalışma Grubu, Bay Yaman'ın özgürlükten yoksun bırakılmasının, I. Kategori altında keyfi olduğunu tespit etmektedir (§ 72).

Çalışma Grubu, Bay Yaman'ın tutukluluğa ve yargılamaya ilişkin bütün duruşmalarında şahsen bulunma hakkının olduğunu değerlendirmektedir (§ 75). Çalışma Grubu, Bay Yaman'ın dosyasına tam erişim hakkının tutuklanması anından itibaren geçerli olduğunu ve iddianame mahkeme tarafından kabul edilince kısıtlamanın kalkmasının yeterli olmadığını değerlendirmektedir. Bu, silahların eşitliği ilkesi ile adil yargılanmanın ve savunmasını "tam bir eşitlik içinde" hazırlamak için yeterli zaman ve olanaklara sahip olmanın ağır bir ihlalidir (§ 79).

Çalışma Grubu ayrıca, savunmasını hazırlamak için yeterli zaman ve olanak hakkı ile başlangıçtaki üç günlük gözaltı ve devam eden tutukluluğu esnasında seçtiği bir avukatla konuşma hakkının Bay Yaman'a verilmediğini değerlendirmektedir. Avukat ile tutuklu görüşmelerinin mahremiyetine saygının sağlanması gerekmektedir. Dolayısıyla, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 10 ve 11/1 maddeleri ile Sözleşme'nin 14/3 (b) maddesi altındaki hakları ihlal edilmiştir (§ 80).

Çalışma Grubu, itiraz iyi temellendirilmişse; mevcut davadaki hakimlerin, Yaman'ın hakim in redden ve davadan çekilmesi taleplerini değerlendirmesi gerektiği görüşündedir. Ayrıca, tutuklamanın keyfilikliğini ve hukukiliğini değerlendirmekle sorumlu mahkemenin, tutuklamaya hükmedenden farklı bir organ olması gerekmektedir (§ 82). Çalışma Grubu bu sonuçlara ulaşırken, darbe teşebbüsünü takiben Türkiye'deki yargı üzerindeki yürütme

kontrolü tehlikesine ve hukukun üstünlüğü üzerindeki olumsuz etkisine ilişkin kayda değer endişeyi göz önüne almıştır (§ 83). Çalışma Grubu, görünüş itibariyle Bay Yaman'ın bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil bir yargılanma hakkının ihlalinin ortaya konulduğunu tespit etmektedir (§ 84).

Çalışma Grubu, adil yargılanma hakkının yukarıdaki ihlallerinin Bay Yaman'ın özgürlükten yoksun bırakılmasına III. Kategori altında keyfi bir nitelik verecek ağırlıkta olduğu sonucuna varmaktadır (§ 85).

Bay Yaman'ın Hükümet destekli Yargıda Birlik Platformuna katılmayan ve sonrasında tutuklanan yargı mensuplarından olduğuna dair görünüş itibariyle güvenilir bir vaka ortaya konulmuştur (§ 86). Yargı mensuplarına karşı ayrımcılık iddialarının, ağır olağanüstü hal zamanlarında dahi hususiyle titiz bir denetime tabi tutulması gerekmektedir. Hükümet, Bay bu arttırılmış denetim seviyesini karşılayacak yeterli bir açıklama sunamamıştır. Sunulan bilgiler, Bay Yaman'ın terör ve organize suçu içeren meselelere bakan yargının en üst düzeylerinde görev yaparak daha güvenli bir topluma katkıda bulunduğuna ve bu görevlerini yerine getirmek için devletçe yakından korunmasını gerektiğine işaret etmektedir. Çalışma Grubu, Bay Yaman'ın yargısal görevlerini yerine getirirken Hükümeti desteklemediği için hedef alındığını ve siyasi veya diğer görüşü temelinde tutulduğunu tespit etmektedir (§ 87).

Çalışma Grubu, Bay Yaman'ın özgürlükten yoksun bırakılmasının ayrımcı gerekçeyle gerçekleştirildiğini tespit etmektedir. Özgürlükten yoksun bırakılması dolayısıyla, V. Kategori altında keyfidir (§ 88).

Çalışma Grubu, Bay Yaman'ın sağlık durumuna ilişkin endişesini açıklamaktadır. Yaman'ın ailesiyle irtibatı üzerindeki kısıtlamaların, kötü durumdaki sağlığına yol açan unsurlardan biri olması muhtemeldir (§ 89). Çalışma Grubu diğer yandan, Bay Yaman'ın başkalarından izole bir şekilde uzun süredir tutulduğunu değerlendirmektedir (§ 90).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucunun durumunu düzeltecek ve uluslararası normlara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (2) Başvurucunun hemen tahliye edilmesi; (3) Başvurucuya tazminat ve diğer giderim yollarının sağlanması; (4) Başvurucunun özgürlüğünün keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız bir soruşturma yürütülmesi ve sorumlular hakkında gerekli yaptırımlara hükmedilmesi.

Diğer taraftan, Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü'ne ve İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Ceza Özel Raportörü'ne, bu başvuruyla ilgili olarak Çalışma Grubu tarafından bildirimde bulunulmuştur.

6. ANDREW CRAIG BRUNSON (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU⁹

a. Olaylar

Yaklaşık 20 yıldır yasal şekilde İzmir'de yaşamakta olan ve İzmir Diriliş Kilisesinde papazlık yapan başvurucu Brunson, 07.10.2016 tarihinde, tebligat üzerine geldiği karakolda, "ulusal güvenlik için tehdit" oluşturduğu için sınır dışı edilme amacıyla gözaltına alındığı söylenmiştir. Buradan bir göçmen merkezine gönderilmiş ve herhangi bir hukuki veya elçilik yardımının yokluğunda, Türkçe bir belgeyi imzalaması istenmiştir. 05.11.2016 tarihinde kadar herhangi bir hukuki yardımdan veya elçilik yardımından faydalandırılmamıştır. Avukatı, 11.10.2016 tarihinde, başvurucunun dosyasına erişim sağlayamadan, başvurucunun tutulmasına itiraz etmiş fakat bu, reddedilmiştir. 09.12.2016 tarihinde, sulh ceza hakimliğine çıkarılmış ve silahlı terör örgütü üyeliğinden tutuklanmıştır. Başvurucunun avukatıyla olan görüşmeleri kayıt altına alınmıştır. Ayrıca, dosyaya ilişkin gizlilik kararı alınmıştır. 16.04.2018 tarihinde, başvuru hakkında iddianame düzenlenmiş ve silahlı terör örgütleriyle iş birliği içinde darbe teşebbüsünün hazırlanmasına katkıda bulunmakla suçlanmıştır. Başvurucu, 12.10.2018 tarihinde, örgüt üyesi olmamakla birlikte örgüte yardım etme suçundan 3 yıl, 1,5 ay hapis cezasıyla cezalandırılmış ve salıverilmiş; mahkeme, tutukluluk süresi itibarıyla ev hapsini ve seyahat yasağını kaldırmıştır. Başvurucu, Türkiye'den ayrılmış ve Amerika Birleşik Devletleri'ne dönmüştür.

b. İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

(a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;

(b) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmaması - III. Kategori;

9 https://arrestedlawyers.org/wp-content/uploads/2018/12/a_hrc_wgad_2018_84.pdf

(c) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

Çalışma Grubu, Bay Brunson'un ilke olarak 07.10.2016 tarihinde gözaltına alındığını ve 05.11.2016 tarihine kadar elçilik yardımından yoksun bırakıldığını inandırıcı bulmaktadır. Çalışma Grubu, Bay Brunson'un baştaki gözaltına alınmasının, 09.12.2016 tarihindeki tutukluluğu için sadece bahane olduğunu gözlemlemektedir (§ 57). Bay Brunson'un gözaltına alınmasına bir karar izin vermekle birlikte; 09.12.2016 tarihine kadar hakkındaki suçlamalar bildirilmemiş ve avukatı, bu süre boyunca dosyasına erişememiştir (§ 58). Çalışma Grubu, Bay Brunson'un, gözaltına alınmasının gerekçesine dair doğru bir açıklama olmaksızın gözaltına alındığını gözlemlemektedir (§ 59).

Bay Brunson, Sözleşme'nin 9/2 maddesine aykırı bir şekilde iki aydan fazla bir süre hakkındaki suçlamalara ilişkin bilgi olmadan gözaltında kalmıştır (§ 60). Tutulmasına itiraz etmek istediğinde ne Bay Brunson'a ne de avukatına dosyaya erişim verilmemesi, Sözleşme'nin 9/4 maddesi uyarınca tutulmasının hukukiliğine itiraz etme hakkının kullanımındaki diğer ağır bir engeldi (§ 61).

Çalışma Grubu, Bay Brunson'a hakkındaki isnatların iki aydan fazla bir süre bildirilmemesinin ve tutulmasının hukukiliğine itiraz etme hakkını etkili biçimde kullanmasını engelleme çabalarının tutulmasını, I. Kategori altında keyfi yaptığı sonucuna varmaktadır (§ 62).

Çalışma Grubu, Bay Brunson ve avukatının, gizli olarak sınıflandırılan dava dosyasına adil erişiminin sağlanmamasının İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 10. maddesindeki silahların eşitliği ilkesinin ve Sözleşme'nin 14/1 ve 3 (b) maddesindeki adil duruşma ve tam bir eşitlik içinde savunmasını hazırlamak için yeterli zaman ve olanaklara sahip olma hakkının ağır bir ihlali olduğunu değerlendirmektedir. Hükümet bu hususta herhangi bir bilgi sunmadığından; gizli sınıflandırılan bilgilere erişimi kısıtlamanın gerekli ve meşru bir amacın izlenmesiyle orantılı olduğunu ve tutulma yeri veya başka bir yer içinde kullanılmak üzere Bay Brunson'a ve avukatına belgelerin gözden geçirilmiş özetlerinin veya örneklerinin verilmesi gibi daha az kısıtlayıcı tedbirlerin neden aynı neticeyi gerçekleştiremeyeceğini ortaya koyamamıştır (§ 64).

Hükümet, Bay Brunson'un avukatıyla olan konuşmalarının kaydedildiği iddiasına ilişkin herhangi bir beyanda bulunmamıştır. Çalışma Grubu, avukatla iletişim hakkının, avukatın müvekkiliyle mahrem bir şekilde görüşebilmesini ve görüşmelerinin gizliliğine tamamen saygı gösteren koşullarda şüpheliyle iletişim kurabilmesini gerektirdiğini vurgulamaktadır. Çalışma Grubu bu nedenle, Sözleşme'nin 14/3 (b) maddesinin ağır bir ihlalinin olduğunu değerlendirmektedir (§ 65).

Bay Brunson'a, herhangi bir hukuki veya elçilik yardımının yokken, Türkçe bir evrakı imzalamasının söylenmesi, Sözleşme'nin 14/3 (f) maddesine aykırıdır. Belge, açıkça hakkındaki ceza soruşturmasıyla ilgiliydi ve belgenin yazıldığı dili anlamadığından, ücretsiz çevirmen hakkı vardı (§ 66). Elçilik yardımı veya elçilik koruması, yabancı bir ülkede gözaltına alınan ve tutuklanan bireyler açısından uluslararası standartlara uygunluğu sağlamak için önemli bir güvence oluşturmaktadır (§ 68). Birleşik Devletler Hükümetinin elçilik yardımının reddi, Türk Hükümeti tarafından uluslararası hukukun diğer bir ihlalini oluşturmaktadır (§ 69).

Çalışma Grubu bu nedenle, Bay Brunson'un davasında adil yargılama hakkına ilişkin uluslararası normlara kısmen uyulmamasının, özgürlükten yoksun bırakılmasına keyfi bir nitelik (III. Kategori) verecek ağırlıkta olduğu sonucuna varmaktadır (§ 70).

Çalışma Grubu, Bay Brunson'un Türkiye'de 20 yıldan fazla bir süredir huzur içinde yaşamakta olduğunu ve ülkede, dinini özgürce yerine getiren Hristiyan papaz olduğunu hatırlatmaktadır. Türk makamlarının Bay Brunson'a yönelik tavrını temelden değiştirdiği görünen şey, 15 Temmuz 2016 darbe teşebbüsüydü. Çalışma Grubu bu nedenle, Bay Brunson'un gözaltına alınmasının ve tutuklanmasının, Türk makamları tarafından uyruğu ve inancı temelinde hedef alınmasının sonucu olduğuna ve böylelikle açıkça yasaklanan ayrımcılıktan kaynaklandığına ilişkin inandırıcı beyanlarda bulunulduğu görüşündedir. Çalışma Grubu bu itibarla, Bay Brunson'un gözaltına alınmasının ve tutuklanmasının V. Kategoriyeye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 72).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucunun durumunu düzeltecek ve uluslararası normlara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (2) Başvurucunun adli sicil kaydının silinmesi; (3) Başvurucuya tazminat ve diğer giderim yollarının sağlanması; (4) Başvurucunun

özgürlüğünün keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız bir soruşturma yürütülmesi ve sorumlular hakkında gerekli yaptırımlara hükmedilmesi.

III. BİRLEŞMİŞ MİLLERLER TARAFINDAN 2019 YILINDA VERİLEN KARARLAR

1. İSMET ÖZÇELİK, TURGAY KARAMAN VE İ.A. (TÜRKİYE) - İNSAN HAKLARI KOMİTESİ¹⁰

a. Olaylar

13 yıldır Malezya'da yaşamakta olan ve Gülen Hareketine mensup olduğu değerlendirilen başvuruçular Özçelik ve Karaman, Malezya'da gözaltına alınmışlar ve sınır dışı kararı alınmaksızın 12.5.2017 tarihinde zorla Türkiye'ye gönderilmişlerdir. Başvuruçular, Türkiye'de bilinmeyen bir yerde tutulmuş, haklarındaki suçlamalar hakkında bilgilendirilmemişler ve nerede olduklarına dair ailelerine bilgi verilmemiştir. Sulh ceza hakimliği tarafından tutuklandıkları 23.5.2017 tarihine kadar, başvuruçuların gözaltı süreleri savcılık kararıyla uzatılmıştır.

b. İhlaller

- (1) Keyfi tutuklama;
- (2) Suçlamalara dair hemen bilgilendirilme hakkının ihlali;
- (3) Derhal bir hakim önüne çıkarılma hakkının ihlali.

c. Kararla İlgili Hususlar

Komite, Taraf devletin, kanun hükmünde karnameler uyarınca verilen tutuklamalara ilişkin davalarda Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunun etkililiğine dair herhangi bir bilgi sunmadığını kaydetmektedir. Taraf devlet, Anayasa Mahkemesi önündeki yargılamanın yersiz şekilde uzadığı iddiasına da karşı çıkmamıştır. Komite ayrıca, Anayasa Mahkemesinin ihlal bulduğu iki davada, alt derece mahkemelerinin Anayasa Mahkemesinin tespitlerini uygulamaması nedeniyle; tutukluluğa ilişkin davalarda Anayasa Mahkemesine bireysel şikayet yolunun etkililiğine ilişkin olarak AİHM'in endişesini açıkladığını kaydetmektedir (*Mehmet Hasan Altan/Türkiye*, No. 13237/17, 20.03.2018, par. 142; *Şahin*

10 https://arrestedlawyers.org/wp-content/uploads/2018/12/ccpr_c_125_d_2980_2017_28518_e.pdf

Alpay/Türkiye, No. 16538/17, 20.03.2018, par. 121). Anayasa Mahkemesine şikayet yolunun etkililiğine destekleyecek herhangi bir bilginin yokluğunda Komite, başvurunun şartlarında, başvurunun kanun hükmünde kararnameler uyarınca tutukluluğuna itiraz etmek için Anayasa Mahkemesine bireysel şikayetin etkili olacağını Taraf devletin kanıtlamadığını tespit etmektedir (§ 8.5).

Komite, Taraf devletin başvuruçuların gözaltına alınma gerekçelerinden ve haklarındaki suçlamalardan derhal bilgilendirildiklerini gösteren herhangi bir belge sunmadığını ve sorguları esnasında onlara yöneltilen sorular hakkında bilgi vermediğini kaydetmektedir. Bay Karaman'ın tutuklanmasını haklı kılacak delilin ne olduğuna dair bilgi verilmediğini; Bay Özçelik hakkındaki delillerin ise ByLock kullanıcılığı ve Bank Asya'ya para yatırılması olduğunu ayrıca kaydetmektedir. Bu şartlar altında başvuruçuların tutukluluğu, Sözleşme'nin 9/1 ve 2 maddesindeki haklarını ihlal edilmiştir (§ 9.4).

Yargı yetkisinin uygun kullanımının tabiatında, ele alınan meselelerden bağımsız, objektif ve tarafsız bir makam tarafından kullanılması bulunmaktadır. Dolayısıyla bir savcı, yargı yetkisi kullanan bir makam olarak görülemez. "Derhal"ın net anlamı, somut koşullara bağlı olarak değişebilmekle birlikte; gecikmelerin, yakalanma anından itibaren birkaç günü geçmemesi gerekmektedir. 48 saatten daha uzun herhangi bir gecikme, kesinlikle istisnai olmalı ve şartlar tarafından haklı kılınmalıdır (§ 9.6).

Başvuruçuların bir hâkim önüne getirilmeleri ise 11 gün sürmüştür ve dolayısıyla derhal bir hâkim veya yargısal görevli önüne çıkarılmamışlardır. Ayrıca, tutuklama kararından itibaren neredeyse iki yıl boyunca tutukluluğun gözden geçirilmesi için hâkim önüne çıkmamışlar veya bir avukat tarafından temsil edilmemişlerdir. Taraf Devlet, başvuruçuların tutukluluk kararlarının dönemsel olarak incelendiğine dair bilgi de sunmamıştır. Bu nedenle Komite, Sözleşme'nin 9/3 maddesinin ihlalini tespit etmektedir (§ 9.7).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan İnsan Hakları Komitesi şunlara hükmetmiştir: (1) Başvuruçuların tahliye edilmesi; (2) Başvuruçulara tazminat ödenmesi; (3) Benzer ihlallerin meydana gelmesini önleyici tedbirlerin alınması.

2. MUSTAFA CEYHAN (AZERBAYCAN VE TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU¹¹

a. Olaylar

Başvurucu, 26.04.2018 tarihinde, Türkiye'nin sınır dışı talebinin reddedildiği duruşma sonrası adliye çıkışında Azerbaycan görevlilerince kaçırılarak bilinmeyen bir yerde tutulmuştur. Tutulduğu esnada başvurucuya elektrik şoku verilmiş ve ailesiyle tehdit edilmiştir. Başvurucu, 27.04.2018 tarihinde zorla Türkiye'ye gönderilmiş ve aynı gün daha önceden verilen iki karara istinaden FETÖ/PDY üyeliği iddiasıyla tutuklanmıştır. Yakınları birkaç hafta boyunca başvurucunun nerede tutulduğuna dair bilgi alamamıştır.

b. İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

- (a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;
- (b) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmaması - III. Kategori;
- (c) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

Azerbaycan Bakımından

Çalışma Grubu, Bay Ceyhan'ın Azeri görevliler tarafından herhangi bir meşru yasal usul izlenmeksizin kaçırıldığını ve bunun, keyfi yakalama ve tutuklamadan korunma haklarının ihlalinin oluştuğunu tespit etmektedir (§ 64). Bay Ceyhan ayrıca, gizli bir yerde başkalarıyla görüştürülmeksizin tutulmuştu. Kişilerin bu şekilde tutulması, mahkeme önüne çıkarılma ve tutulmanın hukukiliğine bir mahkeme önünde itiraz etme hakkını ihlal etmektedir (§ 65).

Çalışma Grubu, Bay Ceyhan'ın yakalanması, tutulması ve sınır dışı edilmesi için ortaya konan hiçbir yasal temelin olmadığını ve 26 ila 27.04.2018 tarihleri arasındaki tutulmasının I. Kategori altında keyfi olduğunu değerlendirmektedir (§ 67).

Azerbaycan Hükümetinin, Bay Ceyhan'ın adil yargılanma hakkının ağır ihlallerini gerçekleştirdiğini de değerlendirmektedir (§ 68). İlk olarak, nerede olduğu yakınlarına

11 https://arrestedlawyers.org/wp-content/uploads/2018/12/a_hrc_wgad_2019_10.pdf

bildirilmeksizin ve tutulma durumu kabul edilmeksizin, gizli bir tutulma yerine konulmuştur (§ 69). İkinci olarak, Bay Ceyhan'ın gizlice yakalanması, tutulması ve sınır dışı edilmesi asgari uluslararası adil yargılama standartlarını karşılamamıştır (§ 71).

Birleşmiş Milletlerin birçok organı, özellikle Temmuz 2016 darbe teşebbüsünden bu yana Türkiye'de yaygın insan hakları ihlallerini belgelemiştir (§ 73). Azerbaycan Hükümetinin, Bay Ceyhan'ı yakalama, tutma ve sınır dışı etme kararında bu bilgileri dikkate alması gerekmektedir (§ 74). Azerbaycan Hükümeti ayrıca, Bay Ceyhan'ı, işkence veya diğer bir kötü muameleye tabi tutulma tehlikesinde olacağına inanmak için esaslı nedenler bulunan başka bir devlete geri göndermeme yükümlülüğünü ihlal etmiştir (§ 75). Çalışma Grubu, Azerbaycan Hükümetinin kendi eylemlerinin yanında devamında Türkiye'deki hak ihlallerinden de sorumlu olduğu kanaatindedir (§ 77).

Adil yargılanma hakkının bu ihlallerinin, Ceyhan'ın özgürlükten yoksun bırakılmasına III. Kategori altında keyfi bir nitelik verecek ağırlıkta olduğu değerlendirilmektedir (§ 78).

Çalışma Grubu, Bay Ceyhan'ın, Türk Hükümetinin talebi üzerine yasaklanmış ayrımcılık temelinde tutulduğunu ve davanın V. Kategoriyeye girdiğini tespit etmektedir (§ 79).

Türkiye Bakımından

Çalışma Grubu, Bay Ceyhan'ın gizli bir şekilde Türkiye'ye gönderilmesinden Türk makamlarının bilgisinin olduğunu değerlendirmektedir. Çalışma Grubu, Türk Hükümetinin kimi durumlarda hukukun korumasının haricinde Türk vatandaşlarının terör suçlamalarıyla ilgili olarak zorla geri gönderilmesinde diğer devletlerle iş birliği yaptığını düşünmek için güçlü nedenlerin bulunduğuna inanmaktadır (§ 83). Çalışma Grubu dolayısıyla, Bay Ceyhan'ın kaçırılmasından ve herhangi bir yasal temel olmaksızın Türkiye'ye sınır dışı edilmesinden Türk Hükümetinin Azerbaycan Hükümetiyle birlikte sorumlu olduğunu tespit etmektedir (§ 84).

Bay Ceyhan hakkındaki tutuklama kararlarının kanunla öngörölmüş bir usule uygun olarak icra edilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, bir kişinin kaçırılması, kötü muamele ve Türkiye'ye zorla nakledilmesi hiçbir koşulda kanunla öngörölmüş bir usul olarak değerlendirilemez. Çalışma Grubu bu nedenle, Bay Ceyhan'ın 27.04.2018 tarihinde gözaltına alınmasının Sözleşme'nin 9/1 madde açıkça ihlal edilerek gerçekleştirildiğini ve I. Kategoriyeye girdiğini değerlendirmektedir (§ 88).

Bay Ceyhan'ın işlediği iddia edilen suçlara ilişkin herhangi bir detay bildirilmemiş; FETÖ/PDY üyesi olarak iddia edildiği haliyle ne yaptığına dair herhangi bir bilgi sunulmamıştır (§ 90). Çalışma Grubu dolayısıyla, Bay Ceyhan'ın gözaltına alınması ve tutuklanmasının yasal bir temeli olduğunu Türk Hükümetinin ortaya koyamadığını tespit etmektedir. Bu, Bay Ceyhan'ın I. Kategoriyeye giren gözaltına alınma ve tutuklanmasını keyfi yapan diğer bir ihlaldir (§ 93). Çalışma Grubu ayrıca, Bay Ceyhan'ın kendi seçtiği bir avukatın yardımıyla savunmasını hazırlama hakkından mahrum bırakıldığını ve tutulmasının bu nedenle III. Kategori altında keyfi olduğunu tespit etmektedir (§ 96).

Azerbaycan Hükümetine ilişkin yukarıda açıklananlarla benzer gerekçelerle; Çalışma Grubu, Türk Hükümetinin Bay Ceyhan'ı V. Kategoriyeye aykırı şekilde siyasi veya diğer bir görüşü temelinde özgürlüğünden yoksun bıraktığını değerlendirmektedir (§ 98).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucunun durumunu düzeltecek ve uluslararası normlara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (2) Başvurucunun hemen tahliye edilmesi; (3) Uğradığı psikolojik travmayı gidermeye yönelik olanlar da dahil olmak üzere, başvurucuya tazminat ve diğer giderim yollarının sağlanması; (4) Başvurucunun özgürlüğünün keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız bir soruşturma yürütülmesi ve sorumlular hakkında gerekli yaptırımlara hükmedilmesi.

Diğer taraftan, İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Ceza Özel Raportörü'ne ve Terörle Mücadele Ederken İnsan Hak ve Temel Özgürlüklerinin Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü'ne, bu başvuruyla ilgili olarak Çalışma Grubu tarafından bildirimde bulunulmuştur.

3. MUSTAFA ÖNDER (FAS) - İŞKENCEYE KARŞI KOMİTE¹²

a. Olaylar

Fas'ta özel bir okulda öğretmen olan ve sığınma talebinde bulunmuş olan başvurucunun, Haziran 2017 tarihinde, Hizmet Hareketi'ne mensup olduğu gerekçesiyle Türkiye'ye sınır dışı edilmesi talep edilmiştir. Fas Yargıtayı, Eylül 2017 tarihinde,

12 <https://atlas-of-torture.org/en/entity/naquhqj0x/references?page=2&file=1572882530843i2dcms8kdq9.pdf>

başvurucunun sınır dışı edilmesi yönünde olumlu görüş vermiştir. Taraf Devlet, Aralık 2017 tarihinde, başvurucunun sınır dışı işlemlerinin İşkenceye Karşı Komitenin (Komite) kararına kadar durdurulduğunu bildirmiştir. Başvurucu, önleyici tutukluluk altında bulunmaktadır.

b. İhlaller

İşkence tehlikesinin bulunduğu bir ülkeye (Türkiye) sınır dışı etme yasağının ihlali.

c. Kararla İlgili Hususlar

İlgili kişinin sınır dışı edileceği bir ülkede ya bir birey olarak ya da varış ülkesinde işkence tehlikesinde olabilecek bir grubun mensubu olarak işkenceye uğrama tehlikesinde olacağına inanmak için "esaslı gerekçeler" bulunduğu, geri göndermeme yükümlülüğü bulunmaktadır (§ 7.4). Komite, mensubu olduğunu kabul etmese de başvurucunun Hizmet Hareketi'ne üyelikten dolayı bir tutuklama kararına muhatap olduğunu ve dosyaya konulan raporlardan, onun konumundaki kişilere karşı işkence ve kötü muamele kullanımının tutuklulukları esnasında yaygın olduğunu kaydetmektedir (§ 7.5).

Olağanüstü halin birbirini takip eden şekilde uzatması, çalışma ve seyahat özgürlüğünden keyfi yoksun bırakılma, işkence ve kötü muamele, keyfi tutuklama ile toplantı ve ifade özgürlükleri de dahil olmak üzere binlerce kişiye karşı ciddi insan hakları ihlallerine yol açmıştır (§ 7.6). İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Ceza Özel Raportörü, Türkiye misyonu hakkındaki raporunda, işkence uygulamasının darbe ertesinde yaygın olduğunu belirtmiştir (§ 7.8). Olağanüstü halin doğrudan etkisine ilişkin olarak Komite, ortaya çıkan tedbirlerin işkence ve kötü muameleyle yönelik güvenceler üzerindeki olumsuz etkilerine dair BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından dile getirilen kaygıları dikkate almaktadır (§ 7.9). Sınır dışına izin verirken Yargıtay, darbe teşebbüsünden itibaren Türkiye'deki durum itibarıyla sınır dışının bilhassa başvuru gibi Hizmet Hareketi'ne mensup olduğu düşünülen veya gerçekten olan için oluşturacağı işkence tehlikesinin herhangi bir değerlendirmesini yapmamıştır (§ 7.10).

Komite bu nedenlerle, başvurucunun Türkiye'ye gönderilmesinin, İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme'nin 3. maddesinin (işkence tehlikesinin bulunduğu bir ülkeye sınır dışı etme yasağı) ihlalini oluşturacağını değerlendirmektedir (§ 8).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan İşkenceye Karşı Komite şunlara hükmetmiştir:

(1) Başvurucunun Türkiye'ye iade edilmemesi; (2) Başvurucunun serbest bırakılması; (3) Benzer ihlallerin gelecekte meydana gelmesini önleyici tedbirlerin alınması.

4. ELMAS AYDEN (FAS) - İŞKENCEYE KARŞI KOMİTE¹³

a. Olaylar

Fas'ta bir işletmesi olan ve sığınma talebinde bulunmuş olan başvuru, Temmuz 2017 tarihinde, Hizmet Hareketi'ne mensup olduğu gerekçesiyle Türkiye'nin çıkardığı tutuklama kararından dolayı gözaltına alınmıştır. Başvurucunun Türkiye'ye sınır dışı edilmesi talep edilmiştir. Fas Yargıtayı, Eylül 2017 tarihinde, başvuru, sınır dışı edilmesi yönünde olumlu görüş vermiştir. Taraf Devlet, Komitenin tedbir kararının ardından başvuru, sınır dışı işlemlerinin verilecek karara kadar durdurulduğunu bildirmiştir. Başvuru, sınır dışı amaçlı tutukluluk altında bulunmaktadır.

b. Tespit Edilen İhlaller

İşkence tehlikesinin bulunduğu bir ülkeye (Türkiye) iade yasağının ihlali.

c. Kararla İlgili Hususlar

İlgili kişinin sınır dışı edileceği bir ülkede ya bir birey olarak ya da varış ülkesinde işkence tehlikesinde olabilecek bir grubun mensubu olarak işkenceye uğrama tehlikesinde olacağına inanmak için "esaslı gerekçeler" mevcut olduğunda, geri göndermeme yükümlülüğü bulunmaktadır (§ 8.4). Komite, mensubu olduğunu kabul etmese de başvuru, Hizmet Hareketi'ne üyelikten dolayı bir tutuklama kararına muhatap olduğunu ve dosyaya konulan raporlardan, onun konumundaki kişilere karşı işkence ve kötü muamele kullanımının tutuklulukları esnasında yaygın olduğunu kaydetmektedir (§ 8.5).

Olağanüstü halin birbirini takip eden şekilde uzatması, çalışma ve seyahat özgürlüğünden keyfi yoksun bırakılma, işkence ve kötü muamele, keyfi tutuklama ile toplantı ve ifade özgürlükleri de dahil olmak üzere binlerce kişiye karşı ciddi insan hakları ihlallerine yol açmıştır (§ 8.6). İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Ceza Özel Raportörü, Türkiye misyonu hakkındaki raporunda, işkence uygulamasının darbe

13 <https://atlas-of-torture.org/en/entity/9v3vm6wd5pb>

ertesinde yaygın olduğunu belirtmiştir (§ 8.8). Olağanüstü halin işkence ve kötü muameleye karşı koruma üzerindeki doğrudan etkisine ilişkin olarak Komite, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliğinin tutuklular ile avukatlarının iletişimine sınırlama getirilebileceğine, azami gözaltı süresinin uzatılmasına, bağımsız işkenceyi önleme mekanizmalarının kapatılmasına ve tutukluluğun kullanımının kötüye kullanımına işaret ettiğini kaydetmektedir (§ 8.9). Yargıtay sınır dışı etmeye izin verirken, darbe teşebbüsünden itibaren Türkiye'deki durum itibariyle, sınır dışının başvuru gibi Hizmet Hareketi'yle bazı gerçek veya varsayılan bağı bulunan kişiler için oluşturacağı işkence tehlikesinin herhangi bir değerlendirmesini yapmamıştır. Komite, Sözleşme'nin asli amacının işkenceyi önlemek olduğu ve meydana geldikten sonra işkencenin giderimi olmadığını hatırlatmaktadır (§ 8.10).

Komite bu nedenlerle, başvuru Türkiye'ye gönderilmesinin, İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme'nin 3. maddesinin (işkence tehlikesinin bulunduğu bir ülkeye sınır dışı etme yasağı) ihlalini oluşturacağını değerlendirmektedir (§ 9).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan İşkenceye Karşı Komite şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucunun Türkiye'ye iade edilmemesi; (2) Başvurucunun serbest bırakılması; (3) Benzer ihlallerin gelecekte meydana gelmesini önleyici tedbirlerin alınması.

5. FERHAT ERDOĞAN (FAS) - İŞKENCEYE KARŞI KOMİTE¹⁴

a. Olaylar

İş adamı olan başvuru, Nisan 2017 tarihinde, esasen Hizmet Hareketi'ne mensup olması gerekçesiyle verilen tutuklama kararına dayalı Türkiye'nin yaptığı sınır dışı talebi üzerine gözaltına alınmış; Mayıs 2017 tarihinde sığınma talebinde bulunmuştur. Fas Yargıtayı, Mayıs 2017 tarihinde, başvuru sınır dışı edilmesi yönünde olumlu görüş vermiştir. Taraf Devlet, Komitenin tedbir kararının ardından başvuru sınır dışı işlemlerinin verilecek karara kadar durdurulduğunu bildirmiştir. Başvuru, sınır dışı amaçlı tutukluluk altında bulunmaktaydı.

14 <https://docs.un.org/en/CAT/C/66/D/827/2017>

b. Tespit Edilen İhlaller

İşkence tehlikesinin bulunduğu bir ülkeye (Türkiye) iade yasağının ihlali.

c. Kararla İlgili Hususlar

İlgili kişinin sınır dışı edileceği bir ülkede ya bir birey olarak ya da varış ülkesinde işkence tehlikesinde olabilecek bir grubun mensubu olarak işkenceye uğrama tehlikesinde olacağına inanmak için "esaslı gerekçeler" mevcut olduğunda, geri göndermeme yükümlülüğü bulunmaktadır (§ 9.4). Komite, mensubu olduğunu kabul etmese de başvurucunun Hizmet Hareketi'ne üyelikten dolayı bir tutuklama kararına muhatap olduğunu ve dosyaya konulan raporlardan, onun konumundaki kişilere karşı işkence ve kötü muamele kullanımının tutuklulukları esnasında yaygın olduğunu kaydetmektedir (§ 9.5).

Olağanüstü halin birbirini takip eden şekilde uzatması, çalışma ve seyahat özgürlüğünden keyfi yoksun bırakılma, işkence ve kötü muamele, keyfi tutuklama ile toplantı ve ifade özgürlükleri de dahil olmak üzere binlerce kişiye karşı ciddi insan hakları ihlallerine yol açmıştır (§ 9.6). İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Ceza Özel Raportörü, Türkiye misyonu hakkındaki raporunda, işkence uygulamasının darbe ertesinde yaygın olduğunu belirtmiştir (§ 9.8). Komite, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliğinin olağanüstü halin işkence ve kötü muameleyle karşı koruma üzerindeki doğrudan etkisine ilişkin açıkladığı kaygıları dikkate almaktadır. Komiserlik, tutuklular ile avukatlarının iletişimine sınırlama getirilebileceğine, azami gözaltı süresinin uzatılmasına, bağımsız işkenceyi önleme mekanizmalarının kapatılmasına ve tutukluluğun kullanımının kötüye kullanımına işaret etmektedir (§ 9.9). - Yargıtay sınır dışı etmeye izin verirken, darbe teşebbüsünden itibaren Türkiye'deki durum itibarıyla, sınır dışının başvuru gibi Hizmet Hareketi'ne gerçek veya varsayılan mensubiyetleri bulunan kişiler için oluşturacağı işkence tehlikesinin herhangi bir değerlendirmesini yapmamıştır. Komite, Türk yetkililerin başvurucunun ismini vatandaşlığını sonlandırmakla tehdit ettiği kişiler listesine koyduğunu da kaydetmektedir. Komite, Sözleşme'nin asli amacının işkenceyi önlemek olduğu ve meydana geldikten sonra işkencenin giderimi olmadığını hatırlatmaktadır (§ 9.10).

Komite bu nedenlerle, başvurucunun Türkiye'ye gönderilmesinin, İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme'nin 3. maddesinin

(işkence tehlikesinin bulunduğu bir ülkeye sınır dışı etme yasağı) ihlalini oluşturacağını değerlendirmektedir (§ 10).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan İşkenceye Karşı Komite şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucunun Türkiye'ye iade edilmemesi; (2) Başvurucunun serbest bırakılması; (3) Benzer ihlallerin gelecekte meydana gelmesini önleyici tedbirlerin alınması.

6. MELİKE GÖKSAN VE MEHMET FATİH GÖKSAN (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU¹⁵

a. Olaylar

Hakim olan başvuruclardan, başvuru Mehmet Fatih Göksan, 19.07.2016 tarihinde gözaltına alınmış ve bir gün sonra tahliye edilmiş fakat 05.09.2016 tarihinde tekrar gözaltına alınmış ve tutuklanmıştır. Başvuru Melike Göksan ise 14.10.2016 tarihinde gözaltına alınarak tutuklanmıştır. Gözaltına alındıkları tarihte, haklarındaki isnatlar kendilerine bildirilmemiştir. İddianamede onların ByLock uygulamasını kullandıkları belirtilmiş fakat buna ilişkin Excel tablolara onlara gösterilmemiştir. Ayrıca, ifadeleri iddianameye esas alınan iki tanık duruşmada hazır edilmemiştir. Yargılama sonucunda başvuruclular mahkum edilmişlerdir ve dosyaları, halen temyiz incelemesindedir.

b. Tespit Edilen İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

- (a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;
- (b) Hak ve özgürlüklerin kullanımından kaynaklı tutulma - II. Kategori;
- (c) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmaması - III. Kategori;
- (d) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

Yakalanan bir kişi, yakalama anında yalnızca yakalama gerekçelerinden bilgilendirilmemeli aynı zamanda haklarındaki suçlardan da hızlıca bilgilendirilmelidir (§ 67). İnsan Hakları Komitesi tarafından belirtildiği gibi gerekçelerin yalnızca yakalamanın genel

15 https://arrestedlawyers.org/wp-content/uploads/2018/12/a_hrc_wgad_2019_53.pdf

yasal temelini değil; hatalı eylem ve iddia edilen mağdurun kimliği gibi şikayetin esasına işaret eden yeterli olgusal bilgileri de içermesi gerekmektedir. Hükümet, Bay ve Bayan Göksan'ın durumunda bu gereklerin nasıl karşılandığını kanıtlayamamıştır (§ 68).

Çalışma Grubu, ne Bay ve Bayan Göksan'ın haklarındaki suçlamalardan derhal veya yakalama anında yakalama gerekçelerinden bilgilendirildiklerini ne de tutulmalarının makullük ve gereklilik ölçütlerini karşıladığının temellendirildiğini değerlendirmektedir. Bir askıya alma bildirimi, gayrimakul veya lüzumsuz bir özgürlükten yoksun bırakmayı haklı kılamaz. Çalışma Grubu bu nedenle, Bay ve Bayan Göksan'ın tutulmasının haklarının ihlali anlamına geldiği ve I. Kategorije girdiği sonucuna varmaktadır (§ 69).

Mevcut davada başvuruçular hakkındaki suçlamaların temeli, ByLock uygulamasını indirmelerinden ve kullanmalarından kaynaklanan Gülen Grubu'na iddia edilen bağlılıklarıdır. Hükümetin bu husustaki beyanları, Bay ve Bayan Göksan'ın uygulamayı iddia edilen kullanımlarının nasıl cezai bir suçla bir tutulabileceğine dair detaylı açıklamalar iğermemektedir ve başvuruçuların gerçekten FETÖ/PDY üyesi olduklarına dair herhangi bir delil sunulmamıştır (§ 72). Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, bir kişinin o ya da bu şekilde Gülen Hareketi'yle temasının veya münasebetinin olmamasının ender bir durum olduğuna dair genel bir kabulün bulunduğunu belirtmiştir (§). Başvuruçular gerçekten ByLock uygulamasını kullanmış olsa dahi; bu, sadece ifade özgürlüklerinin bir kullanımı olacaktı. İnsan Hakları Komitesine göre, düşünce ve ifade özgürlüğüne ilişkin Sözleşme'nin 19. maddesinin olağanüstü halde askıya alınması asla gerekli olamaz (§ 79).

Bu dava, Çalışma Grubunun, iddia edilen cezai eylemin kilit göstergesi olarak ByLock kullanıcıliği iddiası temelinde Türk vatandaşlarının tutuklanması ve yargılanmasını incelediği ilk olay değildir. Bunlarda, basitçe ByLock kullanımı iddiasının nasıl kişinin cezai bir eylemini gösterdiğine ilişkin hususi bir açıklamanın yokluğunda, tutulmalarının keyfi olduğuna hükmedilmiştir. Çalışma Grubu, bu görüşlerdeki değerlendirmelerine uyulmamasından üzüntü duymaktadır (§ 81).

Çalışma Grubu, Bay ve Bayan Göksan'nın yakalanmasının ve tutulmalarının haklarını kullanmalarından kaynaklandığı ve II. Kategorije girdiği sonucuna varmaktadır (§ 82).

Başvuruçuların özgürlükten yoksun bırakılmaları, II. Kategori altında keyfi olması nedeniyle; hiçbir yargılamanın gerçekleşmemiş olması gerekmektedir (§ 83).

Savunmanın hazırlanması için yeterli zaman ve olanaklara sahip olma hakkı, belge ve diğer delillere erişimi içermeli; bu erişim, savcılığın şüpheliler aleyhine mahkemeye vereceği veya masumiyeti gösteren bilgi ve belgeleri kapsamalıdır. Hükümet, savunmanın (ByLock'a ilişkin) Excel sayfaları da dahil olmak üzere bilgi ve belgelere erişiminden neden mahrum bırakıldığına dair açıklama sunmamıştır. Çalışma Grubu bu nedenle, Sözleşme'nin 15/3 (b) maddesinin ihlalini tespit etmektedir (§ 86).

Hükümet ayrıca, savcılığın davasının kilit noktası olan iki tanığın yargılamada hazır bulunmadığı ve böylelikle savunmanın bu sanıkları sorgulamasının engellendiği iddialarına bir yanıt vermemiştir (§ 87). Bu iki tanığın neden hazır edilmediğine ve savunmanın bu tanıkları başka bir yolla sorgulayabilmesi için nelerin yapıldığına ilişkin bir açıklama sunulmamıştır. Çalışma Grubu bu nedenle, silahların eşitliği ilkesinin ihlalini tespit etmektedir (§ 88). Çalışma Grubuna göre, silahların eşitliği ilkesinin bu iki ihlali, başvuruçuların adil yargılanma hakkının ciddi bir ihlali anlamına gelmektedir ve tutulmalarına III. Kategori altında keyfi bir nitelik verecek ağırlıktadır (§ 89).

Mevcut dava, Gülen Hareketi'yle bağlantıları olduğu iddia edilen kişilere ilişkin olarak geçmiş iki yılda Çalışma Grubunun önüne gelen onuncu davadır. Bütün bu davalarda, ilgili kişilerin tutulmasının keyfi olduğu tespit edilmiştir ve Gülen Hareketi'yle bağlantısı olduğu iddia edilen kişilerin, siyasi veya diğer görüşleri temelinde hedef alındığı bir şablon ortaya çıkmaktadır. Çalışma Grubu, Türk Hükümetinin başvuruçuları yasaklanmış ayrımcılık gerekçesi temelinde tutukladığını ve davanın V. Kategoriye girdiğini tespit etmektedir (§ 91).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvuruçuların durumunu düzeltecek ve uluslararası normlara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (2) Başvuruçuların hemen tahliye edilmesi; (3) Başvuruçulara tazminat ve diğer giderim yollarının sağlanması; (4) Başvuruçuların özgürlüğünün keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız bir soruşturma yürütülmesi ve sorumlular hakkında gerekli yaptırımlara hükmedilmesi.

Diğer taraftan, Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü'ne, bu başvuruyla ilgili olarak Çalışma Grubu tarafından bildirimde bulunulmuştur.

7. ERCAN DEMİR (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU¹⁶

a. Olaylar

Öğretmen olan başvuru, FETÖ/PDY üyeliği iddiasıyla 25.07.2016 tarihinde konutunda gözaltına alınmış ve 28.07.2016 tarihinde tutuklanmıştır. Başvurucuya yöneltilen isnatlar, gazete ve dergi aboneliği, satın alınan bazı yayınlar, Hizmet Hareketi'yle bağlantılı vakıf ve derneklerde çalışması, bazı sosyal toplantı ve faaliyetlere katılması, Bank Asya hesabı ve ByLock uygulamasını indirmesidir. Başvuru, 21.07.2017 tarihinde tahliye edilmiş ve 24.05.2019 tarihinde beraatına hükmedilmiştir.

b. Tespit Edilen İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

(a) Hak ve özgürlüklerin kullanımından kaynaklı tutulma - II. Kategori;

(b) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

Bay Demir, ByLock uygulamasını kullanmış olsa bile; bu, yalnızca onun ifade özgürlüğünün bir kullanımı olacaktır. Aynısı, gazete ve dergi abonelikleri ile kitap ve diğer yayınları satın alması hakkında da söylenmelidir. Sözleşme'nin 19. maddesinde tanımlanan düşünce ve ifade özgürlükleri, kişinin tam gelişimi için olmazsa olmaz bir koşuldur, bir toplum için hayatidir ve aslında özgür ve demokratik bir toplumun temelini oluşturmaktadır. Olağanüstü hal de dahil olmak üzere, 19. madde askıya alınamaz (§ 70). Sözleşme'nin 19/2 maddesi, bütün ifade şekilleri ile sesli ve görsel, elektronik ve internet temelli ifade yolları da dahil olmak üzere bunların yayılması araçlarını korumaktadır (§ 71).

Daha önceki davalarda, ByLock'un yalnızca iddia edilen kullanımının nasıl suç faaliyeti olduğuna dair belirli bir açıklamanın yokluğunda, kişilerin tutukluluklarının keyfi olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışma Grubu, bu içtihatlarındaki görüşlerine Türk makamlarınca riayet edilmemesini esefle karşılamaktadır. Çalışma Grubu dolayısıyla, Bay Demir'in gözaltına

16 https://arrestedlawyers.org/wp-content/uploads/2019/10/opinion-no.-79_2019-concerning-ercan-demir.pdf

alınmasının ifade özgürlüğü hakkının barışçıl bir kullanımının sonucu olduğunu tespit etmektedir (§ 72).

Ayrıca, Bay Demir'in herhangi bir eyleminin barışçıl olmanın dışında bir şey olduğuna dair Hükümet tarafından hiçbir delil sunulamamıştır ve Çalışma Grubu bu nedenle, gözaltına alınmasının Sözleşme'nin 21. maddesindeki toplanma özgürlüğünün barışçıl kullanımının doğrudan bir sonucu olduğunu değerlendirmektedir (§ 73).

Çalışma Grubu, Bay Demir'in gözaltına alınmasının ve tutuklanmasının haklarını kullanmasından kaynaklandığı ve II. Kategoriye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 74).

Daha önceki benzer davaların tamamında, Çalışma Grubu, ilgili bireylerin tutulmasının keyfi olduğunu tespit etmiştir ve Hizmet Hareketi'yle bağlantılı oldukları iddia edilen kişilerin, siyasi veya diğer görüşleri temelinde ayrımcılığa uğradıkları bir şablonun ortaya çıkmakta olduğu anlaşılmaktadır. Çalışma Grubu dolayısıyla, Türk Hükümetinin Bay Demir'i yasaklanmış ayrımcılık temelinde tuttuğunu ve davanın, V. Kategoriye girdiğini tespit etmektedir (§ 77).

Çalışma Grubu, geçmiş iki yılda, Türkiye'deki keyfi tutmaya ilişkin önüne getirilen davalarda önemli bir artışı kaydetmiştir. Çalışma Grubu, bu davaların hepsinin izlediği şablona dair derin endişesini açıklamakta ve Hükümeti, daha fazla gecikme olmaksızın görüşlerini uygulamaya teşvik etmektedir (§ 78).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucunun durumunu düzeltecek ve uluslararası normlara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması, (2) Başvurucuya tazminat ve diğer giderim yollarının sağlanması, (4) Başvurucunun özgürlüğünün keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız bir soruşturma yürütülmesi ve sorumlular hakkında gerekli yaptırımlara hükmedilmesi.

8. İSMET BAKAY (FAS) - İŞKENCEYE KARŞI KOMİTE¹⁷

a. Olaylar

Fas'ta iş kuran başvuru, Mart 2017 tarihinde, Türkiye'nin yaptığı sınır dışı talebi üzerine gözaltına alınmış; Mayıs 2017 tarihinde sığınma talebinde bulunmuştur. Fas Yargıtayı,

17 <https://atlas-of-torture.org/en/entity/uvfgranr8mm/toc?page=1>

Mayıs 2017 tarihinde, başvurucunun sınır dışı edilmesi yönünde karar vermiştir. Komite, başvurucunun sınır dışı edilmemesine ilişkin tedbir kararı almıştır. Başvurucu, sınır dışı amaçlı tutukluluk altında bulunmaktadır.

b. Tespit Edilen İhlaller

İşkence tehlikesinin bulunduğu bir ülkeye (Türkiye) iade yasağının ihlali.

c. Kararla İlgili Hususlar

Olağanüstü halin birbirini takip eden şekilde uzatması, çalışma ve seyahat özgürlüğünden keyfi yoksun bırakılma, işkence ve kötü muamele, keyfi tutuklama ile toplantı ve ifade özgürlükleri de dahil olmak üzere binlerce kişiye karşı ciddi insan hakları ihlallerine yol açmıştır (§ 7.6).

İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Ceza Özel Raportörü, Türkiye misyonu hakkındaki raporunda, işkence uygulamasının darbe ertesinde yaygın olduğunu belirtmiştir (§ 7.8). Komite, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliğinin olağanüstü halin işkence ve kötü muameleyle karşı koruma üzerindeki doğrudan etkisine ilişkin açıkladığı kaygıları dikkate almaktadır. Komiserlik, tutuklular ile avukatlarının iletişimine sınırlama getirilebileceğine, azami gözaltı süresinin uzatılmasına, bağımsız işkenceyi önleme mekanizmalarının kapatılmasına ve tutukluluğun kullanımının kötüye kullanımına işaret etmektedir (§ 7.9).

Yargıtay sınır dışı etmeye izin verirken, darbe teşebbüsünden itibaren Türkiye'deki durum itibarıyla, sınır dışının başvuru gibi Hizmet Hareketi'ne gerçek veya varsayılan mensubiyetleri bulunan kişiler için oluşturacağı işkence tehlikesinin herhangi bir değerlendirmesini yapmamıştır. Komite, Sözleşme'nin asli amacının işkenceyi önlemek olduğunu hatırlatmaktadır (§ 7.10).

Komite bu nedenlerle, başvurucunun Türkiye'ye gönderilmesinin, İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme'nin 3. maddesinin (işkence tehlikesinin bulunduğu bir ülkeye sınır dışı etme yasağı) ihlalini oluşturacağını değerlendirmektedir (§ 8).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan İşkenceye Karşı Komite şunlara hükmetmiştir:

(1) Başvurucunun Türkiye'ye iade edilmemesi; (2) Başvurucunun tahliye edilmesi; (3) Benzer ihlallerin gelecekte meydana gelmesini önleyici tedbirlerin alınması.

IV. BİRLEŞMİŞ MİLLERLER TARAFINDAN 2020 YILINDA VERİLEN KARARLAR

1. ABDULMUTTALİP KURT (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU¹⁸

a. Olaylar

Başvurucu, Mayıs ve Kasım 2017 tarihlerinde iki kez gözaltına alınmış fakat hemen hakim önüne çıkarılmamış ve ikinci gözaltıyı takiben tutuklanmıştır. Başvurucuya yöneltilen isnatlar, Bank Asya'da hesabının olması, Hizmet Hareketi'yle irtibatlı bir yurtda ve kurumda çalışma, sendika üyeliği ve bir protesto gösterisine katılmaktır.

b. Tespit Edilen İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

- (a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;
- (b) Hak ve özgürlüklerin kullanımından kaynaklı tutulma - II. Kategori;
- (c) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

Hükümet, her iki gözaltının ardından başvurucunun yargısal bir makam önüne çıkartılmasındaki 48 saati aşan gecikmeyi haklı kılacak herhangi bir istisnai gerekçe sunmamıştır. İçtihatlarında tekraren belirttiği üzere bir kişinin tutulması ulusal hukuku uygun şekilde gerçekleştirildiğinde dahi; Çalışma Grubunun, tutulmanın uluslararası hukukun ilgili hükümleriyle tutarlı olmasını temin etmesi gerekmektedir. Çalışma Grubu bu itibarla, Sözleşme'nin 9/3 maddesinin ihlal edildiğini tespit etmektedir (§ 61). Bay Kurt'un yargısal makam önüne çıkarılmaması, tutulmasının hukukiliğine gecikmeksizin itiraz etme hakkını kullanamaması anlamına gelmiştir. Çalışma Grubu bu nedenle, Sözleşme'nin 9/4 maddesinin ihlal edildiğini tespit etmektedir (§ 62).

18 <https://docs.un.org/en/A/HRC/WGAD/2020/2>

Çalışma Grubu dolayısıyla, Bay Kurt'un gözaltına alınmasının ve tutuklanmasının Sözleşme'nin 9/3 ve 4 maddesi altındaki haklarının ihlali anlamına geldiği ve tutulmasının keyfi olduğu ve I. Kategoriye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 65).

Başvurucuya isnat edilen faaliyetler, bir suç eylemi olarak değil; Sözleşme ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi tarafından korunan haklarının barışçıl kullanımı olarak yorumlanabilir. Hükümet, bu eylemlerden herhangi birinin şiddet içerdiğine veya diğerlerini şiddete kışkırttığına işaret etmemiştir (§ 69). Hakkındaki suçlamalar, Hizmet Hareketi'ne, banka hesabının bulunması, bir işinin olması ve bir gösteriye katılma gibi olağan faaliyetler yoluyla kendini gösteren bağlılığı öngörüsüydü. Hükümet, bu normal eylemlerin terör faaliyetleri olarak yorumlanabileceğine dair somut delil sunmaksızın; belirtilen eylemlerin, terörist faaliyetlerin bir parçası olduğunu dair muğlak iddialarda bulunmuştur (§ 72). Çalışma Grubu bu nedenle, Bay Kurt'un gözaltına alınmasının ve tutuklanmasının Sözleşme tarafından korunan haklarını kullanmasından kaynaklandığı ve II. Kategoriye girdiği sonucuna ulaşmaktadır (§ 73).

Hizmet Hareketi'yle bağlantılı oldukları iddia edilen kişilere ilişkin olarak son iki yılda Çalışma Grubunun önüne getirilen davalarda, ilgili kişilerin tutulmalarının keyfi olduğu tespit edilmiştir ve Hizmet Hareketi'yle bağlantılı oldukları iddia edilenlerin, siyasi veya diğer görüşleri temelinde hedef alındıkları bir model ortaya çıkmaktadır. Çalışma Grubu bu nedenle, Hükümetin Bay Kurt'u yasak ayrımcılık gerekçesi temelinde tuttuğunu ve davanın V. Kategoriye girdiğini tespit etmektedir (§ 78).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucunun durumunu düzeltecek ve uluslararası normlara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (2) Başvurucunun derhal tahliye edilmesi, (3) Başvurucuya tazminat ve diğer giderim yollarının sağlanması; (4) Başvurucunun özgürlüğünün keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız bir soruşturma yürütülmesi ve haklarının ihlal edilmesinin sorumluları hakkında gerekli yaptırımlara hükmedilmesi.

2. AKİF ORUÇ (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU¹⁹

a. Olaylar

Öğretmen olan başvuru, suçlamalara ilişkin bilgilendirilmeksizin 17.01.2017 tarihinde FETÖ/PDY üyeliği iddiasıyla gözaltına alınmış ve 30.11.2017 tarihinde tutuklanmıştır. Gözaltına alındığı ilk günlerde avukatıyla görüşmesine izin verilmemiştir. Başvurucuya yöneltilen isnatlar, yönetici sıfatıyla örgüte üye olduğu, ByLock uygulamasıyla örgütün tepe liderleriyle iletişim kurduğu ve Bank Asya'ya yatırımının bulunduğudır. Başvuru hakkında 02.04.2018 tarihinde iddianame düzenlenmiş ve gözaltına alınmasından yaklaşık 10 ay sonra 25.09.2018 tarihinde, ilk duruşması yapılmıştır. 18.06.2019 tarihinde, başvuruçunun 10 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir.

b. Tespit Edilen İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

- (a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;
- (b) Hak ve özgürlüklerin kullanımından kaynaklı tutulma - II. Kategori;
- (c) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmaması - III. Kategori;
- (d) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori

c. Kararla İlgili Hususlar

Tutulan bir kişi, tutulmasının hukukiliğine bir mahkeme önünde itiraz etme hakkına sahiptir (§ 74). Bay Oruç, gözaltına alınmasının 13 gün sonrasına kadar bir hakim önüne çıkarılmamıştır. Bir askıya alma bildiriminin, gayrimakul veya gereksiz bir özgürlükten yoksun bırakmayı haklı kılamayacağını hatırlatılmalıdır. Bay Oruç'un derhal yargısal bir makam önüne çıkartılmaması nedeniyle, tutulmasının hukuki olduğu söylenemez (§ 75). Hukuki yardımın reddi, Bay Oruç'un tutulmasının hukukiliğine itiraz etme hakkını kullanmasına engel olduğundan ve tutulmasının başından itibaren avukatıyla neden görüştürülmediğine dair herhangi bir gerekçe sunulamadığından; Çalışma Grubu, ayrıca

19 <https://docs.un.org/en/A/HRC/WGAD/2020/29>

Sözleşme'nin 9/4 maddesinin ihlalini tespit etmektedir (§ 76). Bu 13 gün boyunca tutulmasının hukukiliğine itiraz edemediğinden, etkili başvuru hakkı da ihlal edilmiştir (§ 77).

Çalışma Grubu, Bay Oruç'un hakkındaki suçlamaları sulh ceza hakimi önüne çıkana kadar öğrenmediğini gözlemlemektedir. Sözleşme'nin 9/2 maddesi, gözaltına alınan birinin yalnızca gözaltı anında gözaltına alınma nedeni hakkında bilgilendirilmesini değil; hakkındaki isnatlar hakkında da derhal bilgilendirilmesini gerektirmektedir (§ 78). Hükümet, bu maddenin gereklerinin Bay Oruç'un durumunda nasıl karşılandığını kanıtlayamamıştır (§ 79). Çalışma Grubu, Hükümetin, Bay Oruç'un gözaltı anında hakkındaki suçlamalarla veya gözaltı gerekçesiyle ilgili derhal bilgilendirildiğini kanıtlayamadığını ya da tutulmasının makullük ve gereklilik ölçütlerini karşıladığını temellendiremediğini değerlendirmektedir (§ 80).

Çalışma Grubu dolayısıyla, Bay Oruç'un tutulmasının keyfi olduğu ve I. Kategoriye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 81).

Hükümet, Bay Oruç'un gerçekten bu örgütün bir üyesi olduğuna ya da bir banka hesabının olmasının nasıl suç faaliyeti anlamına geldiğine dair herhangi bir delili sunmamıştır (§ 83). Suçlamaların özünü, Hizmet Hareketi'ne, temel olarak ByLock uygulaması kullanımı yoluyla kendini gösterdiği söylenen mensubiyeti iddiası veya algısı oluşturmaktadır (§ 88). Bay Oruç, ByLock uygulamasını kullanmış olsa bile; bu, yalnızca onun ifade özgürlüğünün bir kullanımı olacaktır. Bay Oruç'un din özgürlüğü de aynı şekilde koruma altındadır. Çalışma Grubu, Sözleşme'nin 18. maddesinin ihlal edildiğini tespit etmektedir (§ 89).

Çalışma Grubu, ByLock'a ilişkin içtihatlarındaki görüşlerine Türk makamlarınca riayet edilmemesini ve mevcut davanın aynı şablonu takip etmesini esefle karşılamaktadır. Çalışma Grubu, Bay Oruç'un gözaltına alınmasının ve tutuklanmasının, Sözleşme'nin 18 ve 19. maddelerindeki haklarının kullanımının bir sonucu olduğu ve II. Kategoriye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 90).

Bay Oruç'un özgürlükten yoksun bırakılmasının II. Kategori altında keyfi olduğu tespiti dikkate alındığında; Oruç'un herhangi bir yargılamasının gerçekleşmemesi gerekmektedir (§ 91).

Çalışma Grubu, Bay Oruç'un tamamen haklarını kullandığı için gözaltına alındığını ve tutuklandığını not etmekte ve gözaltına alınması ile yargılaması arasındaki 10 aylık

gecikmenin Sözleşme'nin 14/3 maddesini ihlal ettiğini tespit etmektedir (§ 93). Belgelere ve diğer delillere erişim, savcılığın sanık aleyhine mahkemede sunmayı planladığı ya da sadece masumiyetini kanıtlayan değil, savunmaya yardım edebilecek diğer delilleri de kapsayan suçsuzluğu ortaya koyan bütün materyalleri kapsamalıdır. Hükümet, savunmanın neden dava materyallerine erişimden mahrum bırakıldığına dair hiçbir açıklama sunmamıştır. Çalışma Grubu böylelikle, Sözleşme'nin 14/3 maddesinin ihlal edildiğini tespit etmektedir (§ 94).

Hükümet, Bay Oruç'un, polis tarafından aslında sorgu olduğu anlaşılan ve avukatı yokluğunda gerçekleştirilen "mülakata" çağrıldığı ve avukatıyla yalnızca Cuma günleri görüşebildiği iddialarına bir yanıt vermemiştir. Çalışma Grubu bu nedenle, Sözleşme'nin 14/3 (b) ve (d) maddesinin ihlal edildiğini tespit etmektedir (§ 95).

Çalışma Grubu, bir duruşmada hakimın tanığı yönlendirildiğine dair ve Hükümetin karşı çıkmadığı iddianın ve mahkemenin Bay Oruç ile Hizmet Hareketi liderleri arasındaki iddia edilen konuşmaların içeriklerine dair delil sunulmamasının görünüş itibarıyla silahların eşitliği ilkesinin ve mahkemenin bağımsızlığı ilkesinin ihlalini oluşturduğunu tespit etmekte ve Sözleşme'nin 14/1 ve 3 (e) maddesinin ihlalini tespit etmektedir (§ 98).

Çalışma Grubu, bu ihlallerin Bay Oruç'un adil yargılanma hakkının ihlali anlamına geldiğini ve tutulmasına III. Kategori altında keyfi bir nitelik verecek ağırlıkta olduğunu değerlendirmektedir (§ 99).

Çalışma Grubu ayrıca, Hükümetin Bay Oruç'u yasak ayrımcılık gerekçesi temelinde tuttuğunu ve davanın V. Kategoriyeye girdiğini tespit etmektedir (§ 101).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucunun durumunu düzeltecek ve uluslararası normlara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (2) Başvurucunun hemen tahliye edilmesi; (3) Başvurucuya tazminat ve diğer giderim yollarının sağlanması; (4) Başvurucunun özgürlüğünün keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız bir soruşturma yürütülmesi ve sorumlular hakkında uygun yaptırımlara hükmedilmesi.

3. FARUK SERDAR KÖSE (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU²⁰

a. Olaylar

Öğrenci olan başvuru 16.11.2017 tarihinde gözaltına alınmış ve 29.11.2017 tarihinde tutuklanmıştır. Başvurucuya, ByLock uygulamasını kullandığı isnadı yöneltilmiştir.

b. Tespit Edilen İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

(a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;

(b) Hak ve özgürlüklerin kullanımından kaynaklı tutulma - II. Kategori;

(c) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

Bir kişinin gözaltına alınması için gerekçe sunma yükümlülüğü, niteliksel bir unsura da sahiptir çünkü gerekçenin, yalnızca gözaltının genel yasal temelini değil; isnadın esasına işaret eden yeterli olgusal detayları da içermesi gerekmektedir. Çalışma Grubu, Sözleşme'nin 9/2 maddesinde ortaya konan şartların nasıl karşılandığını Hükümetin ispatlayamadığını değerlendirmektedir (§ 70).

Hükümete göre, Bay Köse hakkındaki deliller, ByLock uygulamasını kullanması ve iddia edilen FETÖ/PDY üyeliği idi. Bu koşullarda Çalışma Grubu, hakkındaki suçlamalardan veya gözaltına alınma nedeninden gözaltı anında Bay Köse'nin derhal haberdar edildiğini Hükümetin kanıtlayamadığını değerlendirmektedir. Hükümet, Bay Köse'nin tutulmasının makullük ve gereklilik ölçütlerini kanıtladığını da temellendirememiştir. Çalışma Grubu bu nedenle, Bay Köse'nin gözaltına alınmasının ve tutuklanmasının Sözleşme'nin 9/1 ve 2 maddesi ile İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 3 ve 9. maddeleri altındaki haklarının ihlali anlamına geldiği sonucuna varmaktadır (§ 71).

Tutulan bir kişi, tutulmasının hukukiliğine bir mahkeme önünde itiraz etme hakkına sahiptir (§ 73). Çalışma Grubu, yargı yolunun, kişisel özgürlüğün temel bir güvencesi

20 <https://docs.un.org/en/A/HRC/WGAD/2020/30>

olduğunu ve tutulmanın yasal temelini olmasını sağlamada zaruri olduğunu değerlendirmektedir. Çalışma Grubu bu nedenle, Bay Köse'nin yargısal makam önüne derhal çıkarılmasının yokluğunda; bunun Sözleşme'nin 9/3 ve 4 maddesini ihlal ettiğini ve tutulmasının yasal olduğunun söylenemeyeceğini tespit etmektedir (§ 74). Ayrıca Bay Köse, bu 13 gün süresince, tutulmasının devamına itiraz edememiş; Sözleşme'nin 2/3 maddesi altındaki etkili başvuru hakkı da ihlal edilmiştir (§ 75).

Yukarıdakileri dikkate alan Çalışma Grubu, Bay Köse'nin tutulmasının keyfi olduğu ve I. Kategoriye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 76).

Bay Köse, ByLock uygulamasını kullanmış olsa bile; bu, yalnızca onun ifade özgürlüğünün bir kullanımını oluşturacaktır. Sözleşme'nin 19. maddesinde tanımlanan düşünce ve ifade özgürlükleri, kişinin tam gelişimi için olmazsa olmaz bir koşuldur, bir toplum için hayatidir ve aslında özgür ve demokratik bir toplumun temelini oluşturmaktadır (§ 85). Çalışma Grubu, içtihatlarındaki görüşlerine Türk makamları tarafından uyulmamasını ve mevcut davanın, aynı şablonu takip etmesini esefle karşılamaktadır (§ 87). Çalışma Grubu, Bay Köse'nin gözaltına alınmasının ve tutuklanmasının, Sözleşme'nin 19. maddesi tarafından korunan haklarını kullanmasından kaynaklandığı ve II. Kategoriye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 88).

Hizmet Hareketi'yle bağlantılı oldukları iddia edilen kişilere ilişkin olarak son iki yılda Çalışma Grubunun önüne getirilen davalarda, ilgili kişilerin tutulmalarının keyfi olduğu tespit edilmiştir ve Hizmet Hareketi'yle bağlantılı oldukları iddia edilenlerin, siyasi veya diğer görüşleri temelinde hedef alındıkları bir model ortaya çıkmaktadır. Çalışma Grubu bu nedenle, Hükümetin Bay Köse'yi yasak ayrımcılık gerekçesi temelinde tutuklandığını ve davanın V. Kategoriye girdiğini tespit etmektedir (§ 99).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucunun durumunu düzeltecek ve uluslararası normlara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (2) Başvurucunun hemen tahliye edilmesi; (3) Başvurucuya tazminat ve diğer giderim yollarının sağlanması; (4) Başvurucunun özgürlüğünün keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız bir soruşturma yürütülmesi ve sorumlulara yönelik gerekli yaptırımlara hükmedilmesi.

4. ARİF KOMİŞ, ÜLKÜ KOMİŞ VE KÜÇÜK DÖRT KİŞİ (MALEZYA VE TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU²¹

a. Olaylar

Malezya'da öğretmenlik yapan Bay Komış ile eşi ve çocukları, 28.08.2019 tarihinde Malezya polisi tarafından gözaltına alınmışlardır. Gözaltındayken yakınlarıyla görüşmemişler ve herhangi bir yargı makamı önüne çıkarılmamışlardır. Bay Komış ailesinden ayrı yere götürülmüş ve farklı bir uçakla Türkiye'ye getirilmiştir. Bay Komış'ın getirilmesinin ardından, MİT operasyonu ile yakalandığına dair haberler yapılmıştır. Gözaltı süresi, 03.09.2019 tarihinde sulh ceza hakimi tarafından uzatılmış ve Bay Komış, 06.09.2019 tarihinde tutuklanmıştır. Bay Komış'e yöneltilen isnatlar yıllar önce Hizmet Hareketi'ne bağlı yurtlarda kalmış olması, Bank Asya'da hesabının olması ve ByLock kullanıcılığıdır.

b. Tespit Edilen İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

- (a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;
- (b) Hak ve özgürlüklerin kullanımından kaynaklı tutulma - II. Kategori;
- (c) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmaması - III. Kategori;
- (d) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

Malezya Bakımından

Çalışma Grubu, Komış ailesinin gözaltına alınmasının zamanlamasını ve tarzını orantılı ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 9. maddesinin gerektirdiği üzere, öngörülen usullere uygun bulamamaktadır (§ 64). Komış ailesinin, tutulmalarına itiraz edememesi nedeniyle; etkili başvuru hakkı da ihlal edilmiştir (§ 65). Ayrıca, Malezya ulusal mevzuatı, ilgili uluslararası standartları karşılamamaktadır (§ 66). Çalışma Grubu bu nedenlerle, Komış ailesinin gözaltına alınmasının ve tutulmasının keyfi olduğunu ve I. Kategoriyi girdiğini tespit etmektedir. Çalışma Grubu, Bayan Komış ve dört çocuğun gözaltına alınması ve sınır dışı

21 <https://docs.un.org/en/A/HRC/WGAD/2020/51>

edilmesi nedeniyle, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 37/b maddesinin ihlalinin gerçekleştiğini de tespit etmektedir (§ 67).

Ayrıca Bay Komış'ın sınır dışı edilmesi yönünden yargısal sürecin işletilmemesi nedeniyle, Komış ailesinin gözaltına alınması, geçerli sınır dışı usulüne uyulmadan ve adil yargılanma haklarından mahrum edilerek gerçekleşmiştir (§ 68). İlgili bakan tarafından yapılan açıklamada, Bay Komış'ın teröre karıştığı belirtilmiştir. Çalışma Grubu, Sözleşme'nin 14/2 maddesine aykırı olarak Bay Komış'ın masumiyet karinesi hakkından mahrum bırakıldığını tespit etmektedir (§ 69). Çalışma Grubu bu nedenlerle, Komış ailesinin tutulmasını keyfi olduğunu ve III. Kategoriyeye girdiğini tespit etmektedir (§ 70).

Malezya Hükümeti son olarak, işkence veya diğer bir kötü muamele ve keyfi tutulma tehlikesi altında olacaklarına inanmak için esaslı gerekçelerin olduğu diğer bir devlete Komış ailesini geri göndermek suretiyle, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 5 ve 9. maddeleri ile Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 37. maddesini ihlal etmiştir (§ 71).

Çalışma Grubu, Malezya Hükümetini, Türkiye'deki hak ihlallerinden de sorumlu görmektedir (§ 72).

Türkiye Bakımından

Bayan Komış ve dört küçüğün Türkiye'ye geldiklerindeki kısa süreli tutulmalarını haklı kılacak herhangi bir yasal temel ileri sürülebilmesi nedeniyle; Çalışma Grubu, bunun keyfi olduğunu değerlendirmektedir (§ 79). Türk makamları, Bayan Komış ve dört küçüğün Malezya'da gözaltına alınmaları ve tutulmalarından da sorumludur. Çalışma Grubu dolayısıyla, bu tutulmaların yasal temelini bulunmadığı ve keyfi olduğu ve I. Kategoriyeye girdiği sonucuna varmaktadır. Zorla gönderilmenin travmatik deneyimini yaşayan dört küçüğün gözaltına alınması ve tutulması, Çocuk Hakları Sözleşmesinin 3/1, 22 ve 40. maddelerinin Türkiye tarafından görünüş itibarıyla ihlallerini ortaya koymaktadır (§ 80).

Türk makamları, Bay Komış ve ailesinin Malezya'daki keyfi tutulmalarından sorumludur (§ 81).

Bay Komış, gelişinin ardından gözaltına alınmış ve yaklaşık dört gün sonra yargısal bir makam önüne çıkarılmıştır (§ 82). Bay Komış'ın derhal yargısal bir makama götürülmemesinin yokluğunda, tutulmasının hukuki olduğu söylenemez (§ 84). Bu sürede,

tutulmasına itiraz edemediğinden; etkili başvuru hakkı da ihlal edilmiştir (§ 85). 48 saat normalde, bir kişinin nakledilmesi ve duruşmada hazır edilmesi için yeterlidir. Bunu aşan bir gecikme, kesinlikle istisna olmalı ve şartlar tarafından haklı kılınmalıdır. Böyle bir gerekçe sunulmadığından, Sözleşme'nin 9/3 maddesinin ihlali de gerçekleşmiştir (§ 86).

Yukarıda geçenleri dikkate alan Çalışma Grubu, Bay Komis'in tutulmasının keyfi olduğu ve I. Kategoriye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 87).

Bay Komis hakkındaki suçlamalar, böyle faaliyetlerin nasıl bir suç eylemi anlamına geldiği hakkında açıklama olmaksızın, yaptığı olağan faaliyetlere dayandırılmaktadır (§ 92). Bay Komis, ByLock uygulamasını kullanmış olsa bile; bu yalnızca ifade özgürlüğünün bir kullanımı olacaktır. Çalışma Grubu, içtihatlarındaki görüşlerine Türk makamları tarafından uyulmamasını ve mevcut davanın aynı motifi izlemesini esefle karşılamaktadır (§ 93). Çalışma Grubu, Bay Komis'in gözaltına alınmasının ve tutulmasının haklarını kullanımından kaynaklandığı ve II. Kategoriye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 94).

Bay Komis, yaklaşık bir yıldır tutukludur. Tamamen Sözleşme'yle korunan haklarını kullandığı için tutuklanması nedeniyle; Çalışma Grubu, Sözleşme'nin 14/3 maddesinin ihlalini tespit etmektedir (§ 97). Çalışma Grubu ayrıca, yapılan açıklamaların Bay Komis'in masumiyet karinesini ihlal ettiğini tespit etmektedir (§ 98). Çalışma Grubu, Bay Komis'in tutulmasının keyfi olduğunu ve III. Kategoriye girdiğini tespit etmektedir (§ 99).

Çalışma Grubu, Türk Hükümetinin Bay Komis'i yasak ayrımcılık gerekçesi temelinde tuttuğunu ve davanın V. Kategoriye girdiğini tespit etmektedir (§ 101).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucuların durumunu düzelterek ve ilgili uluslararası normlara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (2) Bay Komis'in hemen tahliye edilmesi; (3) Uğradıkları psikolojik travmayı gidermeye yönelik olanlar da dahil olmak üzere, başvurularda tazminat ve diğer giderim yollarının sağlanması; (4) Başvurucuların yurt dışından hukuka aykırı getirtilerek özgürlüklerinin keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız bir soruşturma yürütülmesi ve sorumlular hakkında gerekli yaptırımlara hükmedilmesi.

Diğer taraftan, Terörle Mücadele Ederken İnsan Hak ve Temel Özgürlüklerinin Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü'ne ve Düşünce ve İfade Özgürlüğünün

Korunması ve Geliştirilmesi Özel Raportörü'ne, bu başvuruyla ilgili olarak Çalışma Grubu tarafından bildirimde bulunulmuştur.

5 KAHRAMAN DEMİREZ, MUSTAFA ERDEM, HASAN HÜSEYİN GÜNAKAN, YUSUF KARABİNA, OSMAN KARAKAYA VE CİHAN ÖZKAN (TÜRKİYE VE KOSOVA) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU²²

a. Olaylar

Kosova'da öğretmen veya doktor olarak çalışan başvurucular, 29.03.2019 tarihinde gözaltına alınmışlar, zorla Priştina Havaalanı'na götürülmüşler ve orada Türk yetkililere teslim edilmişlerdir. Başvurucular sonrasında Türkiye'ye getirilmişler ve 11.04.2019 tarihinde hakim önüne çıkarılarak tutuklanmışlardır. Başvuruculara yöneltilen isnatlar Hizmet Hareketi'ne bağlı okullarda öğretmen olarak çalışmaları, Bank Asya'da hesaplarının olması ve ByLock ile Falcon uygulamalarını kullanmalarıdır. Sınır dışı işlemini inceleyen Kosova Ombudsmanı ve Kosova Parlamentosunda kurulan soruşturma komisyonu, başvurucuların maruz kaldığı muamelelerin çeşitli yasa ve hak ihlallerine yol açtığını tespit etmiştir.

b. Tespit Edilen İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

- (a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;
- (b) Hak ve özgürlüklerin kullanımından kaynaklı tutulma - II. Kategori;
- (c) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmaması - III. Kategori;
- (d) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

Kosova Bakımından

Türk makamlarının, Kosova makamlarının rızası olmaksızın Kosova topraklarında faaliyet gösteremeyecekleri Çalışma Grubu açısından nettir (§ 75). Herhangi bir sınır dışı etmenin, yasal usulleri izlemesini sağlamak, Kosova makamlarının yükümlülüğüdür.

Çalışma Grubu, mevcut olayda sınır dışı etme usullerinin izlendiğini değerlendirememektedir (§ 76). Bay Günakan açısından, başka bir kişiyle karıştırıldığı belirtilmiştir. Çalışma Grubu, Bay Günakan'ın gözaltına alınması ve sonrasında zorla Kosova'dan çıkarılması için herhangi bir yasal temelin ileri sürülemeyeceğini değerlendirmektedir (§ 79). Bu altı kişinin tutulmalarına itiraz edememeleri nedeniyle; etkili başvuru hakları da ihlal edilmiştir (§ 80).

Çalışma Grubu bu nedenlerle, başvuruçuların Kosova'da, Kosova İstihbarat Teşkilatı ajanları tarafından gözaltına alınmasının, I. Kategori altında keyfi olduğunu tespit etmektedir (§ 81).

Kosova makamlarınca yalanlanmadığı üzere bu altı kişi, Türk makamlarının sınır dışı etme talebi üzerine gözaltına alındıkları, Priştina Havaalanı'na götürüldükleri ve sınır dışı için Türk makamlarına teslim edildikleri belirtilmektedir. Bu olayların, gereği gibi yapılmış bir sınır dışı etme usulü oluşturduğu söylenemez. Kosova makamları bu nedenle, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 9. maddesi altındaki yükümlülüklerini ihlal etmişlerdir. Bu altı kişi, yerleşik sınır dışı usullerine dikkat edilmeksizin gözaltına alındıklarında ve böylelikle adil yargılanma haklarından mahrum bırakıldıklarından; Çalışma Grubu, tutulmalarının III. Kategori altında keyfi olduğunu da tespit etmektedir (§ 82).

Çalışma Grubu, Kosova makamlarının Türkiye'deki takip eden hak ihlallerinden de sorumlu olduğunu değerlendirmektedir (§ 83). Çalışma Grubu, bu altı kişinin Kosova'dan gönderilme tarzından ve Türkiye'ye gönderilmelerinin ailelerine ve avukatlarına bildirilmemesinden endişe duyduğunu yinelemektedir (§ 84).

Türkiye Bakımından

Çalışma Grubu, bu altı kişinin Kosova'daki I. Kategoriye giren keyfi gözaltına alınmalarından ve tutulmalarından sorumlu olduğunu değerlendirmektedir (§ 90).

Mevcut olayda, bu altı kişiden herhangi bir ByLock uygulamasını kullanmış olsa dahi; bunun yalnızca ifade özgürlüğünün kullanımı oluşturacağı Çalışma Grubu için açıktır. Çalışma Grubu, içtihatlarında açıkladığı görüşlerine Türk makamları tarafından uygulanmamasını ve mevcut davanın, aynı motifi izlemesini esefle karşılamaktadır (§ 96). Çalışma Grubu, başvuruçuların gözaltına alınmalarının ve tutulmalarının hakların kullanımından kaynaklandığı ve II. Kategoriye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 97).

Başvurucuların özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarının II. Kategori altında keyfi olduğu tespiti itibariyle; Çalışma Grubu, bu altı kişiden hiçbirinin yargılanmamış olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte, üçü mahkum edilmiştir ve diğer üçünün yargılaması sürmektedir (§ 98). Türk Hükümeti, Kosova'dan normal usullere uygun şekilde iade ettirmek suretiyle onlara yasal usulleri sunma olanağına sahiptir; ancak, böyle yapmamayı seçmiştir ve bu nedenle Kosova'daki keyfi tutulmalarından sorumludur. Çalışma Grubu, bu sekiz kişinin tutulmalarının Türkiye açısından da keyfi olduğunu ve III. Kategoriyeye girdiğini tespit etmektedir (§ 99).

Çalışma Grubu son olarak, Türk Hükümetinin bu altı kişiyi yasak ayrımcılık gerekçesiyle tuttuğunu ve davanın V. Kategoriyeye girdiğini tespit etmektedir (§ 100).

Çalışma Grubu, Türkiye'deki keyfi tutulmalara ilişkin önüne gelen davaların ortaya koyduğu şablona ilişkin büyük endişesini açıklamakta ve uluslararası hukukun kuralları ihlal eden yaygın veya sistematik hapis cezasının veya diğer ağır özgürlükten yoksun bırakmaların belli şartlar altında insanlığa karşı suç oluşturabileceğini hatırlatmaktadır (§ 101).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucuların durumunu düzeltecek ve uluslararası normlara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (2) Başvurucuların hemen tahliye edilmesi, (3) Başvuruculara tazminat ve diğer giderim yollarının sağlanması, (4) Başvurucuların yurt dışından hukuka aykırı getirtilerek özgürlüklerinin keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız bir soruşturma yürütülmesi ve sorumlular hakkında gerekli yaptırımlara hükmedilmesi.

Diğer taraftan, Terörle Mücadele Ederken İnsan Hak ve Temel Özgürlüklerinin Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü'ne, bu başvuruyla ilgili olarak Çalışma Grubu tarafından bildirimde bulunulmuştur.

6. LEVENT KART (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU²³

a. Olaylar

Fatih Üniversitesi Tıp Fakültesinin dekanı olan başvuru, 27.12.2017 tarihinde gözaltına alınmış; 10.01.2018 tarihine kadar İstanbul Adliyesinin nezarethanesinde tutulmuş ve bu tarihte tutuklanmasına karar verilmiştir. Başvuru hakkında, yaklaşık 9 ay sonra iddianame düzenlenmiş ve yaklaşık 11 ay sonra ilk defa hakim önüne çıkarılmıştır. Başvuru, gözaltında ve tutuklulukta uygun olmayan koşullara maruz bırakılmıştır. Başvuru, 17.09.2020 tarihinde tahliye edilmiştir. Başvurucuya yöneltilen isnatlar Fatih Üniversitesinde görev yapması, Bank Asya'da hesabının olması ve ByLock uygulamasını kullanmasıdır.

b. Tespit Edilen İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

(a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori; (b) Hak ve özgürlüklerin kullanımından kaynaklı tutulma - II. Kategori;

(c) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmaması - III. Kategori;

(d) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

Bay Kart, ilk defa yargısal bir makam önüne çıkarılmadan önce yaklaşık iki hafta gözaltında tutulmuştur. Buna ilişkin herhangi bir gerekçe sunulmadığından; Çalışma Grubu, Sözleşme'nin 9/3 maddesinin ihlalini tespit etmektedir (§ 48). Mahkeme, tutulmanın hukukiliği hakkında karar verebilsin diye; işlemleri bir mahkeme önüne taşıma hakkının, gecikme olmaksızın da sağlanması gerekmektedir. Bay Kart'a, tutulmasının hukukiliğine itiraz etme hakkını kullanma olanağı, gözaltıdan yaklaşık 14 gün sonrasına kadar tanınmamış ve bu gecikmeye dair bir açıklama sunulmamıştır. Çalışma Grubu bu nedenle, Sözleşme'nin 9/4 maddesinin ihlalini tespit etmektedir (§ 50).

Bay Kart'ın Sözleşme'nin 9/3 ve 4 maddesi altındaki haklarının ihlalinin dikkate alan Çalışma Grubu, gözaltına alınmasının ve sonrasında tutuklanmasının keyfi olduğu ve I. Kategoriyeye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 51).

Çalışma Grubu, mevcut davanın, son üç yılda Hizmet Hareketiyle ilişkileri olduğu iddia edilen kişilerin Türkiye'de ve yurtdışında gözaltına alınmasına ve tutuklanmasına ilişkin gözlemlendiği şablonu takip ettiğini kaydetmektedir. Bay Kart, bir üniversitede dekanı ve bu, tamamen olağan bir faaliyetti. Bu sıfatla görev yapmasının, FETÖ/PDY üyesi olmakla bir tutulabileceğine ilişkin hiçbir delil sunulmamıştır (§ 56).

Bay Kart, ByLock uygulamasını veya diğer herhangi bir iletişim uygulamasını kullanmış olsa bile; bu, yalnızca düşünce ve ifade özgürlüğü hakkının bir kullanımını oluşturacaktı. Sözleşme'nin 19. maddesiyle korunan bu haklar, özgür ve demokratik her bir toplumun temellerini oluşturmaktadır. Hükümet, Bay Kart'ın gerçekten terör örgütü üyesi olduğuna ve iddia edilen terör faaliyetlerine katıldığına dair hiçbir delil sunmamıştır. Çalışma Grubu bu nedenle, Sözleşme'nin 19. maddesinin ihlalinin tespit etmektedir (§ 58).

Çalışma Grubu bu nedenle, Bay Kart'ın gözaltına alınmasının ve tutuklanmasının haklarının barışçıl kullanımından kaynaklandığını ve keyfi olduğu ve II. Kategoriyeye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 59).

Bay Kart'ın özgürlükten yoksun bırakılmasının II. Kategori altında keyfi olduğu tespiti itibarıyla, Bay Kart'ın herhangi bir yargılamasının gerçekleşmemesi gerekmektedir. Ancak yargılama, gerçekleşmiştir (§ 60).

Bay Kart'ın tamamen Sözleşme'yle korunan haklarını kullandığı için gözaltına alındığını ve tutuklandığını kaydeden Çalışma Grubu, Bay Kart'ın gözaltına alınması ile yargılaması arasındaki 11 aylık gecikmenin Sözleşme'nin 14/3 maddesinin ihlalinin oluşturduğunu tespit etmektedir (§ 61). Hükümet tarafından karşı çıkılmadığı üzere mahkeme, Bay Kart'ın ByLock kullanıcısı olmadığına dair uzman görüşünü incelemeyi tekrar tekrar reddetmiştir. Bu noktanın, Bay Kart hakkındaki suçlamaların merkezinde olduğunda şüphe yoktur. Çalışma Grubu bu nedenle, mahkemenin savcılığın menfaatlerini destekleyen bir tarzda hareket ettiğini ve silahların eşitliği ilkesine aykırı olarak tarafsız şekilde hareket etmediğini tespit etmektedir (§ 63).

Çalışma Grubu dolayısıyla, Bay Kart'ın adil yargılanma hakkının ihlalinin, tutulmasına keyfi bir nitelik verecek ağırlıkta olduğunu ve III. Kategoriye girdiğini tespit etmektedir (§ 64).

Çalışma Grubu, Türk Hükümetinin Bay Kart'ı yasak ayrımcılık gerekçeleri temelinde tuttuğunu ve tutulmasının keyfi olduğunu ve V. Kategoriye girdiğini tespit etmektedir (§ 65).

Çalışma Grubu, Bay Kart'ın tutulma koşullarına, tutukluyken gördüğü muameleye ve sağlığına ilişkin aksi kanıtlanmayan iddiaları da not etmektedir. Çalışma Grubu bu vesileyle, özgürlüğünden yoksun bırakılan herkese insanca ve insan oğlunun özündeki saygınlığa saygı gösterilerek davranılması yükümlülüğünü hatırlatmaktadır (§ 66). Çalışma Grubu, Türkiye'deki keyfi tutulmalara ilişkin önüne gelen davaların ortaya koyduğu şablona ilişkin büyük endişesini açıklamakta ve uluslararası hukukun kuralları ihlal eden yaygın veya sistematik hapis cezasının veya diğer ağır özgürlükten yoksun bırakmaların belli şartlar altında insanlığa karşı suç oluşturabileceğini hatırlatmaktadır (§ 67).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucunun durumunu düzelterek ve uluslararası normlara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (2) Başvurucunun hemen tahliye edilmesi; (3) Başvurucuya tazminat ve diğer giderim yollarının sağlanması; (4) Başvurucunun özgürlüğünün keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız bir soruşturma yürütülmesi ve sorumlular hakkında gerekli yaptırımlara hükmedilmesi.

Diğer taraftan, Düşünce ve İfade Özgürlüğünün Korunması ve Geliştirilmesi Özel Raportörü'ne ve Terörle Mücadele Ederken İnsan Hak ve Temel Özgürlüklerinin Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü'ne, bu başvuruyla ilgili olarak Çalışma Grubu tarafından bildirimde bulunulmuştur.

7. AHMET DİNÇER SAKAOĞLU (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU²⁴

a. Olaylar

Hava Harp Akademisi son sınıf öğrencisi olan başvuru, 15.07.2016 gecesı terör saldırısı var denilerek diğır öğrencilerle birlikte İstanbul/Beşiktaş'taki bir caddeye nakledilmişlerdir. 16.07.2016 sabahı bir polis karakoluna götürölmüşler ve burada 4 gün tutulmuşlardır. Gözaltına alınma gerekçeleri hakkında bilgilendirilmemiştir ve bu süre boyunca kötü muameleye maruz bırakılmıştır ve hazırlanan ifadeyi imzalamaya zorlanmıştır. Başvuru, 19.07.2016 tarihinde hakim önüne çıkarılmıştır, öncesinde görevlendirilen avukatla görüştürölmemiştir. Gözaltına tarihinden 7 ay sonra iddianame düzenlenmiş ve 9 ay sonra ilk duruşma yapılmıştır. Başvuru avukat görüşmeleri yönünden kısıtlamalara maruz bırakılmış, dava dosyasını inceleyememiştir. Başvuru, müebbet hapis cezasıyla cezalandırılmış; 94 sanığın bulunduğı davanın hızlı bir şekilde sonuçlandırılmasının ardından mahkeme başkanı, Yargıtaya üye olarak seçilmiştir.

b. Tespit Edilen İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğı:

(a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;

(b) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmaması - III. Kategori;

(c) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

Bay Sakaoğlu, gözaltına alınma nedeni hakkında bilgilendirilmediğinden; Çalışma Grubu, Sözleşme'nin 9/2 maddesinin ihlal edildiğı sonucuna varmaktadır (§ 66). Bay Sakaoğlu'nun, 48 saatlik normal süreden sonra hakim önüne çıkarıldığından; Çalışma Grubu, Sözleşme'nin 9/3 maddesinin ihlalini tespit etmektedir (§ 68). Çalışma Grubu, Bay Sakaoğlu'nun gözaltı anından itibaren hukuki yardımdan yoksun bırakıldığđ ve bunun, tutulmasının hukukiliğine itiraz etme kabiliyetini ciddi biçimde olumsuz etkilediğı sonucuna

varmaktadır. Çalışma Grubu bu nedenle, Bay Sakaoğlu'nun, Sözleşme'nin 9/4 maddesi altındaki hakkına aykırı olarak tutulmasının hukukiliğine itiraz etme olanağından yoksun bırakıldığı görüşündedir (§ 71). Bay Sakaoğlu, tutulmasına etkili şekilde itiraz edemediğinden; etkili başvuru hakkı da ihlal edilmiştir (§ 72).

Çalışma Grubu, Bay Sakaoğlu'nun tutulmasının I. Kategori altında keyfi olduğu sonucuna varmaktadır (§ 73).

Kendi seçtiği bir avukatı atamadan neden yoksun bırakıldığına ilişkin bir açıklama yapılmadığından; Çalışma Grubu, Sözleşme'nin 14/3 (d) maddesinin ihlalini tespit etmektedir (§ 77). Ayrıca görevlendirilen avukatın gereği gibi davranmadığı, avukat görüşlerinin hafta bir saatle sınırlandırıldığı, görüşmelerin dinlenildiği ve kaydedildiği, başvuruçunun duruşmalar esnasında avukatıyla iletişim kurmasının engellendiği ve avukatın tehditlerden dolayı hareket etmekte gönülsüz olduğu belirtilmektedir. Çalışma Grubu, Sözleşme'nin 14/3 (d) maddesinin yanı sıra 14/3 (b) maddesinin ihlalini tespit etmektedir (§ 78). Çalışma Grubu, Bay Sakaoğlu'nun avukatının tehdit edildiği ve korkutulduğu şeklindeki karşı çıkılmayan iddialardan özellikle endişe duymaktadır (§ 79).

Dava dosyasına erişimin en baştan itibaren sağlanması gerektiğini hatırlatan Çalışma Grubu, 14/1 ve 14/3 (b) ve (e) maddesi altındaki haklarının da ihlal edildiğini tespit etmektedir (§ 80). Bay Sakaoğlu'nun bazı duruşmalara neden götürülmediğine ilişkin herhangi bir açıklamanın yokluğunda; Çalışma Grubu, Sözleşme'nin 14/3 (d) maddesinin ihlalini tespit etmektedir (§ 82).

Dahası, reddedilmediği üzere Bay Sakaoğlu'nun tehdit edildiği ve doğru olmayan bir ifadeyi imzalamaya zorlandığı belirtilmektedir. Çalışma Grubu, bunun, Sözleşme'nin 14/3 (g) maddesinin açık bir ihlali olduğunu tespit etmektedir. Ayrıca Bay Sakaoğlu'nun işkence ve kötü muamele anlamına gelebilecek bir muameleye uğradığına dair görünüş itibarıyla doğru bir vaka ortaya konulmuştur (§ 83).

Çalışma Grubu, toplu yargılamaların adaletin menfaatlerine uygun olmadığını ve adil yargılanma standartlarını karşılamadığını vurgulamaktadır. Karşı çıkılmadığı üzere yargılama esnasında Bay Sakaoğlu'nun sorumluluğunun herhangi bir bireysel değerlendirilmesi yapılmamış ve diğer sanıklar gibi bireyselleştirme olmaksızın müebbet hapisle cezalandırılmıştır. Bu, Sözleşme'nin 14/1 maddesinin bir ihlalidir (§ 85).

Hükümet, başvuruçunun ve diğerk askeri öğrencilerin yargılamanın başından itibaren polisler, savcılar ve basın tarafından "vatan haini" ve "terörist" olarak damgalandığı iddiasını karşılamamıştır. Bay Sakaoğlu, masumiyet karinesinden mahrum bırakılmıştır ve Çalışma Grubu, Sözleşme'nin 14/2 maddesinin ihlalini tespit etmektedir (§ 86).

Mahkeme başkanının, yargılamanın aceleyle yürütölmesini takiben Yargıtay üyesi olarak atandığı belirtilmektedir (§ 87). Tespit edilen çok sayıdaki adil yargılanma hakkı ihlalleri ve mahkeme başkanının terfisinin zamanlamasına ilişkin iddia çerçevesinde Çalışma Grubu, Bay Sakaoğlu'nun yargılamaşın yürüten mahkemenin makul bir gözlemci için Sözleşme'nin 14/1 maddesine aykırı şekilde bağımsız göröllemeyeceğı görüşündedir (§ 89).

Bay Sakaoğlu'nun, yalnızca olay yerinde bulunan askeri öğrencilerden biri olduğı için müebbet hapisle cezalandırıldığı Çalışma Grubu açısından nettir. Çalışma Grubu bu nedenle, Bay Sakaoğlu'nun tutulmasının, V. Kategoriye giren ve insanoğlunun eşitliğinin göz ardı edilmesini amaçlayan veya buna yol açabilecek diğerk bir duruma dayalı ayrımcılık temelinde bir uluslararası hukukun ihlalini oluşturduğu sonucuna varmaktadır (§ 93).

Çalışma Grubu, Türkiye'deki keyfi tutulmalara ilişkin önüne gelen davaların ortaya koyduğu şablona ilişkin büyük endişesini açıklamakta ve uluslararası hukukun kuralları ihlal eden yaygın veya sistematik hapis cezasının veya diğerk ağır özgürlükten yoksun bırakmaların belli şartlar altında insanlığa karşı suç oluşturabileceğini hatırlatmaktadır (§ 96).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvuruçunun durumunu düzeltecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (2) Başvuruçunun hemen tahliye edilmesi; (3) Başvuruçuya tazminat ve diğerk giderim yollarının sağlanması; (4) Başvuruçunun özgürlüğünün keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız bir soruşturma yürütölmesi ve sorumlular hakkında gerekli yaptırımlara hükmedilmesi.

Diğerk taraftan, Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü'ne, Terörle Mücadele Ederken İnsan Hak ve Temel Özgürlüklerinin Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü'ne ve İşkence ve Diğerk Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Ceza Özel Raportörü'ne, bu başvuruyla ilgili olarak Çalışma Grubu tarafından bildirimde bulunulmuştur.

9. NERMİN YAŞAR (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU²⁵

a. Olaylar

Öğretmen olan başvuru 28.10.2016 tarihinde gözaltına alınmış ve 16.11.2016 tarihinde sulh ceza hakimi önüne çıkartılarak tutuklanmıştır. Başvuru hakkında, FETÖ/PDY üyesi olduğu iddiasıyla dava açılmış ve başvuru kişinin cezalandırılmasına karar verilmiştir. Başvuru gözaltındayken ve cezaevinde kötü koşullarda tutulmuş ve avukat hakkına ilişkin kısıtlamalarla karşılaşmıştır. Başvurucuya yöneltilen isnatlar bir derneğe üye olması, Hizmet Hareketi'nin düzenlediği faaliyetlere katılması ve ByLock uygulamasını kullanmasıdır.

b. Tespit Edilen İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

- (a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;
- (b) Hak ve özgürlüklerin kullanımından kaynaklı tutulma - II. Kategori;
- (c) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmaması - III. Kategori;
- (d) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

Çalışma Grubu istikrarlı şekilde içtihatlarında, eğer sanık ya bir suçun işlenmesi esnasından veya bundan hemen sonra yakalanırsa ya da bir suçun işlenmesinden kısa süre sonra sıcak takipte yakalanırsa, bir yakalamanın suçüstü halinde yapılmış değerlendirileceğini tespit etmiştir (§ 54). Bayan Yaşar, gözaltına alınmasından 48 saat içinde, derhal bir hakim önüne çıkarılmamıştır. Hükümet bu nedenle, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 9. maddesini ve Sözleşme'nin 9/1 ve 3 maddesini ihlal etmiştir (§ 57). Bayan Yaşar'a ayrıca, insan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 3, 8 ve 9. maddeleri ile Sözleşme'nin 2/3 ve 9/1 ve 4 maddeleri uyarınca tutulmasının hukukiliğine gecikmesizin karar verebilmesi için işlemleri bir makama önüne götürme hakkı sağlanmamıştır (§ 58).

25 <https://docs.un.org/en/A/HRC/WGAD/2020/74>

Hükümet, başvurucunun hukuki yardım hakkının ihlal edildiği iddiasına karşı çıkmamıştır. Hukuki yardım hakkı, usulü olarak özgürlük ve güvenlik hakkının ve keyfi tutuklama yasağının doğasında mevcuttur (§ 59).

Bunların ışığında Çalışma Grubu, Bayan Yaşar'ın özgürlükten yoksun bırakılmasının yasal temelden mahrum bulunduğu ve böylelikle keyfi olduğu ve I. Kategoriye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 60).

Karşı çıkılmadığı üzere Bayan Yaşar, bir dernek üyesi olduğu, Hizmet Hareketi'nin düzenlediğini sosyal faaliyetlere ve seyahatlere katıldığı ve ByLock uygulamasını kullandığı için gözaltına alınmış, yargılanmış ve hapis cezasıyla cezalandırılmıştır (§ 61). Çalışma Grubu, özgür ve demokratik bir toplumda, başvurucunun düşünce ve ifade özgürlüğünü, örgütlenme özgürlüğünü ve kamusal meselelerin yürütülmesine katılma özgürlüğünü kullandığı için özgürlüğünden yoksun bırakılmasını haklı kılacak hiçbir meşru amaç ve gaye bulmamaktadır. Tutulması bu nedenle ne gerekliydi ne de orantılıydı (§ 65). Çalışma Grubu, içtihatlarındaki ByLock'a ilişkin görüşlere Türk makamları tarafından uyulmamasını ve mevcut davanın aynı şablonu takip etmesini esefle karşılamaktadır (§ 66).

Çalışma Grubu bu nedenle, Bayan Yaşar'ın özgürlükten yoksun bırakılmasının keyfi olduğunu ve meşru hak ve özgürlüklerini kullanmasından kaynaklandığı için II. Kategoriye girdiğini tespit etmektedir (§ 67).

Özgürlükten yoksun bırakılmasının II. Kategori altında keyfi olduğu tespiti itibariyle; Çalışma Grubu, Bayan Yaşar'ın yargılamasının yapılmaması gerektiğini vurgulamak istemektedir. Ancak, yargılama gerçekleşmiştir (§ 68). İlk sorgusu öncesinde Bay Yaşar'ın avukatıyla görüşmelerinin kaydedildiği, daha sonraki görüşmelerinin de benzer şekilde kısıtlandığı, avukatının görüşme öncesinde tam vücut aramasına tabi tutulduğu, herhangi bir yasal belgeyi getiremediği ve herhangi bir belgeyi alıp götüremediği belirtilmektedir (§ 69). Çalışma Grubuna göre, Hükümet, Bayan Yaşar'ın hukuki yardım hakkına saygı göstermemiştir (§ 70). Çalışma Grubu, bu ihlalin, Bayan Yaşar'ın takip eden adli kovuşturmada kendisini savunma kabiliyetine esaslı biçimde zarar verdiğini ve halel getirdiğini değerlendirmektedir (§ 71). Hükümet, Bayan Yaşar'ın dosyaya erişiminin engellendiğine karşı çıkmamıştır. Çalışma Grubu, Bayan Yaşar'ın dava dosyasına ve ByLock

kullanımını destekleyen delillere erişiminin engellenmesi nedeniyle, silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğini değerlendirmektedir (§ 72).

Çalışma Grubu, aşırı kalabalık bir nezarete tutulma, uyku yoksunluğu ve temiz içme suyu yokluğu ve duşa erişimin olmamasını da kapsayan Bayan Yaşar'a yönelik görünüş itibarıyla doğru kötü muamele iddiasına yönelik derin endişesini açıklamaktadır. Hükümet, bu iddialara karşı çıkmamıştır. Çalışma Grubu bu nedenle, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 5 ve 25. maddeleri ile Sözleşme'nin 7 ve 10/1 maddelerinin görünüş itibarıyla doğru itibar edilebilir bir ihlali durumunun ortaya konulduğunu değerlendirmektedir (§ 73). Çalışma Grubu ayrıca, Bayan Yaşar'ın ailesi tarafından ziyaret edilme ve ailesi ve dış dünyayla iletişim kurma hakkının esirgenmesini not etmektedir (§ 75).

Yukarıdakileri dikkate alan Çalışma Grubu, Bayan Yaşar'ın adil yargılanma ve kanuni prosedüre uygunluk hakkının ihlalinin, tutulmasına keyfi nitelik verecek ağırlıkta olduğu ve III. Kategoriye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 77).

Çalışma Grubu, Türk Hükümetinin, Bayan Yaşar'ı siyasi veya diğer görüşü temelinde tuttuğunu değerlendirmektedir. Özgürlükten yoksun bırakılması bu nedenle, V. Kategoriye girmektedir (§ 80).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucunun durumunu düzeltecek ve uluslararası normlara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (2) Başvurucunun hemen tahliye edilmesi; (3) Başvurucuya tazminat ve diğer giderim yollarının sağlanması; (4) Başvurucunun özgürlüğünün keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız bir soruşturma yürütülmesi ve sorumlular hakkında gerekli yaptırımlara hükmedilmesi.

Diğer taraftan, Düşünce ve İfade Özgürlüğünün Korunması ve Geliştirilmesi Özel Raportörü'ne Barışçıl Toplanma ve Örgütlenme Özgürlüğü Hakkı Özel Raportörü'ne, İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Ceza Özel Raportörü'ne ve Terörle Mücadele Ederken İnsan Hak ve Temel Özgürlüklerinin Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü'ne, bu başvuruyla ilgili olarak Çalışma Grubu tarafından bildirimde bulunulmuştur.

10. OSMAN KARACA (KAMBOÇYA VE TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU²⁶

a. Olaylar

Meksika ve Türkiye çifte vatandaşı olan başvuru, iş seyahati için bulunduğu Kamboçya'da 14.10.2019 tarihinde gözaltına alınmıştır. Başvuru 18.10.2019 tarihine kadar gizli bir yerde tutulmuş ve Meksika konsoloslğunun müdahil olmasına rağmen bu tarihte Türk makamlarına teslim edilmiş ve 19.10.2019 tarihinde Türkiye'ye getirilmiştir. Başvuru 25.10.2019 tarihinde sulh ceza hakimi tarafından silahlı terör örgütü yöneticiliğinden tutuklanmıştır.

b. Tespit Edilen İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

- (a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;
- (b) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmaması - III. Kategori;
- (c) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

Kamboçya Bakımından

Kamboçya makamlarının, Bay Karaca'yı gözaltı gerekçelerinden ve yöneltlen isnatlardan derhal bilgilendirmemesi, Sözleşme'nin 9/2 maddesini ihlal etmektedir (§ 39). Bulunduğu yeri ve akıbetini gizleyerek Kamboçya makamları, Bay Karaca'yı Sözleşme'nin 16. maddesine aykırı şekilde hukukun korumasının dışında bırakmışlardır (§ 40). Bay Karaca, tutulmasına şahsen veya seçtiği bir avukat aracılığıyla itiraz edemediğinden; etkili başvuru hakkı da ihlal edilmiştir (§ 41). Çalışma Grubu, Bay Karaca'ya işlemleri mahkeme önüne taşıma hakkının tanınmadığını ayrıca gözlemlemektedir (§ 42). Çalışma Grubu, Bay Karaca'nın Sözleşme'nin 9/1 maddesine aykırı şekilde hukuki danışma ve temsil hakkından mahrum bırakıldığını kaydetmektedir (§ 43).

26 https://arrestedlawyers.org/wp-content/uploads/2020/11/a_hrc_wgad_2020_84.pdf

Çalışma Grubu bu nedenlerle, Bay Karaca'nın gözaltına alınmasının ve tutulmasının keyfi olduğunu ve I. Kategoriye girdiğini tespit etmektedir (§ 44).

Belirtildiği üzere Bay Karaca'nın Kamboçya'daki durumu, temas kurulan avukatların misilleme veya kariyerlerinin zarar görmesi korkusuyla davayı üstlenmemesiyle daha da ağırlaşmıştır (§ 45). Çalışma Grubu, Hükümetin, elçilik yardımı hakkından bilgilendirilme hakkı da dahil olmak üzere Bay Karaca'nın haklarına uymadığını da kaydetmektedir (§ 46). Uluslararası alanda kişilerin sahip olduğu yolların sınırlılığı itibariyle; elçilik koruması, yabancı vatandaşlar için çok değerlidir (§ 49).

Bay Karaca'nın olağan sınır dışı usulünü arkadan dolaşan, Türkiye'ye hukuka aykırı iadesi, geri gönderme yasağını ihlal etmiştir. Bay Karaca'yı işkenceye veya başka bir kötü muameleye ve keyfi tutulmaya uğrama tehlikesinde olacağına inanmak için esaslı gerekçelerin bulunduğu başka bir devlete geri göndermek suretiyle Kamboçya Hükümeti, Sözleşme'nin 9 ve 13. maddelerini ihlal etmiştir (§ 55).

Çalışma Grubunun görüşün göre Kamboçya, Bay Karaca'nın adil yargılanma hakkını ihlal etmekte Türkiye'ye yardım etmenin sorumluluğundan kaçamaz (§ 56). Yukarıdakileri dikkate alan Çalışma Grubu, adil yargılanma ve yasal usul hakkının ihlallerinin, Bay Karaca'nın özgürlükten yoksun bırakılmasına keyfi bir nitelik verecek ağırlıkta olduğu ve III. Kategoriye girdiği sonucuna varmaktadır (§ 57).

Çalışma Grubu, Kamboçya Hükümetinin, Türk Hükümetinin talebiyle Bay Karaca'yı yasak ayrımcılık gerekçesi temelinde gözaltına aldığını, tutuğunu ve naklettiğini ve davanın V. Kategoriye girdiğini tespit etmektedir (§ 58).

Çalışma Grubu ayrıca, Kamboçya Hükümetinin Türkiye'deki hak ihlallerinden de sorumlu olduğunu değerlendirmektedir (§ 59).

Türkiye Bakımından

Türk makamlarının Bay Karaca'yı gözaltına alınma gerekçesinden ve hakkındaki isnatlardan derhal bilgilendirmemesi, Sözleşme'nin 9/2 maddesini ihlal etmektedir (§ 64). Çalışma Grubu, kişilerin başkalarıyla iletişim kurdurulmadan tutulmasının, mahkeme önüne çıkarılma ve tutulmalarının hukukiliğine itiraz etme haklarını da ihlal ettiğini yinelemektedir (§ 65). Çalışma Grubu, Bay Karaca'nın gözaltına alınmasından 48 saat içinde derhal bir hakim

önüne çıkartılmadığını gözlemlemektedir (§ 66). Çalışma Grubu, tutulmasının hukukiliğine gecikmeksizin karar verebilmesi için işlemleri bir mahkeme önüne hakkının Bay Karaca'ya tanınmadığını da gözlemlemektedir (§ 67).

Çalışma Grubu bu nedenlerle, Bay Karaca'nın özgürlükten yoksun bırakılmasının yasal bir temelini olmadığını ve keyfi olduğunu ve I. Kategoriye girdiğini değerlendirmektedir (§ 68).

Çalışma Grubuna göre, Bay Karaca'nın Türkiye'ye hukuka aykırı gönderilmesi sırasında ve sonrasında Türk Hükümeti, onun hukuki yardım hakkının yanı sıra yasayla kurulmuş yetkili, bağımsız ve tarafsız mahkeme tarafından adil ve aleni yargılama hakkına saygı göstermemiştir (§ 69).

Çalışma Grubu, Bay Karaca'nın ailesi tarafından ziyaret edilme ve onlarla iletişim kurma ve dış dünyayla yeterli iletişim tanınması haklarının yadsınmasını not etmektedir (§ 70). İki hükümetin, olağan sınır dışı usullerini kasten kaçındığı açıktır (§ 71).

Kamboçya Hükümetinin tespit edilen sorumluluğunu ve sınır dışı usullerinin göz ardı edilmesini dikkate alan Çalışma Grubu, Bay Karaca'nın tutulmasının Türkiye açısından da keyfi olduğunu ve III. Kategoriye girdiğini tespit etmektedir (§ 72).

Çalışma Grubu, Türk Hükümetinin Bay Karaca'yı yasak ayrımcılık gerekçesi temelinde tuttuğunu ve davanın V. Kategoriye girdiğini tespit etmektedir (§ 75).

Çalışma Grubu, Türkiye'deki keyfi tutulmalara ilişkin önüne gelen davaların ortaya koyduğu şablona ilişkin büyük endişesini açıklamakta ve uluslararası hukukun kuralları ihlal eden yaygın veya sistematik hapis cezasının veya diğer ağır özgürlükten yoksun bırakmaların belli şartlar altında insanlığa karşı suç oluşturabileceğini hatırlatmaktadır (§ 76).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucunun durumunu düzeltecek ve uluslararası normlara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (2) Başvurucunun hemen tahliye edilmesi; (3) Başvurucuya tazminat ve diğer giderim yollarının sağlanması; (4) Başvurucunun özgürlüğünün keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız bir soruşturma yürütülmesi ve sorumlular hakkında gerekli yaptırımlara hükmedilmesi.

Diğer taraftan, Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü'ne ve Terörle Mücadele Ederken İnsan Hak ve Temel Özgürlüklerinin Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü'ne, bu başvuruyla ilgili olarak Çalışma Grubu tarafından bildirimde bulunulmuştur.

V. BİRLEŞMİŞ MİLLERLER TARAFINDAN 2022 YILINDA VERİLEN KARARLAR

1. ALETTİN DUMAN VE TAMER TİBİK (MALEZYA VE TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU²⁷

a. Olaylar

Başvurucu Duman, Malezya'da bir okulda öğretmenlik ve müdürlük yapmaktadır ve ayrıca bir kuruluşun da yöneticisidir. Başvurucu Duman, 13.10.2016 tarihinde zorla bir araca bindirilerek kaçırılmış, gizli bir yerde tutulduktan sonra, havaalanına götürülmüş ve Türk yetkililere teslim edilmiştir. Başvurucu Duman, 4 Kasım 2016 tarihinde sulh ceza hakimi önüne çıkarılmıştır. Başvurucu, 18 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmıştır. Başvurucuya yöneltilen isnatlar ByLock kullandığı iddiası, Bank Asya'da hesabının olması, Özbekistan ve Malezya'da bazı okullarda ve gönüllü kuruluşlarda çalışmış olması ve Malezya Başbakan Yardımcısıyla görüşmüş olmasıdır. Başvurucu Tibik, iş adamı ve Hizmet Hareketi'yle bağlantılı bir kuruluşun genel sekreteridir. Başvurucu 13.10.2016 tarihinde kaçırılarak, gizli bir yerde tutulmuş ve 14.10.2016 tarihinde zorla Türkiye'ye gönderilmiştir. 15.10.2016 tarihinde Türkiye'ye getirilmesinin ardından 18 gün gözaltında tutulmuştur. Başvurucu Tibik, 12,5 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmıştır. Başvurucuya yöneltilen isnatlar ByLock kullandığı iddiası, Hizmet Hareketi'yle bağlantılı şirketlerde çalışmış olması, seçimlerde bir parti ve aday desteklemesi, gazete aboneliğini arttırmaya çalışması ve Hizmet Hareketi'yle bağlantılı bir otelde tatil yapmış olmasıdır. Başvurucular, Malezya'da ve Türkiye'de kötü muameleyle karşılaşmışlardır. Bay Duman'ın ailesi avukat bulmakta güçlükle karşılaşmış; Bay Duman için tutulan avukat yetkililerce kabul edilmemiş ve onun yerine bir müdafî görevlendirilmiş fakat bu müdafî tarafından, etkili bir hukuki yardım sağlanmamıştır.

27 <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-06/A-HRC-WGAD-2022-8-MYS-TUR-AEV.pdf>

b. Tespit Edilen İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

- (a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;
- (b) Hak ve özgürlüklerin kullanımından kaynaklı tutulma - II. Kategori;
- (c) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmaması - III. Kategori;
- (d) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

Malezya Bakımından

Çalışma Grubu, başvurucuların 13 ila 14 Ekim 2016 tarihleri arasında zorla kaybettirmeye maruz bırakıldıklarını değerlendirmektedir (§ 75). Başvurucuların kaçırılması, yerleşik hukuki sürecin tamamen dışında gerçekleşmiştir (§ 76). Yetkililer, başvurucuların tutulmaları için bir yasal temele dayanmamışlardır (§ 77). Başvurucular, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 6. maddesine aykırı şekilde hukuki korumanın dışına konulmuşlardır. Tutulmalarına itiraz edemediklerinden, etkili başvuru hakları da ihlal edilmiştir. Malezya'daki özgürlükten yoksun bırakılmaları, I. Kategoriyeye girmektedir (§ 78).

Bay Duman ve Tibik'in, iddia edilen ByLock kullanımları yoluyla ifade özgürlüklerini kullandıkları için Türk Hükümetinin talebi üzerine Malezya'da gözaltına alındıkları ve zorla nakledildikleri anlaşılmaktadır. Özgürlükten yoksun bırakılmaları, II. Kategoriyeye girmektedir (§ 80).

Bay Duman ve Tibik, Malezya'da bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil ve aleni bir sınır dışı yargılaması olmaksızın Malezya makamları tarafından alıkonulmuş ve Türkiye'ye teslim edilmiştir (§ 83). Hayatlarının tehlikede olacağına ya da işkence veya kötü muameleye maruz kalma tehlikesi altında olacaklarına inanmak için esaslı nedenler bulunduğu; kişilerin başka bir ülkeye sınır dışı edilmemesi gerekmektedir. Çalışma Grubu, geri gönderme yasağı ilkesinin bir ihlalinin ortaya konulduğunu değerlendirmektedir. Bay Duman ve Tibik'in Malezya'daki özgürlükten yoksun bırakılmaları, III. Kategoriyeye girmektedir (§ 84).

Mevcut olayda Malezya Hükümeti, Türk Hükümetinin talebi üzerine başvuruçuları yasak ayrımcılık temelinde tutmuştur. Özgürlükten yoksun bırakılmaları, V. Kategoriye girmektedir (§ 86).

Çalışma Grubu, kaçırılmalarını takiben başvuruçulara yapılan, işkence ve kötü muamele anlamına gelebilecek muamele iddialarına ilişkin büyük endişesini açıklamaktadır (§ 87). Çalışma Grubu, Malezya Hükümetinin Türkiye'deki hak ihlallerinden de sorumlu olduğunu değerlendirmektedir (§ 88).

Türkiye Bakımından

Türkiye'ye getirilen başvuruçuların bir yakalama kararı olmaksızın gözaltına alındıklarına dair makul bilgiler sunulmuştur. Yetkililer, başvuruçuların Türkiye'de gözaltına alınmasının yasal temelini ortaya koyamamıştır (§ 94). Bay Duman, 04.11.2016 tarihine kadar bir mahkeme önüne çıkmamıştır. Tutulmasının hukukiliğine itiraz etmek için derhal bir hakim önüne çıkarılma hakkı ihlal edilmiştir. Bu süre boyunca tutulmasına itiraz edemediğinden, etkili başvuru hakkı da ihlal edilmiştir. Türkiye'deki tutulmaları, I. Kategoriye girmektedir (§ 95).

Başvuruçular ByLock kullanmış olsa bile; bu, yalnızca düşünce ve ifade özgürlüklerinin barışçıl kullanımını yansıtacaktır. Başvuruçuların tutulmaları, II. Kategoriye girmektedir (§ 100).

Tutulmalarının II. Kategoriye girdiği tespiti itibariyle, herhangi bir yargılamanın gerçekleşmemesi gerekmektedir (§ 101). Çalışma Grubu, hapsedilme korkusundan dolayı avukatların hukuki hizmet sunmakta gönülsüzlüğü bildiriminden endişe duymaktadır. Bay Duman ve Tibik'e kendi seçtikleri bir avukat hakkı tanınmamıştır. Ayrıca Bay Tibik'e görevlendirilen avukat, etkili hukuki destek vermemiştir. Başvuruçular, seçtikleri bir avukatla iletişim kurma ve kendilerini savunma haklarından yoksun bırakılmıştır (§ 103).

Her iki kişinin fiziksel ve psikolojik işkence ve kötü muameleye maruz bırakıldığı belirtilmektedir (§ 104). Bay Duman, işkenceyi bir duruşma sırasında beyan etmiştir. İşkence sonucunda, sorgu duruşmasında yürüyemediği belirtilmektedir. Ancak mahkeme yargılamayı durdurmamış ya da bağımsız bir soruşturma yürütülmesini talep etmemiştir (§ 105).

Bay Tibik'in ismi ve fotoğrafının bir gazetede çıktığı belirtilmektedir. Dosyasının örneği ailesine verilmemiştir. Bay Tibik'in, önceden hazırlanmış bir ifadeyi imzalaya ve suçlamaları kabule zorlandığı belirtilmektedir. Çalışma Grubu, Bay Tibik'in adil yargılanma hakkının, masumiyet karinesinin ve suçu kabule zorlanmama hakkının ihlal edildiğini tespit etmektedir. Bay Duman ve Tibik'in Türkiye'deki tutulmaları III. Kategoriye girmektedir (§ 106).

Bay Duman ve Tibik, iddia edilen politik veya diğer görüşleri temelinde ayrımcılık temelli tutulmuşlardır. Türkiye'deki tutulmaları, V. Kategoriye girmektedir (§ 107).

Çalışma Grubu, Türk Hükümetinin, başvuruçuların Malezya'da kaçırılmaları ve tutulmalarından ve Türkiye'ye zorla getirilmelerinden sorumlu olduğunu değerlendirmektedir (§ 108).

Bay Duman'ın, hücrede tutulduğu belirtilmektedir (§ 109). Hücre hapsi, istisnai durumlarda son çare olarak, mümkün olan en kısa süre boyunca, bağımız denetime tabi bir şekilde ve yetkili makamın izniyle kullanılması gerekmektedir. Bu şartların karşılanmadığı anlaşılmaktadır (§ 110).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucunun durumunu düzeltecek ve uluslararası normlara uygun hale getirecek tedbirlerin gecikmeksizin alınması; (2) Başvurucuların hemen tahliye edilmeleri; (3) Kaçırılmalarının ve zorla Türkiye'ye gönderilmelerinin psikolojik bütünlükleri üzerindeki etkisini de kapsayan tazminat ve diğer giderim yollarının sağlanması; (3) Başvurucuların özgürlüklerinin keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız bir soruşturma yürütülmesi ve sorumlular hakkında gerekli yaptırımlara hükmedilmesi.

Diğer taraftan, Zorla veya İstem Dışı Kaybettirmeler Çalışma Grubuna, İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Ceza Özel Raportörü'ne, Düşünce ve İfade Özgürlüğünün Korunması ve Geliştirilmesi Özel Raportörü'ne, Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü'ne ve Terörle Mücadele Ederken İnsan Hak ve Temel Özgürlüklerinin Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü'ne, bu başvuruyla ilgili olarak Çalışma Grubu tarafından bildirimde bulunulmuştur.

2. MUKADDER ALAKUŞ (TÜRKİYE) - İNSAN HAKLARI KOMİTESİ²⁸

a. Olaylar

Öğretmen olan ve çeşitli rahatsızlıkları bulunan başvurucu, 04.09.2018 tarihinde gözaltına alınmış ve bir gün sonra tutuklanmıştır. Başvurucu, uygun olmayan koşullarda gözaltında ve cezaevinde tutulmuştur. Başvurucu, SEGBİS üzerinde yapılan duruşmaların ardından 28.12.2018 tarihinde silahlı terör örgütü üyeliğinden 6,5 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmıştır. Başvurucuya yöneltilen isnatlar Bank Asya'da hesabının olması, ByLock uygulamasını kullandığı ve bir gösteriye katılmasıdır.

b. Tespit Edilen İhlaller

- (1) Keyfi tutuklama;
- (2) Kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesinin ihlali;
- (3) Tutuklularına insan onuruna uygun muamele edilmesi ilkesinin ihlali;
- (4) Savunma için gerekli zaman ve kolaylığa sahip olma ilkesinin ihlali;
- (5) Yargılamada hazır bulunma ilkesinin ihlali;
- (6) Tanıkları sorgulama hakkının ihlali.

c. Kararla İlgili Hususlar

Komite, Anayasa Mahkemesinin ihlal bulduğu iki davadaki tespitlerinin alt derece mahkemeleri tarafından uygulanmamasından dolayı AİHM'in bireysel başvuru yolunun tutuklamaya ilişkin davalarda etkililiğine yönelik endişesini açıkladığını kaydetmektedir (*Mehmet Hasan Altan/Türkiye*, par. 142; *Şahin Alpay/Türkiye*, par. 121). Komite, başvurunun durumunda, başvurunun tutukluluğuna Anayasa Mahkemesi önünde karşı çıkmak için başvuruda bulunulmasının uygulamada etkili olacağını taraf devletin ortaya koymadığını tespit etmektedir (§ 9.5).

Komite, başvurunun tutuklanmasının makullük ve gereklilik ölçütlerini karşıladığının ortaya konulmadığını değerlendirmekte ve tutukluluğunun Sözleşme'nin 9/1 maddesi altındaki haklarının ihlali anlamına geldiğini tespit etmektedir (§ 10.3).

28 <https://arrestedlawyers.org/wp-content/uploads/2022/11/UN-HRC-Mukadder-Alakus.pdf>

Hukuk devletinin temel ilkelerinden biri olan, ceza hukuku alanındaki hukukilik ilkesi, hem cezai sorumluluğun hem de cezanın, eylem veya ihmalin gerçekleştiği zamanki hukukta bulunan açık ve net hükümlerle sınırlı olmasını gerektirmektedir. Ceza Kanunu'nun 314/2 maddesindeki tanımın genişliğini ve suçun kurucu unsuru olan eylemleri açıklığa kavuşturan ulusal yasal hükümlerin bulunduğu dair bir bilginin olmamasını dikkate alan Komite, başvurunun ByLock kullandığı iddiasının ve Bank Asya'da hesabının olmasının, eylemlerin gerçekleştiği tarihte yeterince açık ve öngörülebilir cezai suçlar anlamına geldiği sonucuna ulaşamamaktadır. Komite, başvurunun 15/1 madde altında haklarının ihlal edildiğini tespit etmektedir (§ 10.6).

Taraf devlet, başvurunun gözaltı ve cezaevi şartlarına ilişkin iddialarının aksini gösteren bir bilgi sunmamıştır. Özellikle Taraf devlet tarafından sunulan bilgilerin genel nitelikte olması itibarıyla, başvurunun iddialarına gerekli önemin verilmesi gerekmektedir. Komite, özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin, özgürlükten yoksun bırakılmadan kaynakların dışında zorluk ve kısıtlamaya maruz bırakılmaması gerektiğini hatırlatmaktadır. Komite, birkaç asgari kriterin karşılanmadığı ve Taraf devletin başvurunun 10/1 madde altındaki haklarını ihlal ettiği sonucuna varmaktadır (§ 10.8).

Komite, Taraf devletin, dava dosyasına erişim verilmediğine ve hakimin bağımsız ve tarafsız olmadığına ilişkin iddiaları reddettiğini fakat başvurunun adil yargılanma hakkına ilişkin iddialarını reddini destekleyecek yeterli açıklama ve yazılı delil sunmadığını kaydetmektedir (§ 10.9).

Sözleşme'nin 14/3 (d) maddesi uyarınca sanıkların duruşma sırasında hazır bulunma hakkı vardır ve sanığın yokluğunda yargılamaya, ancak adaletin iyi idaresi menfaatineyse izin verilebilir. Pratik kaygıların haricinde, başvurunun yargılamasının uzaktan yapılması ve hazır edilme talebinin reddedilmesini haklı kılan bilgi ve açıklamaların yokluğunda Komite, Sözleşme'nin 14/3 (b), d) ve (e) maddesinin ihlalini tespit etmektedir (§ 10.10).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan İnsan Hakları Komitesi şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurunun tahliye edilmesi; (2) Başvurucuya tazminat ödenmesi; (3) Benzer ihlallerin meydana gelmesini önleyici tedbirlerin alınması.

3. GÖKHAN AÇIKKOLLU ADINA EŞİ MÜMİNE AÇIKKOLLU (TÜRKİYE) - İNSAN HAKLARI KOMİTESİ²⁹

a. Olaylar

Başvurucunun eşi Hizmet Hareketi'ne bağlı özel okullarda ve devlet okullarında çalışmış bir öğretmendi. Eşinin şeker hastalığı ve panik atağı bulunmaktaydı. Başvurucunun eşi, darbe teşebbüsünden sonra meslekten çıkarılmış ve 23.07.2016 tarihinde evinde gözaltına alınmıştır. Gözaltına alınırken ve gözaltındayken şiddete uğramıştır. Çeşitli tarihlerde düzenlenen doktor raporlarında, başvurucunun uğradığı kötü muameleler kayıt altına alınmıştır. Başvurucunun eşi, geçirdiği ciddi panik ataklar üzerine 28 ve 31.07.2016 tarihlerinde acile kaldırılmıştır. Başvurucunun eşi 05.08.2016 tarihinde nezarethane kalp krizi geçirmiş ve hayatını kaybetmiştir. Acil servis kayıtlarına göre, başvurucunun eşi gözaltındayken hayatını kaybetmiştir ve hastaneye getirildiğinde yaşamamaktadır. Daha sonrasında Milli Eğitim Bakanlığı, başvurucunun eşinin herhangi bir suçunun olmadığına ve mesleğe iadesine karar vermiştir.

b. Tespit Edilen İhlaller

(1) Kötü muamele yasağının ihlali (Gökhan Açikkollu'nun maruz kaldığı muameleler yönünden);

(2) Yaşam hakkının ihlali;

(3) Kötü muamele yasağının ihlali (ölümüne ilişkin etkili bir soruşturma yapılmaması nedeniyle eşi ve çocukları yönünden);

(4) Keyfi tutuklama;

(5) Suçlamalar hakkında derhal bilgilendirilme hakkının ihlali.

c. Kararla İlgili Hususlar

Komite, Anayasa Mahkemesinin hak ihlali bulduğu iki davadaki tespitlerinin alt derece mahkemeleri tarafından uygulanmamasından dolayı AHİM'in tutuklamaya ilişkin davalarda Anayasa Mahkemesine bireysel şikayet yolunun etkililiğine yönelik endişesini açıkladığını

29 [https://ccprcentre.org/files/decisions/G2301281_\(1\).pdf](https://ccprcentre.org/files/decisions/G2301281_(1).pdf)

kaydetmektedir. Komite, başvurunun durumunda ve geçmiş davalarda Anayasa Mahkemesi kararlarına alt derece mahkemeleri tarafından atfedilen etkinin ışığında, başvurunun eşinin gözaltına alınmasında ve sonrasında gözaltında ölümüne itiraz etmek için Anayasa Mahkemesine bireysel şikayetin uygulamada etkili olacağını Taraf devletin ortaya koymadığını tespit etmektedir (§ 7.4).

Gözaltı esnasında doğal olmayan şartlarda gerçekleşen bir can kaybı, ancak devletin Sözleşme'nin 6. maddesi altındaki yükümlülüklerine uygunluğunu ortaya koyan kapsamlı, hızlı ve tarafsız bir soruşturma temelinde çürütülebilecek bir devlet makamlarınca yaşamın elden alınması karinesine yol açmaktadır. Kötü davranılan kişinin fiziksel ve ruhsal sağlığını ciddi biçimde etkileyebilecek ve yasamdan mahrum kılma tehlikesini de doğurabilecek işkence ve kötü muamele gibi 7. madde tarafından yasaklanan eylemlere karşı gerekli olabilecek korumayı herkese sağlamak Taraf devletin sorumluluğundadır (§ 8.4).

Komite, dosyadaki elinde olan bilgiler temelinde, yetkililerin işkence iddialarından haberdar olmalarına rağmen; bu iddialara, başvurunun eşinin vücudundaki belirgin izlere ve tıbben bildirilen psikolojik semptomlara dayalı olarak resen bir soruşturma yürütüldüğünün açık olmadığını değerlendirmektedir. Komite, mevcut davanın şartlarında ve özellikle birçok vesileyle tanıklık edilen görülebilir kötü muamele izlerini veya ciddi soruşturmanın yürütüldüğünü Taraf devletin bilfiil açıklayamamasının ışığında; başvurunun iddialarına gerekli önemin verilmesi gerektiğini değerlendirmektedir. Komite, bilinen mevcut sağlık sorunları dikkate alındığından; Taraf devletin, Sözleşme'nin 6 ve 7. maddelerine aykırı olarak başvurunun eşini işkence ve kötü muameleden korumakta ve nihayetinde gözaltındayken hayatını korumakta gerekli özeni göstermediğini sonucuna varmaktadır (§ 8.5).

Komite, başvurunun eşinin işkence görmesine ve ölümüne ilişkin kapsamlı ve tarafsız bir soruşturmanın gerçekleştiğini Taraf devletin ortaya koyamadığını değerlendirmektedir. Komite, Taraf devlet makamlarının başvurunun eşinin ölümünün şartlarını derhal ve kapsamlı biçimde soruşturmaması, başvuru yollarını ve eşini başvuru yolundan bilfiil yoksun bırakmıştır ve 7. madde altındaki haklarının ihlal eden manevi elem derecesine varmıştır (§ 8.6).

Taraf devlet, ilk görüşlerinde başvurucu hakkındaki suçlamaların ByLock uygulamasını kullanmasına ve Bank Asya'da hesabının olmasına dayandığını bildirmiş ve ikinci görüşlerinde, tanık ifadelerine istinaden gözaltına alındığını açıklamıştır. Komite, başvurucunun eşinin hakkındaki isnatlardan ve gözaltına alınma gerekçesinden derhal haberdar edildiğini ortaya koymadığını ve gözaltına alınmasının makullük ve gereklilik ölçütlerini karşıladığını temellendirmediğini değerlendirmektedir. Komite bu nedenlerle, başvurucunun eşinin gözaltına alınmasının Sözleşme'nin 9/1 ve 2 maddesi altındaki haklarının ihlali anlamına geldiğini tespit etmektedir (§ 8.8).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan İnsan Hakları Komitesi şunlara hükmetmiştir: (1) Gökhan Açıkkollu'nun keyfi tutulmasına, kötü muamele görmesine ve ölümüne ilişkin derhal, bağımsız ve kapsamlı bir soruşturma yürütülmesi; (2) Sorumluların yargılanması; (3) Gökhan Açıkkollu'nun eşine ve çocuklarına tazminat ödenmesi; (4) Benzer ihlallerin meydana gelmesini önleyici tedbirlerin alınması.

VI. BİRLEŞMİŞ MİLLERLER TARAFINDAN 2023 YILINDA VERİLEN KARARLAR

1. ALİ ÜNAL (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU³⁰

a. Olaylar

Zaman Gazetesi yazarı olan başvurucu, yakalama kararı gösterilmeksizin 10.08.2016 tarihinde evinde gözaltına alınmış; el konulan telefonunun imajı alınmamıştır. Başvurucu, 16.08.2016 tarihinde tutuklanmıştır. Başvurucu, 19,5 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmıştır. Yöneltilen isnatlar Zaman Gazetesinde yazması, Samanyolu Televizyonunda programa çıkması, bir televizyona röportaj vermesi, Gülen Hareketi'ne ilişkin iki kitabının olmasıdır.

b. Tespit Edilen İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

(a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;

(b) Hak ve özgürlüklerin kullanımından kaynaklı tutulma - II. Kategori;

30 <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/detention-wg/opinions/session96/A-HRC-WGAD-2023-3-AEV.pdf>

(c) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmaması - III. Kategori;

(d) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

Bir özgürlükten yoksun bırakmanın yasal temelini olması için yakalamaya izin veren bir kanunun bulunmasının yeterli değildir. Yetkililerin yasal temeli ileri sürmesi ve davanın şartlarına uygulaması gerekmektedir. Yakalama gerekçeleri, yakalamayla birlikte hemen sunulmalı ve sadece yakalamanın genel yasal temelini değil; haksız eylem ve iddia edilen mağdurun kimliği gibi isnadın özüne işaret edecek yeterli olgusal olayları da kapsamalıdır (§ 66). Yetkililerin bir yakalama kararı sunmamaları ve yakalama gerekçelerini ve suçlamaları bildirmemeleri ihlal oluşturmakta ve gözaltına alınmasını, yasal temelden yoksun hale getirmektedir (§ 68). Çalışma Grubu, Bay Ünal'ın gözaltına alınmasından itibaren 48 saat içinde, derhal bir hakim önüne çıkarılmadığını kaydetmektedir. Yetkililer bu nedenle, ihlale yol açmışlardır (§ 70).

Çalışma Grubu, Bay Ünal'ın tutulmasının I. Kategori altında keyfi olduğu sonucuna varmaktadır. Ünal'ın özgürlükten yoksun bırakılması, olağanüstü halin mutlak gereklilikleriyle orantısızdır ve Hükümet, aksi yönde herhangi bir delil sunamamıştır (§ 71).

Hükümet, Bay Ünal'ın hangi tür faaliyetlerde bulunduğunu ve iddia edilen bu eylemlerden herhangi birinin nasıl cezai eylem anlamına geldiğini açıklayamamıştır. Önündeki bilgi ve belgelerden hiçbirisi, Çalışma Grubunun, bu eylemlerin onun iddia edilen suçları işlemiş olduğuna dair makul şüphe oluşturabileceği şeklinde görülebileceği sonucuna varmasına izin vermemektedir (§ 72).

Çalışma Grubu özellikle, şiddete çağrı olarak yorumlanamadıkları kadarıyla; Bay Ünal'ın eylemlerinin ifade özgürlüğünün ve örgütlenme özgürlüğünün sınırları için kalmadığını gösteren hiçbir unsur tespit etmemiştir. Bay Ünal'ın köşe yazıları yazması, televizyona çıkması ve Gülen Hareketi hakkında iki kitap yazması, onun tutukluluğunu haklı kılamaz (§ 73). Bay Ünal'ın gazetecilik faaliyetlerinin, herhangi bir tür şiddet veya terörle ilgili bir faaliyetle uğraşmayla bir tutulabileceğine dair her ne olursa olsun hiçbir delil Çalışma Grubuna sunulmamıştır (§ 75).

Çalışma Grubu, Bay Ünal'ın yakalanması ve tutuklanmasının temelini ifade özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğünü kullanması olduğunu değerlendirmektedir (§ 76). Çalışma Grubu, Bay Ünal'ın özgürlükten yoksun bırakılmasının, hak ve özgürlüklerini kullanmasından kaynaklanması nedeniyle II. Kategori altında keyfi olduğunu tespit etmektedir (§ 77).

Özgürlükten yoksun bırakılmasının II. Kategori altında keyfi olduğu tespiti dolayısıyla; Bay Ünal'ın herhangi bir yargılamasının gerçekleşmemiş olması gerekmektedir. Oysa yargılama gerçekleşmiş ve mahkum edilmiştir (§ 79).

Özellikle Bay Ünal'ın, cep telefonunun imajının alınmaması nedeniyle hakkındaki iddiaların aksini kanıtlayamadığı, dava dosyasına erişimden mahrum bırakıldığı ve savunmasını yeterli şekilde hazırlayamadığı ve iddianamenin, mahkemenin kararından kısa bir süre hazırlandığı iddia edilmiştir (§ 80). Hükümet bu iddialara yanıt vermemeyi tercih etmiştir. Çalışma Grubu böylelikle, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 10 ve 11/1 maddelerinin ve Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 14/1 ve 3 (b) maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmaktadır (§ 81).

Dolayısıyla Çalışma Grubu, Bay Ünal'ın adil yargılanma hakkının ihlallerinin, tutulmasına keyfi bir nitelik verecek bir ağırlıkta olduğunu ve özgürlükten yoksun bırakılmasının III. Kategoriye girdiğini tespit etmektedir (§ 82).

Hizmet Hareketiyle bağlantılarının olduğu iddia edilen kişilerin, siyasi veya diğer görüşleri temelinde hedef alındıkları bir şablon ortaya çıkmaktadır. Çalışma Grubu, Hükümetin Bay Ünal'ı yasak ayrımcılık nedenlerine dayalı tuttuğunu ve tutulmasının bu itibarla keyfi olduğunu ve V. Kategoriye girdiğini tespit etmektedir (§ 83).

Çalışma Grubu, herhangi bir mahkeme kararının yokluğunda, Bay Ünal'ın iki ay tecritte tutulduğuna ilişkin aksi ispatlanmamış iddiaya yönelik endişesini kaydetmek istemektedir. Tecride hükmedilmesine, bazı güvencelerin eşlik etmesi gerekmektedir. Tecrit, istisnai durumlarda son çare olarak, mümkün olan en kısa süre boyunca ve bağımsız bir denetime tabi şekilde kullanılmalı ve buna, yetkili bir makam tarafından izin verilmelidir. Birbirini izleyen 15 günden fazla olarak uzatılmış tecrit, Mandela Kuralları'nın 43/1 (b) ve 44 maddeleri uyarınca yasaklanmıştır. Çalışma Grubu, özgürlüğünden yoksun bırakılan bütün kişilere

insanca ve insan şahsiyetinin doğasında mevcut haysiyete saygı göstererek davranma yükümlülüğünü Hükumete hatırlatmak zorunda olduğunu hissetmektedir (§ 84).

Çalışma Grubu, bazı şartlarda, uluslararası hukukun temel kurallarına aykırı şekilde yaygın veya sistematik hapsedme veya diğer ağır özgürlükten yoksun bırakmanın insanlığa karşı suç oluşturabileceğini hatırlatmaktadır (§ 85).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucunun durumunu düzeltecek ve uluslararası normlara uygun hale getirecek tedbirlerin alınması; (2) Başvurucunun derhal salıverilmesi; (3) Başvurucuya tazminat ve diğer giderim yollarının tanınması; (4) Başvurucunun özgürlüğünün keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız bir soruşturma yürütülmesi ve sorumlular hakkında gerekli yaptırımlara hükmedilmesi.

Diğer taraftan, Düşünce ve İfade Özgürlüğünün Korunması ve Geliştirilmesi Özel Raportörü'ne, Barışçıl Toplanma ve Örgütlenme Özgürlüğü Hakkı Özel Raportörü'ne ve Terörle Mücadele Ederken İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörüne, bu başvuruyla ilgili olarak Çalışma Grubu tarafından bildirimde bulunulmuştur.

2. MUHAMMET ŞENTÜRK (TÜRKİYE) - KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU³¹

a. Olaylar

Başvurucu, 11.11.2016 tarihinde gözaltına alınmış ve 17.11.2016 tarihinde, ByLock kullandığı, üniversite yapılanmasında yer aldığı, Zaman Gazetesi protestolarına katıldığı, Fethullah Gülen tarafından yazılan kitapları bulundurduğu, Bank Asya'da hesabının olduğu ve KHK'yla kapatılan bir derneğe üye olduğu gerekçesiyle tutuklanmıştır. Bunlara ek olarak askeri öğrencilere sohbet ettiği ve kod adı kullandığı gerekçesiyle, terör örgütü üyeliğinden 6 yıl 8 ay hapis cezasına mahkum edilmiştir. Sohbet iddiasında bulunan tanıklar, savunmanın katıldığı bir duruşmada dinlenilmemiştir.

31 <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/detention-wg/opinions/session96/A-HRC-WGAD-2023-29-Turkiye-Advance-Edited-Version.pdf>

b. Tespit Edilen İhlaller

Özgürlükten yoksun bırakılmanın keyfi olduğu:

- (a) Yasal temel olmaksızın tutulma - I. Kategori;
- (b) Hak ve özgürlüklerin kullanımından kaynaklı tutulma - II. Kategori;
- (c) Adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası güvencelere uyulmaması - III. Kategori;
- (d) Ayrımcılık temelinde tutulma - V. Kategori.

c. Kararla İlgili Hususlar

İnsan Hakları Komitesine göre, bir kişinin nakledilmesi ve duruşma için hazır edilmesi için 48 saat normalde yeterlidir. 48 saati aşan herhangi bir gecikme, mutlak suretle istisnai olmalı ve o koşullarda haklı kılınmalıdır (§ 61). Bay Şentürk, yargısal bir makam önüne çıkarılmadan önce altı gün boyunca gözaltında tutulmuştur (§ 62).

Çalışma Grubu bu itibarla, Bay Şentürk'ün yakalanmasının ve sonrasında gözaltında tutulmasının I. Kategori uyarınca keyfi olduğu sonucuna varmaktadır. Kişilerin, yasayla öngörülmüş usullere saygı gösterilmeksizin tutuklanabileceklerinin kabul edilirse; özgürlük ve güvenlik hakkının güvencelerinin bir anlamı olmayacaktır. Çalışma Grubu, Bay Şentürk'ün özgürlüğünden yoksun bırakılmasının OHAL durumunun sıkı sıkıya gerektirdikleriyle orantısız olduğunu değerlendirmektedir (§ 63).

Hükümet, isnat edilen faaliyetlerin [Bylock kullanımı, üniversite yapılanmasında yer alma, Bank Asya Hesabı, sohbet etme, gösteriye katılma, dernek üyeliği] nasıl cezai bir eylem olduğunu açıklayamamıştır. Bu faaliyetlerin, makul suç şüphesi oluşturuyor şeklinde görülmesini sağlayacak herhangi bir bilgi yoktur. Daha önceki bazı davalarda, suça yol açtığına dair özel bir gerekçelendirme yoksa; salt ByLock kullanımına dayalı tutuklamanın keyfi olduğuna karar verilmiştir. Çalışma Grubu, bu görüşlerindeki değerlendirmelerine Türk makamları tarafından uygulanmamasından ve mevcut davanın da aynı şablonu izlemesinden esef duymaktadır (§ 65).

Çalışma Grubu, geçmiş altı yıl boyunca Gülen Hareketi'yle ilişkili oldukları gerekçesiyle yapılan gözaltı ve tutuklamaların belli bir şablonu izlediğini tespit etmektedir. Bu olayların tamamında Hükümet, suç teşkil ettiklerine ilişkin herhangi bir açıklama yapmaksızın; nizami faaliyetlere katılmalarına dayanarak kişilerin yaptığı suç faaliyeti iddiasında bulunmuştur.

Mevcut davada da başvurucunun eylemlerinin, herhangi bir terörle ilişkili eylemde bulunmakla bir tutulabileceğine dair hiçbir delil sunulmamıştır (§ 67).

Çalışma Grubu, hak ve özgürlüklerini kullanmasından kaynaklanması nedeniyle; Bay Şentürk'ün özgürlüğünden yoksun bırakılmasının II. Kategori altında keyfi olduğunu tespit etmektedir (§ 69).

Özgürlükten yoksun bırakılması II. Kategori uyarınca keyfi olması nedeniyle, Bay Şentürk'ün hiç yargılanmaması gerekmektedir. Oysa yargılanmış ve cezalandırılmıştır (§ 71). Belirtildiğine göre, Bay Şentürk aleyhindeki tanıkları sorgulayamamıştır. Hükümet, bu iddiaya cevap vermemeyi tercih etmiştir (§ 73).

Çalışma Grubu, Bay Şentürk'ün adil yargılanma hakkının ihlallerinin tutulmasına keyfi bir nitelik verecek ağırlıkta olduğunu tespit etmektedir. Özgürlükten yoksun bırakılması bu itibarla, III. Kategoriye girmektedir (§ 74).

Gülen Hareketi'yle ilişkili olduğu iddia edilen kişilere ilişkin davalarda Çalışma Grubu, ilgili kişilerin tutulmalarının keyfi olduğunu tespit etmiştir. Hareket'le ilgili olduğu iddia edilenlerin, siyasi veya diğer görüşleri temelinde hedef alındıkları bir şablon ortaya çıkmaktadır. Çalışma Grubu, Türk Hükümetinin Bay Şentürk'ü yasaklanmış ayrımcılık gerekçelerine dayalı tuttuğunu ve tutulmasının V. Kategori altında keyfi olduğunu tespit etmektedir (§ 75).

Altı yılda, Türkiye'deki keyfi tutuklamalara ilişkin getirilen davaların sayısında önemli bir artış olmuştur. Çalışma Grubu, uluslararası hukukun temel ilkelerine aykırı gerçekleşen yaygın veya sistematik hapsedmeler veya diğer ciddi özgürlükten yoksun bırakmalar, insanlığa karşı suç teşkil edebileceğini hatırlatmaktadır (§ 76).

Tespit edilen ihlalleri dikkate alan Çalışma Grubu şunlara hükmetmiştir: (1) Başvurucunun durumunu düzeltecek ve uluslararası normlara uygun hale getirecek tedbirlerin alınması; (2) Başvurucuya tazminat ve diğer giderim haklarının tanınması; (3) Başvurucunun özgürlüğünün keyfi kısıtlanmasına dair tam ve bağımsız bir soruşturma açılması ve sorumlular hakkında gerekli yaptırımlara hükmedilmesi.

Diğer taraftan, Düşünce ve İfade Özgürlüğünün Korunması ve Geliştirilmesi Özel Raportörü'ne Barışçıl Toplanma ve Örgütlenme Özgürlüğü Hakkı Özel Raportörü'ne ve

Terörle Mücadele Ederken İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü'ne, bu başvuruyu ilgili olarak Çalışma Grubu tarafından bildirimde bulunulmuştur.

3. CİHANGİR ÇENTELİ (TÜRKİYE) KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU³²

a. Olaylar

Başvurucu Cihangir ÇENTELİ, Tutuklanmadan önce Türk Hava Kuvvetlerinde pilot olup olay zamanında Harp Akademisinde kurmay subay olarak görev yapmaktayken 30/9/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır. Başvurucu, savcı tarafından ifadesi alınmadan tutuklamaya sevk edilmiş, 11/10/2016 tarihinde sulh ceza hakimliğinde sorgusu yapılmış ve aynı gün tutuklanmıştır. İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi, bu şartlar altında yapılan yargılamayı 17/8/2018 tarihinde bitirmiş ve başvurucuyu Türk Ceza Kanunu'nun 309/1 maddesi uyarınca "*Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etmek*" suçundan **müebbet hapis cezasına** çarptırmıştır. Yargıtay 16. Ceza Dairesi, şablon ifadelerle mahkûmiyet kararını 30/6/2021 tarihinde onamıştır.

b. Tespit Edilen İhlaller

- a) Tutukluluğun keyfiliği
- b) Gözaltı kararını verecek ve/veya denetleyecek makamın yargısal yetkilere sahip olması:
- c) Gözaltına alınan kişinin suçlamalar hakkında bilgilendirilme hakkı:
- d) Tutukluluğun uzun sürmesi ve periyodik incelemelere tabi tutulmaması
- e) Yakalanan veya gözaltına alınanların derhal hâkim önüne çıkarılma hakkı
- f) Yakalama ve/veya gözaltına alınmanın yasallığına mahkeme önünde itiraz etme hakkı
- g) Yakalanan ve/veya gözaltına alınan kişilerin kendi seçtikleri avukatın hukuksal yardımından faydalanma hakkı

32 <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/detention-wg/opinions/session98/a-hrc-wgad-66-2023-turkiye-aev.pdf>

1) Silahların eşitliği ilkesi kapsamında delillere erişim ve bunları incelemesini isteme hakkı

i) Avukat-müvekkil mahremiyetinin ihlal edilmesi

j) Mahpusun cezaevinde aile bireyleri tarafından ziyaret edilme hakkı

k) Adil yargılanma hakkı kapsamında mahpusun, kendi tutukluluğuna gerekçe yapılan materyallere erişim hakkı

l) Yargılamanın/tutukluluğun uzun sürmesi

c. Kararla İlgili Hususlar

Başvurucu, tutuklanma işleminin keyfi olduğunu ve hukuka aykırı şekilde gerçekleştiğini iddia etmiştir. Tutukluluğa itiraz hakkı sağlanmamıştır. Yakalanmasına ilişkin herhangi bir gözaltı kararı olmaksızın gözaltına alınmıştır. Hâkim karşısına 12 gün boyunca çıkarılmamıştır. Kendisine isnat edilen suçlamalar açıklanmamıştır. Avukatıyla görüşme imkânından yoksun bırakılmıştır. Çalışma Grubu, bu durumun İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin 3. ve 9. maddeleri ile Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 9 (1) maddesini ihlal ettiğini belirtmiştir (§ 44-45).

Başvurucu, kendisine yöneltilen suçlamalar hakkında bilgilendirilmediğini ve bu durumun savunma hazırlama hakkını engellediğini ileri sürmüştür. Suçlamalar, tutuklanmasından yaklaşık bir yıl sonra ve son derece yüzeysel bir şekilde bildirilmiştir. Çalışma Grubu, bu ihlalin uluslararası normlara aykırı olduğunu ve Sözleşme'nin 9 (2) maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır (§ 46-47).

Başvurucu yaklaşık iki yıl tutuklu kalmıştır, ancak tutukluluğu periyodik olarak gözden geçirilmemiş ve alternatif tedbirler değerlendirilmemiştir. Çalışma Grubu, tutukluluğun uzun sürmesinin ve incelemelerin yapılmamasının Sözleşme'nin 9 (3) maddesinin açık bir ihlali olduğunu tespit etmiştir (§ 48).

İnsan Hakları Komitesi, 48 saat içinde hâkim karşısına çıkarılmanın uluslararası norm olduğunu belirtmiştir. Başvurucunun, gözaltına alınmasından ancak 12 gün sonra hâkim karşısına çıkarıldığı görülmüştür. Çalışma Grubu, olağanüstü hâl dahi olsa bu gecikmeyi haklı kılacak gerekçeler sunulmadığını ve bu durumun Sözleşme'nin 9 (3) maddesini ihlal ettiğini değerlendirmiştir (§ 49).

Çalışma Grubu, başvurucunun tutukluluğuna itiraz hakkını etkili bir şekilde kullanamadığını ve bu durumun Sözleşme'nin 9 (4) maddesinin ihlali olduğunu tespit etmiştir (§ 50).

Başvurucu, avukatıyla yalnızca beş gün sonra görüşebilmiş ve bu görüşme yalnızca 30 saniye sürmüştür. Üstelik bu görüşme bir polis memurunun gözetimi altında yapılmıştır. Avukat-müvekkil mahremiyetine saygı gösterilmemesi, savunma hakkını ciddi şekilde zedelemiştir. Çalışma Grubu, bu durumun Sözleşme'nin 14 (3) (b) maddesini ihlal ettiğini belirtmiştir (§ 51).

Başvurucu, hakkında kullanılan ses ve görüntü kayıtlarına erişememiştir. Aleyhine olan delillerin tam olarak ne olduğunu öğrenememiş ve bu durum savunmasını hazırlamasını engellemiştir. Tanıkları sorgulama talepleri reddedilmiş ve avukatıyla sağlıklı bir iletişim kurması kısıtlanmıştır. Çalışma Grubu, bu durumun yargılamanın adilliğini, silahların eşitliği ilkesini ve Sözleşme'nin 14 (1) ve (3) (e) maddelerini ihlal ettiğini belirtmiştir (§ 57).

Başvurucunun ailesiyle görüşmesine izin verilmemiştir. Çalışma Grubu, bu durumun tutuklu haklarına aykırı olduğunu tespit etmiştir (§ 58).

Başvurucunun tutukluluğu yaklaşık iki yıl sürmüş, ancak bu süreyi haklı kılacak herhangi bir gerekçe sunulmamıştır. Çalışma Grubu, bu durumun adil yargılanma hakkının ihlali olduğuna karar vermiştir (§ 60).

Çalışma Grubu, başvurucunun mahkeme önünde kendisine yönelik suçlamaları anlaması ve etkili bir savunma yapması için gerekli olan materyallere erişimden mahrum bırakıldığını tespit etmiştir. Bu durum, yargılamanın tarafsızlığına ve adilliğine ilişkin ciddi şüpheler doğurmaktadır (§ 61)

Başvurucu, sigara içilen bir koğuşta tutulmuş ve sağlığı bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Tıbbi yardım taleplerinin karşılanmaması da insan hakları ihlali olarak değerlendirilmiştir (§ 62).

Sonuç olarak Çalışma Grubu, başvurucunun tutuklanması ve yargılanması sırasında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 3, 9, 10 ve 11. maddeleri ile Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 9 ve 14. maddelerinin ihlal edildiğini, tutukluluğun keyfi olduğunu ve bu ihlallerin olağanüstü hâl ile haklı kılınamayacağını ifade etmiştir (§ 65-66).

VII. BİRLEŞMİŞ MİLLERLER TARAFINDAN 2024 YILINDA VERİLEN KARAR

1. MERYEM TEKİN (TÜRKİYE) KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU³³

a. Olaylar

Başvurucu Meryem TEKİN, Bursa'da ikamet eden bir öğretmendir. 20/9/2018 tarihinde evinde polis tarafından herhangi bir yakalama/arama kararı gösterilmeksizin gözaltına alınmış, kendisine gözaltı nedenleri bildirilmemiştir. Polis, soruşturmanın "gizli" olduğunu belirtmiş ve yalnızca dosyanın Fethullahçı yapılanma ile ilgili olduğunu söylemiştir (§ 5, 45-47). Başvurucu derhal emniyete götürülmüş, avukatsız sorgulanmış ve ailesiyle iletişim kurmasına izin verilmemiştir (§ 6). Küçük ve hijyenik olmayan bodrum hücrelerinde tutulmuş, resmi sorgu öncesi ağır uyku yoksunluğuna maruz bırakılmıştır. Avukatıyla ilk görüşmesi yalnızca bir dakika sürmüş, üstelik görüşme kaydedilip kamerayla izlenmiştir (§ 7). Hâkim önüne çıkarıldığında savunma yapmasına izin verilmemiş, seçtiği avukattan yararlanması engellenmiş; kendisine atanan zorunlu müdafî suçlamaları kabul etmesi için baskı yapmış, seçtiği özel avukat ise temel dosya bilgilerine erişememiştir (§ 8-9). Duruşmada somut delil gösterilmeksizin çeşitli iddialar yöneltilmiş; kendisine, avukatıyla yeterince görüştüğünü ve özgür iradesiyle ifade verdiğini belirten bir belge imzalatılmış; belgeyi okumaya yeterli süre verilmemiştir (§ 10). Suçlamalar, Bank Asya'da hesabının bulunması, sosyal medyada içerik paylaşımı/retweet, bu yapıyla iltisaklı yayınlara abone olma ve bu kurumlarda çalışma/destek faaliyetleri gibi hususlara dayandırılmıştır (§ 11, 19-23, 49-55). Çanakkale Ceza Mahkemesi TCK 314 kapsamında "silahlı örgüt üyeliği" isnadıyla tutuklama kararı vermiş; başvurucu Bursa'daki cezaevinde uzun süre (yaklaşık beş yıl) tutuklu kalmıştır. Cezaevinde avukat görüşmeleri izlenmiş ve kayda alınmış, avukatların içeriye evrak sokmasına ve müvekkile materyal bırakmasına izin verilmemiştir (§ 12-13).

b. Tespit Edilen İhlaller

a) Tutukluluğun keyfiliği (Kategori I)

33 <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/detention-wg/opinions/session99/a-hrc-wgad-2024-6-turkiye-aev.pdf>

- b) Yakalama/arama için yargısal karar ve somut hukuki dayanak gösterilmemesi
- c) Gözaltına alınan kişinin derhal yakalama nedenleri ve suçlamalar hakkında bilgilendirilme hakkı
- d) İddianame olmaksızın uzun ve belirsiz süreli tutma; yargılamanın makul sürede görülmemesi
- e) Tutukluluğa itiraz ve dosyaya erişimde “silahların eşitliği” ilkesinin ihlali
- f) Kişinin kendi seçtiği avukata erişim ve etkili hukuki yardım hakkının engellenmesi
- g) Avukat–müvekkil gizliliğinin ihlali; görüşmelerin izlenmesi ve kaydı
- h) Delillere erişim ve bunları inceleme/çürütme imkânının kısıtlanması
- i) İfade ve örgütlenme özgürlüğü kapsamındaki yasal faaliyetlerin suçlama konusu yapılması (Bank Asya, yayın/abone, sosyal medya, iltisaklı kurumlar)
- j) Gözaltı koşulları ve insan onuruna saygı yükümlülüğünün ihlali (uyku yoksunluğu, hijyen dışı koşullar)
- k) Ayrımcılık yasağı ihlali (Kategori V; siyasi/düşünsel aidiyete dayalı muamele)

c. Kararla İlgili Hususlar

Başvurucunun, yakalama sırasında yakalama/arama kararı gösterilmediği ve derhal somut gerekçeler bildirilmediği iddiaları hükümetçe çürütülmemiştir. Çalışma Grubu, 19/7/2018’de OHAL’in kaldırılmasından yaklaşık iki ay sonra (20/9/2018) yapılan bu yakalamanın “olağanüstü halin zorunlu kıldığı” herhangi bir gerekçeyle açıklanmadığını vurgulayarak, tutmanın Kategori I kapsamında keyfi olduğuna karar vermiştir (§ 45-48).

Başvurucuya yöneltilen olguların (Bank Asya hesabı, iltisaklı yayın/kurumlarla ilişki, sosyal medya paylaşımları, bağış/faaliyetler) başlı başına ceza sorumluluğu doğurmadığı; bu faaliyetlerin 2016 öncesinde hukuken meşru olduğu ve ifade–örgütlenme özgürlüğü kapsamında kaldığı belirtilmiştir. Hükümet, bu fiillerin nasıl suç oluşturduğunu somutlamamış; Çalışma Grubu, Kategori II kapsamında kişi hürriyetinin bu özgürlüklerin kullanımı nedeniyle kısıtlandığı sonucuna varmıştır (§ 49-55).

Yargısal güvenceler yönünden, başvurucunun 2018’den itibaren iddianame olmaksızın ve belirsiz süreyle tutulu kaldığı; yargılamanın makul sürede yapılmadığı; bu gecikmenin

devletçe gerekçelendirilmediği tespit edilmiştir. Bu durum, Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 14(3)(c) maddesinin ihlalidir (§ 57-58).

“Silahların eşitliği” ve dosyaya erişim bakımından, müdafiliğin dosyaya erişiminin kısıtlandığı; soruşturmanın selameti gerekçesiyle yapılan kısıtlamanın somut olayda neden zorunlu ve orantılı olduğunun gösterilmediği belirtilmiştir. Bu kısıtlama, adil ve aleni yargılanma hakkı ile savunma için gerekli zaman ve kolaylıkların sağlanması yükümlülüğünü ihlal etmektedir (UDHB m.10; MSHS m.14(1) ve 14(3)(b)) (§ 59-60).

Avukata erişim hakkı yönünden, başvurucunun kritik evrelerde avukatsız bırakıldığı; avukatla görüşmelerin izlenip kayda alındığı; bu nedenle avukat-müvekkil gizliliğinin ihlal edildiği tespit edilmiştir. Bu, savunma hazırlama hakkını fiilen ortadan kaldırmış ve Sözleşme'nin 14(3)(b) maddesini ihlal etmiştir (§ 61-63). Başvurucuya ilk aşamada yalnızca bir dakikalık, kayıt altına alınan görüşme imkânı tanınması ve sonraki dönemde de görüşmelerin sistematik olarak izlenmesi, etkin hukuki yardımı anlamsızlaştırmıştır (§ 7, 13, 63).

Delillere erişim ve bunları çürütme hakkının sınırlandırılması nedeniyle başvuru iddiaları etkili biçimde karşılayamamış, tanık ve delil sunma imkânları da pratikte zayıflatılmıştır. Çalışma Grubu bunu yargılamanın adilliğine ciddi hanel getiren usul ihlali olarak nitelendirmiştir (§ 59-60).

Gözaltı ve tutma koşulları bakımından, uyku yoksunluğu ve hijyenik olmayan hücre iddiaları hükümetçe çürütülmemiştir. Çalışma Grubu, MSHS m.10(1) uyarınca insan onuruna saygılı muamele yükümlülüğünü hatırlatmış ve sağlık durumuna ilişkin iddiaları kayda geçmiştir (§ 66; ayrıca § 7).

Ayrımcılık yönünden, Çalışma Grubu son yıllarda benzer nitelikte çok sayıda dosyada, belirli bir hareketle iltisak iddiasına dayanılarak kişilerin hedef alınması şeklinde bir örüntü tespit ettiğini; başvurucunun da siyasi/düşünsel aidiyet temelli ayrımcı bir muamele sonucu özgürlüğünden yoksun bırakıldığını belirterek Kategori V kapsamında ihlal bulmuştur (§ 65, 67).

Sonuç olarak, Çalışma Grubu, başvurucunun kişi özgürlüğü ve güvenliği ile adil yargılanma güvencelerinin çok yönlü ihlali nedeniyle tutmanın keyfi olduğuna; UDHB'nin 2, 7, 9, 10, 19 ve 20. maddeleri ile MSHS'nin 2, 9, 10, 14, 19, 21 ve 26. maddelerinin ihlal edildiğine karar vermiş; derhal salıverilmesi ve tazminat dâhil etkili giderim sağlanmasını tavsiye

etmiştir (§ 69-72). Dosya ayrıca ilgili BM Özel Raportörlerine iletilmiş ve görüşün yaygın şekilde duyurulması ile altı aylık takip prosedürü başlatılması istenmiştir (§ 56, 73-75).

2. AKIN ÖZTÜRK (TÜRKİYE) KEYFİ TUTUKLAMALAR ÇALIŞMA GRUBU³⁴

a. Olaylar

Başvurucu Akın Öztürk, 21 Şubat 1952 doğumlu, Türkiye vatandaşıdır ve genellikle Ankara'da ikamet eder. 2013-2015 yılları arasında Türk Hava Kuvvetleri Komutanı olarak görev yapmış, 2015'te Yüksek Askeri Şura üyesi olmuş ve 15 Temmuz 2016'da Hava Kuvvetleri'nin en kıdemli askeri personelidir. Ancak komutanlık görevini devrettikten sonra sadece Şura toplantılarına katılmakla yükümlü semi-aktif bir pozisyonda bulunmuştur. 1-20 Temmuz 2016 tarihleri arasında yıllık izninde olan Öztürk, 15 Temmuz'da Ankara'ya dönmüş, darbe girişimi sırasında Akıncı Üssü'ne giderek darbenin bastırılması için çaba göstermiş, ancak 17 Temmuz 2016'da gözaltına alınmıştır. 18 Temmuz 2016'da tutuklanmış, 20 Haziran 2019'da Ankara Onyedinci Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 141 suçtan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptırılmıştır. İtirazları sürmekte olup halen tutukludur.

b. Tespit Edilen İhlaller

- a) Tutukluluğun keyfiliği
- b) Gözaltı kararını verecek ve/veya denetleyecek makamın yargısal yetkilere sahip olmaması
- c) Gözaltına alınan kişinin suçlamalar hakkında bilgilendirilme hakkının ihlali
- d) Tutukluluğun uzun sürmesi ve periyodik incelemelere tabi tutulmaması
- e) Yakalanan veya gözaltına alınanların derhal hâkim önüne çıkarılma hakkının ihlali
- f) Yakalama ve/veya gözaltına alınmanın yasallığına mahkeme önünde itiraz etme hakkının ihlali
- g) Yakalanan ve/veya gözaltına alınan kişilerin kendi seçtikleri avukatın hukuksal yardımından faydalanma hakkının ihlali

34 <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/detention-wg/opinions/session100/a-hrc-wgad-2024-33-turkiye.pdf>

1) Silahların eşitliği ilkesi kapsamında delillere erişim ve bunları incelemesini isteme hakkının ihlali

i) Avukat-müvekkil mahremiyetinin ihlal edilmesi

j) Mahpusun cezaevinde aile bireyleri tarafından ziyaret edilme hakkının ihlali

k) Adil yargılanma hakkı kapsamında mahpusun, kendi tutukluluğuna gerekçe yapılan materyallere erişim hakkının ihlali

l) Yargılamanın/tutukluluğun uzun sürmesi

m) İşkence ve kötü muamele

n) Ayrımcılık temelli haksız tutuklama

c. Kararla İlgili Hususlar

Başvurucu Akın Öztürk, tutuklanmasının hukuki bir temele dayanmadığını ve darbe girişimini bastırma çabalarının göz ardı edildiğini iddia etmiştir. Gözaltına alınırken arama kararı sunulmamış, işkenceye maruz kalmış ve avukatıyla görüşme hakkı engellenmiştir. 18 Temmuz 2016'da tutuklama kararı verilmiş, ancak deliller belirtilmemiştir. Çalışma Grubu, bu durumun İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin 9. maddesi ve Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 9(1) maddesini ihlal ettiğini belirtmiştir (§ 53-54). Suçlamalar netleştirilmemiş, savunma hazırlama hakkı kısıtlanmıştır; bu ihlalin Sözleşme'nin 9(2) maddesini ihlal ettiği değerlendirilmiştir (§ 54). Tutukluluk iki yıldan fazla sürmüş, periyodik inceleme yapılmamıştır; bu durum Sözleşme'nin 9(3) maddesini ihlal etmiştir (§ 55). Gözaltından 2 gün sonra hâkim karşısına çıkarılması, haklı gerekçe olmaksızın Sözleşme'nin 9(3) maddesini ihlal etmiştir (§ 55). Tutukluluğa itiraz hakkı etkili kullanılamamış, bu da Sözleşme'nin 9(4) maddesini ihlal etmiştir (§ 55). Avukatla görüşme polis gözetiminde sınırlı tutulmuş, savunma hakkı zedelemiştir; bu durum Sözleşme'nin 14(3)(b) maddesini ihlal etmiştir (§ 18-20). Delillere erişim engellenmiş, tanık sorgulama talepleri reddedilmiş; bu, adil yargılama hakkını ihlal ederek Sözleşme'nin 14(1) ve (3)(e) maddelerini zedelemiştir (§ 42-44). Aile ziyaretleri kısıtlanmış, bu da tutuklu haklarına aykırı bulunmuştur (§ 25). Tutukluluk yedi yılı aşmış, gerekçe sunulmamıştır; bu, adil yargılama hakkını ihlal etmiştir (§ 60). İşkence ve ayrımcılık iddiaları göz ardı edilmiş, mahkeme tarafsızlığı sorgulanmıştır (§ 37-39, 61-62).

Çalışma Grubu, son yedi yılda Türkiye’de keyfi gözaltılarla ilgili kendisine iletilen dava sayısında önemli bir artış tespit ettiğini belirtmiştir. Tüm bu davaların izlediği örüntü konusunda derin endişelerini dile getirerek, belirli koşullar altında uluslararası hukukun temel kurallarını ihlal eden yaygın veya sistematik hapis cezası veya diğer ağır özgürlükten yoksun bırakma uygulamalarının insanlığa karşı suç teşkil edebileceğini hatırlatmıştır (§ 87). Bu, Öztürk’ün davasının yalnızca bireysel bir haksızlık değil, aynı zamanda daha geniş bir sistematik ihlal örneği olarak ele alındığını göstermektedir. Özellikle, Öztürk’ün 140 bireyin ölümünden sorumlu tutulduğu ancak bu ölümlerle ilgili otopsi veya balistik incelemelerin yapılmadığı (§ 50), kimlerin hangi silahlarla ve kimler tarafından öldürüldüğüne dair bilgi eksikliği, adil yargılama hakkının ihlalini derinleştirmiştir. Bu durum, Öztürk’ün insanlığa karşı suçlarla ilişkilendirilmesinin hukuki dayanağını zayıflatmış ve mahkemenin delil değerlendirmesindeki önyargısını ortaya koymuştur.

Karar sürecinde mahkemenin tarafsızlığı ciddi şekilde sorgulanmıştır. Başvurucunun savunması dinlenmemiş, deliller incelenmemiş ve işkence iddiaları dikkate alınmamıştır (§ 37-39). Hakimlerin, savcılığın argümanlarını aynen tekrarlaması ve savunmanın görüşlerini göz ardı etmesi, mahkemenin bağımsızlığını zedelemiştir (§ 33-36). Ayrıca, mahkeme başkanı, Öztürk’ün davasından kısa süre sonra terfi ederek Yargıtay’a atanmış ve Gülen grubuyla mücadelede somut delil gereksinimini reddeden bir duruş sergilemiştir (§ 48-49). Bu, yargı sürecinin siyasi baskı altında şekillendiğine işaret etmektedir.

Gözaltı ve yargılama sırasında Öztürk’ün maruz kaldığı işkence (asit dökülmesi, uykusuz bırakılması, dayak) ve kötü muamele, insan hakları ihlallerini ağırlaştırmıştır (§ 18-19). Sağlık durumu kötüleşmiş, izolasyon koşulları tıbbi raporlarla desteklenmiş ve bu durumun insanlık dışı muamele teşkil ettiği belirtilmiştir (§ 26). Medya kampanyası, Öztürk’ü darbe lideri olarak hedef göstermiş ve bu, ayrımcılık temelli bir tutuklama olarak değerlendirilmiştir (§ 61-62).

Sonuç olarak, Çalışma Grubu, Öztürk’ün tutukluluğunun I, III ve V kategorilerinde keyfi olduğunu ve insanlığa karşı suç ithamlarının delilsizliğini de dikkate alarak, Türkiye’deki sistematik ihlallerin potansiyel insanlık suçu niteliğini vurgulamıştır (§ 52, 87). Bu ihlallerin olağanüstü hal ile haklı görülemeyeceği belirtilmiş, Öztürk’ün derhal serbest bırakılması önerilmiştir.